

การศึกษารวบรวมการละเล่นของเด็กในจังหวัดนครนายก

โดย
นวลอนงค์ ศรีตะไค้ญะ

สนับสนุนโดย
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
ปี 2525

5. ผลักการและเหตุผล การละเล่นเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญยิ่งและสืบทอดกันมานับเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติ การละเล่นของเด็กเป็นการฝึกพัฒนาการของเด็กด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน การละเล่นของเด็กนอกจากเป็นการสร้างความสนุกสนานและความเข้าใจอันดีในหมู่เด็กแล้วยังเป็นการทำให้เด็กรู้จักการรวมกลุ่ม มีความรักในหมู่คณะ เมื่อเด็กรักใคร่กลมเกลียวกันก็จะมีผลส่งไปถึงความเข้าใจอันดีในหมู่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ปกครองด้วย ผู้ปกครองจะยินดีให้ลูกหลานออกไปเล่นกันอย่างสนุกสนาน นับเป็นการสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีงามให้แก่เด็ก

เมื่อเวลาผ่านไปสิ่งต่าง ๆ ก็เริ่มเปลี่ยนไปในชีวิตความเป็นอยู่และสภาพสังคมของเด็กก็เปลี่ยนไปด้วย บ้านเมืองเจริญขึ้นมีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ เป็นอุปกรณ์การเล่น มีของเล่นแปลก ๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้น เด็ก ๆ ก็ซึ่กจะเริ่มลดความสนใจต่อการเล่นอย่างสมัยก่อนลงไป การเล่นที่จำกันได้แต่ก่อน ๆ เมื่อไม่มีผู้นิยมเล่นก็เลยไม่เกิดการถ่ายทอดและทำทำจะสูญไปทุกที ฉะนั้นถ้าปล่อยให้การเล่นเหล่านี้สูญไปก็เท่ากับเป็นการไม่อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นทางผู้ศึกษาจึงได้คิดรวบรวมการละเล่นต่าง ๆ และนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง และถือเป็นการบำรุงรักษาวัฒนธรรมของชาติด้วย

6. วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมการละเล่นของเด็กในจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การละเล่นของเด็กที่รวบรวมได้
3. นำผลการวิจัยไปเผยแพร่และปรับปรุงใช้ในการเรียนการสอน

7. แผนการดำเนินงาน

1. สุ่มตัวอย่างเด็กจากตำบลต่าง ๆ ทุกตำบล
2. เตรียมแบบฉบับที่กรายละเอียดของการละเล่น รวมถึงการบันทึกเสียง
3. กำหนดวัน เวลาในการเก็บข้อมูล แล้วออกเก็บข้อมูลตามเวลาดังกล่าว
4. การเก็บข้อมูลใช้วิธีการทำหนังสือขอความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องของออกเก็บด้วยตนเอง และให้ผู้อื่นช่วยเหลือตามความจำเป็น
5. นำข้อมูลที่ได้อีกกลับมาจัดหมวดหมู่โดยจัดเป็น 2 ประเภท คือ
  - การละเล่นที่ต้องใช้อุปกรณ์
  - การละเล่นที่ไม่ใช้อุปกรณ์
6. เปรียบเทียบความแตกต่างของการละเล่นแต่ละท้องถิ่น
7. ศึกษาและวิเคราะห์การละเล่นค่านิยมวัฒนธรรมและค่านิยมอื่น ๆ
8. เรียบเรียงรายงานในรูปแบบพรรณนา

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จะได้อะไรข้อมูลและการละเล่นต่าง ๆ ของเด็กระดับประถมศึกษาในจังหวัดนครนายก
2. ผลการวิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนในโรงเรียนได้
3. นำไปเปรียบเทียบกับการเล่นของเด็กในท้องถิ่นอื่น ๆ ได้
4. นำไปเผยแพร่และศึกษาได้

คำนำ

การเล่นเป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมและสืบทอดกันมาในชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นสิ่งที่ยืนยงคงทนในสังคมไทยมาช้านาน นอกจากนี้การเล่นยังเป็นหลักฐานสำหรับศึกษาความเป็นอยู่ของประชาชนได้ การเล่นของเด็กมีคุณประโยชน์ทั้งทางด้านร่างกายและสังคม ให้ความสนุกสนานแก่เด็ก ๆ อย่างมาก สมัยก่อนจะพบว่ามีการเล่นของเด็กอยู่มากมายตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน ลานวัด ลานบ้านทุ่งนา แต่พอถึงปัจจุบันนี้จะพบน้อยลง และที่เล่น ๆ กันอยู่ก็จะเปลี่ยนลักษณะไปจากเดิม เด็ก ๆ จะหันมาสนใจกับการเล่นแบบใหม่ที่ใช่ของเล่นที่มีราคา หรือมาจากต่างประเทศกันมาก การเล่นแบบก่อน ๆ ท้อย ๆ เลือนหายไปจนเกือบจะไม่มีการเล่นอีกแล้ว ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงได้ดำเนินการศึกษาและรวบรวมเรื่องการเล่นของเด็กในจังหวัดนครนายกขึ้น โดยมุ่งศึกษาเฉพาะการเล่นของเด็กเล็ก ๆ ถึงระดับประถมศึกษา

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลและผู้ช่วยเหลือทุกท่าน หากมีข้อบกพร่องประการใด ผู้ศึกษา ขอน้อมรับด้วยความยินดี

นวลอนงค์ ศรีตะปัญญะ

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	1
	- จุดมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ว่า	2
	- ขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้ว่า	3
	- ข้อตกลงเบื้องต้น	4
	- คำนิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2	การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
บทที่ 3	วิธีดำเนินการ	11
	- สภาพทั่วไปของจังหวัดนครนายก	14
	- สถานที่สำคัญ	17
	- สถานที่ท่องเที่ยว	19
	- วิธีเก็บและรักษาข้อมูล	21
	- ลำดับขั้นในการเก็บข้อมูล	21
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	22
	4.1 การเล่นเกมที่ใช้อุปกรณ์	23
	1. กระโดดเชือก	25
	2. กระโดดยางหรืออึดตัว	26
	3. ขาแข็งหรืออึดกับ	28
	4. จิ้งจอกกลางนา	29
	5. จิ้งโพละหรือบองโพละ	30
	6. เฉียงตรง	31
	7. ชิ่งกระเตาะ	32
	8. ตาเขยง	34
	9. ตากระโดด	35
	10. ตากะเตาะ	36

	หน้า
11. ตีไก่	38
12. ทบตะกรอ	39
13. ตักกระโจกหรืออี่ตัก	40
14. แดงโม	41
15. บีบี่, บีบปอ, หนูนิกหนูหนอย	42
16. โพงพาง	43
17. มิด-คอย	44
18. ไม้ม	46
19. ยิงปืนตบ	47
20. มอญซ่อนผ้า	48
21. โมจา	50
22. แอลงรัฐ	51
23. ดิงชิงหลัก	52
24. วิ่งเปี้ยว	53
25. สะบ้า	54
26. หมากเก็บ	56
- หมากเก็บ 5 เม็ด	56
- หมากอี่ผี	57
- หมากเก็บกระดุก	58
- หมากเก็บน้ำหมากเก็บเนื้อ	58
- ไม้อีกแซ็ก	59
- การเล่นหมากเก็บแบบพลิกเพลง	61
27. หมากซุ่ม	63
28. หยอดเบี้ย, หยอดยาง	64
29. หลุมเมือง	65
30. เหนางแมว	66

	หน้า
31. ลีลา	67
32. เชื้อน้อย	68
4.2. การละเล่นที่เร่ใช้อุปกรณ์	69
1. กระจ่างตาเดียว	69
2. ชีมาส่งเมือง	70
3. ถูกหนู	71
4. รุกินหาง	72
5. จระเข้กินคน	73
6. จำใจ	74
7. ชนไก่	75
8. ซ่อนหา	76
- ไปงเฒะ	76
- เอสสะไป	77
9. ตาต็อกตอกแตกหรือผีเขมรตาพระ โชนง	78
10. ตีจับ	79
11. เถย	80
12. ปลาเป็นปลาตาย	81
13. ปลาหมอตักกลัก	82
14. เขมรมุม	83
15. รีรีข้าวสาร	84
16. ไลจับ	84
- ไลกินหู	84
- เสือกินวัว	86
- หมาบ้า	87
- ไอบาษาแยก	88

	หน้า
- ไอบาง	89
- ไอบาไลจับในน้ำ	90
- เหยี่ยวปลา	91
- หมูกินน้ำนมหมู	92
17. เสือข้ามห้วย	93
18. เสือตกตึก	94
19. หุมนกะทะ	95
20. โอปะ เต็ก เสือ ไก่ มอก	96
บทที่ 5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	97
ผู้ให้ข้อมูล	100
บรรณานุกรม	
บทคัดย่อ	

ภูมิหลัง

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการเล่นของเด็กเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของชาติไทยเรา การเล่นของเด็กเป็นสิ่งที่สร้างความสนุกสนานให้แก่เด็ก ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นการฝึกให้เด็กอยู่ร่วมกับสังคมอย่างเป็นสุข ช่วยฝึกการใช้ภาษาทำให้รักศิลปวัฒนธรรมทางภาษา เชื่อมโยงไปถึงสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่ผู้ใหญ่ เป็นการปลูกฝังให้มีความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นเครื่องมือในการระบายความเครียด และการถ่ายทอดความรู้ทางหนึ่ง เนื่องจากความสำคัญดังกล่าวแล้ว และเพื่อเป็นความภาคภูมิใจของชาวนครนายก ผู้ศึกษาจึงได้ดำเนินการศึกษานี้และรวบรวมการเล่นต่าง ๆ ของเด็กไว้ เพื่อให้เป็นลายลักษณ์อักษร การศึกษาการเล่นของเด็กจะทำให้ทราบและเข้าใจสภาพสังคมในหมู่เด็ก พัฒนาการ ความต้องการ ความสังเกต ไหวพริบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสามัคคีรักหมู่คณะ ความอดทน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ การอบรมสั่งสอน ตลอดจนค่านิยมความเชื่อถือซึ่งผู้ใหญ่และสังคมไทย จะถ่ายทอดให้แก่เด็ก นอกจากนี้การนำการเล่นของเด็กออกเผยแพร่ก็เป็นหนึ่งใน การบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของชาติไว้เป็นความภาคภูมิใจแก่คนรุ่นหลัง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนโดยกองวิจัยและวางแผน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเป็นการรวบรวมการละเล่นของเด็กวัยก่อนเรียนและวัยเรียนระดับประถมศึกษาของทุก ๆ อำเภอในจังหวัดนครนายก
2. เพื่อนำการละเล่นของเด็กที่พบมาจัดแยกประเภทตามลักษณะและอุปกรณ์ของการเล่น
3. เพื่อวิเคราะห์การละเล่นของเด็กในค่านิยมวัฒนธรรมและค่านิยมอื่น ๆ แล้วนำไปเผยแพร่และปรับปรุงใช้ในการเรียนการสอน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. การละเล่นของเด็กเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ควรรวบรวมรักษาไว้ ฉะนั้นการศึกษารวบรวมครั้งนี้จะช่วยรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดนครนายกเอาไว้ อันเป็นสิ่งที่ควรภาคภูมิใจ
2. การศึกษานี้จะช่วยทำให้วิเคราะห์การละเล่นของเด็กในแง่ต่าง ๆ แล้วจัดแบ่งประเภทการละเล่นได้เป็นหมวดหมู่
3. การศึกษาครั้งนี้จะช่วยเผยแพร่การละเล่นของเด็กในท้องถิ่นให้กว้างขวางเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ซึ่งเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมนั้นเอง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาเฉพาะการเล่นของเด็กในจังหวัดนครนายกในวัยก่อนเรียนและเด็กในวัยเรียนระดับประถมศึกษา
2. กลุ่มตัวอย่างจะสุ่มเอามาจากเด็กทุกตำบลในจังหวัด
3. ระยะเวลาการเก็บข้อมูลใช้เวลาสองปี เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน
4. ผู้ให้ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลต่าง ๆ ของจังหวัดนครนายก
5. ข้อมูลอื่น ๆ ที่ประกอบการศึกษาค้นคว้าได้จากแหล่งต่อไปนี้
  - 5.1 ศาลากลางจังหวัดนครนายก
  - 5.2 หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน
  - 5.3 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
  - 5.4 หอสมุดโรงเรียนนครนายกวิทยาคม
  - 5.5 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครนายกโรงเรียนนครนายกวิทยาคม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในระหว่างปี 2525 ฉะนั้นข้อมูลที่มีอยู่ก่อนหน้านี้หรือที่จะมีในเวลาต่อ ๆ ไป อาจแตกต่างไปจากข้อมูลในการศึกษากันทั่วครั้งนี้ก็เป็นได้
2. ผู้ที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งผู้เก็บรวบรวมข้อมูลถือว่าเป็นตัวแทนของตำบลต่าง ๆ ในจังหวัดนครนายก
3. ข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับการละเล่นที่เหมือนหรือใกล้เคียงกันมาก ๆ ของตำบลต่าง ๆ ก็จะรวบรวมมากล่าวไว้เพียงครั้งเดียว หรือถ้าการละเล่นบางอย่างแต่ละตำบลมีวิธีการเล่นเหมือนกันแต่เรียกชื่อต่างกัน ก็จะรวบรวมชื่อต่าง ๆ ที่เรียกเอาไว้ด้วย
4. สำหรับการละเล่นของเด็กวัยก่อนเรียนนั้นในที่นี้หมายถึง เด็กที่มีอายุ 3 ขวบขึ้นไป และการละเล่นนี้หมายถึงการละเล่นของไทย ซึ่งมีปรากฏมาแต่โบราณ ไม่รวมถึงการละเล่นต่าง ๆ ของเด็กก่อน
5. เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและการคมนาคมบางแห่งยังไม่สะดวก จึงอาจมีสารละเล่นบางอย่างที่ไม่ได้พบและรวบรวมไว้ในที่นี้

คำนิยามที่เฉพาะ

การเล่นของเด็ก หมายถึง การเล่นต่าง ๆ ของเด็ก เป็นการเล่น เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งที่เป็นการเล่นที่ไม่มีกฎเกณฑ์กติกาตายตัว ไม่มีการแข่งขัน การเล่นที่มีกฎเกณฑ์กติกา มีการแพ้ชนะ และการเล่นที่มีบทร้องประกอบ แม้ว่าการเล่นบางอย่างจะเป็นการเล่นของผู้ใหญ่ด้วย

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำว่า การเล่น หรือการละเล่น หมายถึง การเล่นที่มีการตกลงกติกา มีสถานที่ มีแพ้ชนะ รวมถึงการเล่นที่ไม่มีกติกาเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานไม่ต้องการผลแพ้ชนะ ซึ่งจะใกล้เคียงกับภาษาอังกฤษว่า " Game และ " Play ซึ่ง เป็นพฤติกรรมการเล่นที่เป็นอิสระ มีกฎเกณฑ์กติกา สร้างขึ้นเพื่อความสนุกสนานและเป็นการหย่อนใจสำหรับเด็กเล็ก ๆ ทำให้เด็กได้รวมกลุ่มกัน (Kohl, Marguerite; 1953) สำหรับ Play เป็นการเล่นเช่นเดียวกับ Game แต่ไม่มีการแข่งขันแพ้ชนะ คงเป็นไปเพื่อความสนุกสนานไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว

Hutt and Gibby ได้กล่าวถึง "เล่น" หรือ"การเล่น"ว่า โดยทั่วไปแล้วมีความหมายว่าเพลิดเพลิน เป็นกิจกรรมที่เกิดโดยอัตโนมัติ ไม่มีการวางแผน ไม่มีเป้าหมายหรือจุดประสงค์เฉพาะเจาะจงมากไปกว่าทำให้เกิดความสนุกสนานและเป็นการระบายความเครียด

(พะอบ โปษะกฤษณะ สุระปะนีย์ นาคทรพรพ, ศิวพร สุคนธพงษ์ 2522) ได้กล่าวถึงการละเล่นไว้ว่า การละเล่นต่าง ๆ เริ่มด้วยลักษณะที่เป็นธรรมชาติก่อน เช่น การวิ่งเล่น การเคลื่อนไหวร่างกายในอิริยาบถต่าง ๆ การเก็บชิ้นส่วนของพืชและสิ่งที่เป็นเห็นใกล้ตัวในธรรมชาติมาใช้เป็นของเล่น ต่อมาการเล่นเหล่านั้นก็มีวิวัฒนาการคลี่ - กลายขยายตัวจากลักษณะง่าย ๆ ตามธรรมชาติมาเป็นลักษณะซับซ้อนขึ้น มีการเอาการเล่นของเด็กชาติอื่น ๆ ที่ได้ออกมาผสมกันเข้ามาปะปนอยู่ในการเล่นของเด็กไทยด้วย แสดงว่ามีความเจริญงอกงามไปตามกาลเวลา หากมองในแง่ความเจริญงอกงามของตัวเองก็เห็นชัดว่าการละเล่นต่าง ๆ ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ กาย, ปัญญา อารมณ์ และสังคม ในด้านกายนั้นพิจารณาจากการละเล่นของเด็กเล็ก ๆ เริ่มตั้งแต่การละเล่นในร่ม เช่น"จับปูกำ ขยำปูนา" ต้องใช้กล้ามเนื้อที่นิ้วทำทำตามจังหวะ

การเล่นโยกเขก ก็ต้องโยกตัวไปตามจังหวะข้างหน้าที่ข้างหลังที่ เมื่อเด็กโตขึ้นก็ชอบเล่นกลางแจ้งมากขึ้น มีการเล่นกับเพื่อน ๆ วัยเดียวกันเป็นกลุ่มเล็กขงใหญ่บาง เช่น ซี่มา กาน กลวย คี ลูกลอ ตาเขยง ยิงปืน กาน กลวย ฯลฯ การละเล่นที่ต้องแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายละหลาย ๆ คนก็มีหลายอย่าง เช่น วิ่งเปี้ยว ตีจับ เตย กระโดดเชือก หมู บิมา ส่ง เสือ ฯลฯ การเล่นบางอย่างมีทรงประกอบเพื่อความครึกครื้นรื่นเริงควย เช่น โพงพาง มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร ฯลฯ นอกจากทรงแล้วบาง - อย่างยังมีทเจรจาโต้ตอบกันเป็นการฝึกทักษะในการใช้ภาษาไทย เช่น ภูกินหาง แม่นาคพระโขนง ซึ่งการเล่นกลางแจ้งส่วนใหญ่เป็นการฝึกทักษะรวม

สุรสิงห์สำรวม จิมพะเนา (สุรสิงห์สำรวม จิมพะเนา 2520) ได้กล่าวถึงลักษณะการเล่นของเด็กไว้ในหนังสือการเล่นของเด็กกลานนาไทยในคิตว่า การเล่นของเด็กมีลักษณะเป็นการทดลองใช้ความรู้ที่ตนมีอยู่ต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมอื่น ๆ โดยอาศัยความสามารถเฉพาะตัวของเด็กเองเป็นการทดลองปฏิบัติการควยตนเองอย่างอิสระและสนุกสนานเพลิดเพลิน การเล่นจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นของเด็กมี 2 ประเภท คือ

1. การเล่นที่เป็นการแสดงออกของความผันเฟื่องไม่มีข้อกำหนดหรือข้อจำกัดใด ๆ
2. เป็นกิจกรรมที่มีกติกาและการแข่งขัน

นอกจากนี้ พูนสุข บุณย์สวัสดิ์ (พูนสุข บุณย์สวัสดิ์ 2524) ได้กล่าวถึงลักษณะการเล่นของเด็กไทยว่า เป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมของธรรมชาติ การเล่นของเด็กไทยที่มีในท้องถิ่นแต่ละจังหวัดแต่ละภาคของไทยนั้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะดังนี้

1. ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น
2. ไม่มีอุปกรณ์หรือเครื่องประกอบการเล่นมากนัก ถ้ามีจะเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น
3. เป็นการเล่นง่าย ๆ ไม่มีกติกาซับซ้อน เด็กมีอิสระในการเล่นอย่างสนุกสนาน เป็นผู้จัดเกมส่การเล่น และตั้งกฎเกณฑ์ด้วยตนเอง ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น
4. เป็นการเล่นเพื่อออกกำลังกายเป็นสิ่งสำคัญ ให้มีความคล่องแคล่วว่องไวในการเคลื่อนไหวร่างกาย ขณะเดียวกันก็ฝึกความสังเกต ไหวพริบ ความแม่นยำ การตัดสินใจ และความร่วมมือเพรียง
5. มีเนื้อเรื่องหรือบทสนทนาประกอบที่มีคำสัมผัสคล้องจองกันทำให้สนุกสนานยิ่งขึ้น

บุญเต็ม พันรอบ และภารดี มหาจันทร์ (ประดิษฐ์ อินทนิล อ่าง บุญเต็ม พันรอบและภารดี มหาจันทร์ 2523) ได้สำรวจลักษณะสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียง ในส่วนเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน ได้ศึกษาการละเล่น 2 ประเภท คือการละเล่นที่เป็นการแข่งขัน (Games) และการละเล่นที่ไม่เป็นการแข่งขัน (Play) พบว่าการละเล่นพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงส่วนมากเป็นการละเล่นเพื่อแข่งขันควบคู่กับการเล่นเพื่อสนุกสนานบันเทิง แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของคนไทยในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือชอบการแข่งขันและการละเล่นที่สำรวจพบได้แก่ ขี่กระเชอ สะบ้าล้อ หนังก้อย หมากฮุน ลูกช่วง มอญ-ซ่อนผ้า และการเล่นอันเนื่องมาจากประเพณีความเชื่อ (การเล่นเซิ้งผี)

กิ่งแก้ว อัดดากร (กิ่งแก้ว อัดดากร, ซ่อนกลิ่น พิเศษสภสภกิจ 2521)
ได้ศึกษาเกี่ยวกับการละเล่นของไทยว่า การละเล่นของไทยนั้น แบ่งออกเป็นประเภท
ใหญ่ ๆ ได้ 16 ประเภท คือ

1. ประเภทพวกเล่นทาย เป็นการลึกลับมองความชำนาญจากตาหรือสัมผัส
เช่น หัวก้อย, โพงพาง
2. ประเภทการนับ เช่น ชิ่งหลัก
3. ประเภทกระโดดเชือก
4. ประเภทซ่อนหา เช่น เต่าไขไช ซ่อนไขเต่า
5. ประเภทการปรับใหญ่แพรำ ร้อง หรือเขก เช่น ลูกช่วง ม้าหลังโก่ง
6. ประเภทไล่จับ เช่น รุกินหาง หยอนน้ำมันหมู
7. ประเภทใช้ลูกบอล เช่น ลิงชิงบอล ตะกร้อ
8. ประเภทคัดออก เช่น รีรีข้าวสาร เสือตบกัน เทวดานั่งเมือง
9. ประเภทกระโดดข้าม เช่น เสือข้ามห้วย ตองเต
10. ประเภทตกหัวเราะสนุกสนานเมื่อผู้เล่นทำผิดพลาด เช่น เกมสผู้หน้า
กับผู้ตาม
11. ประเภทกระดานหินสอ เช่น พานางเข้าห้อง อีตัก
12. ประเภทความแม่นยำ เช่น สะบ้า (กะบ้า) ตีคี่เม็ดมะขามลงหลุม
13. ประเภทเกี้ยว เช่น เพลงทวงมาลัย เพลงเรือ เพลงฉ่อย
14. ประเภทไม้ เช่น อังกี ไม้หิ้ง เต็นไม้สูง กวางจับหลัก
15. ประเภทสำหรับเด็กเล็ก เช่น จำใจ ตบแผละ จับปุดำ
16. ประเภทร้องเพลง เช่น ระเบ้า รำ รำแคน รำโทน

นอกจากนี้ประติษฐ์ อินทนิล (ประติษฐ์ อินทนิล 2523) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ
กับการละเล่น พบการละเล่นพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียง 18 ประเภท คือ

1. การเล่นเชี่ญี่ฝี่ตาง ๆ
2. การเล่นสะบ่า
3. การเล่นลูกช่วงหรือฮวงรำ
4. การเล่นตีตุม, อี่ตุม, ซ่อนมุก
5. การเล่นขี้ก่สาว
6. การเล่นเสื่อกินวู้
7. การเล่นวี่งเตย หรือเตย
8. การเล่นพุงกระสวย
9. การเล่นจุดพระบาท
10. การเล่นหนังใหญ่
11. การเล่นละครชาตรี
12. การเล่นเพลงไอเป่
13. การเล่นเพลงฉ่อย
14. การเล่นเพลงวง
15. การเล่นเพลงหงส์
16. การเล่นแหนางแมว
17. การเล่นส่วคหน้าศพ
18. การเล่นงานใหญ่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

1. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขต 4 อำเภอ ของจังหวัด นครนายก

เมืองนครนายกมีผู้คนมาค้าขายกันต่อ ๆ มาว่า ในสมัยโบราณที่ตั้งเมืองนครนายกนี้เป็นที่ที่รกร้างว่างเปล่า มีราษฎรอาศัยทำมาหากินอยู่น้อย เพราะสภาพภูมิศาสตร์ไม่อำนวยให้ ขาดความสมบูรณ์ไม่เหมือนท้องที่อื่น ๆ ราษฎรจะทำไร่นาก็ต้องเสียค่าทางข้าว (คานา) ให้รัฐบาล เป็นเหตุให้ราษฎรอดอยากยากแค้นกันมาก ต้องออกเร่รอนไปเที่ยวแลกข้าวจากท้องที่อื่นมาไว้กิน ต่อมาเมื่อพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ทรงมีอุบายจะให้ชาวเมืองนครนายกได้อยู่ประจำถิ่นไม่ต้องออกเร่รอนไปในท้องถิ่นอื่นอีก จึงโปรดให้ยกเว้น คานา และมีพระบรมราชานุญาตให้ราษฎรทำนาได้ตามความพอใจ รวมทั้งราษฎรในท้องที่อื่นเมื่อไ้ทราบข่าวเช่นนี้ ก็พากันอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองมากขึ้น "เมือง" ก็กลายเป็น "นคร" การยกเว้นคานาจึงเรียกกันว่า "นา-ยก" เลยพากันเรียกชื่อเมืองมาแต่ครั้งกระนั้น ว่า "นครนายก" และเนื่องจาก คนไทยมีนิสัยชอบพูดสั้น ๆ โดยละไว้ในฐานะที่เข้าใจ จึงมักเรียกว่า "ครยก" (คอรยก) ก็นครที่ยกเว้นการเก็บคานานั้นเอง

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครนายก เท่าที่พอจะค้นหากันได้อย่างเป็นหลักฐานแน่นอนจริง ๆ น่าจะได้ ๘ หน้าสี่ปถมุพระบรมราชธิบาย ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ซึ่งได้ทรงมีพระราธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวของเมืองเขมร ความว่า ... เป็นแต่ได้ยินความ ตามหนังสือพงศาวดารเหนือบ้าง ได้อานศิลาจารึกของโบราณบ้าง ได้ความว่า ก่อน 700 - 800 ปีขึ้นไป ตั้งแต่สมัยประเทศไทยในปัจจุบันยังเคยเป็นดินแดนเขมร ซึ่งในครั้งนั้น นครธมเป็นราชธานีของเขมร มีเจ้าแผ่นดินปกครองเรื่อยมาเกือบ 1000 ปี แต่ต่อมาอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์นั้นเสื่อมลงในประเทศเขมร และบรรดาหัวเมืองขึ้นทั้งหลายก็ตั้งตัวเป็นใหญ่ แข็งเมืองไม่ยอมขึ้นกับเขมร รวมทั้งดินแดนที่ตกมาเป็นของไทยภายหลังด้วย เช่น เมืองอยุธยาเดิม เมืองลพบุรี เมืองนครชัยศรี และเมืองอื่น ๆ อีกมาก ยิ่งกว่านั้นคนไทยที่อพยพมาจากทางเหนือก็ได้เข้ามาเป็นใหญ่ในดินแดนเหล่านี้ ก็นับตั้งแต่เมืองชัยนาทลงมาจนถึงทะเลก็ตกเป็นของไทยทั้งหมด ซึ่งเรียกชื่อในสมัยนั้นว่า "ไทยใต้"

เมื่อพระวงศ์ฝ่ายเจ้านายเขมรผู้สร้างนครธม หลังจากเสื่อมอำนาจลงแล้ว และไทย
 ฝ่ายใต้ได้ดินแดนที่เคยเป็นเมืองขึ้นของเขมรมาแล้ว ก็สาบสูญสิ้นพระวงศ์ไป ตามประวัติศาสตร์
 เขมรว่า เจ้าแผ่นดินเขมรองค์สุดท้ายเป็นเพียงเจ้าหญิงองค์หนึ่ง เพราะไม่มีเจ้าชายที่จะสืบ
 พระราชวงศ์แทน มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า เจ้าหญิงผู้เป็นราชินีขึ้นครองเขมรองค์สุดท้ายนี้ คว
 ความเห็นชอบของปวงมุขอำมาตย์มนตรี และในที่ประชุมสงฆ์ยินยอมให้ราชินีหาชายได้ตามพระทัย
 พระราชินีจึงออกประกาศหาชายรูปงามทั้งแผ่นดินเขมร และแผ่นดินใกล้เคียง ในที่สุดก็เลือกได้
 ชายรูปงามสองคนในดินแดนเขมรนั่นเอง พระราชินีทรงนำมาเลี้ยงไว้เพื่อเซยชิดในวัง แต่
 อย่างไม่ก็ พระราชินีก็ยังทรงพยายามให้หาชายรูปงามแห่งอื่นเรื่อยไป ภายหลังมีผู้อสาไป
 เทียวเสาะแสวงหามาได้อีกคนหนึ่ง ซึ่งได้จากแผ่นดินเขมรเก่า และครั้งนั้นไทยได้ไว้เป็นเมือง
 ขึ้น ผู้อสาจึงนำชายรูปงามคนใหม่เข้ามาถวาย ทรงพอพระทัยและโปรดปรานมาก ทำให้ชาย
 สองคนที่อยู่เดิมริษยา หึงหวง ไม่อยากให้ชายคนใหม่มาอยู่ด้วย ทั้งประกอบด้วยชายคนใหม่ไม่มี
 ใจสมัครจะอยู่ด้วย โดยอ้างว่า ต้องกลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมเพื่อไถ่บิดา มารดา วงศาคณา
 ญาติ เหตุนี้พระราชินีเขมรจึงได้ไปขอชายนั้นต่อบิดามารดา และผู้ปกครองนครฝ่ายไทย พร้อมกัน
 นี้ก็ได้ขอสร้างเมืองขึ้นใหม่ในแผ่นดินไทย ใกล้เคียง ๆ กับอาณาจักรเขมร เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึง
 สร้างเมืองขึ้นใหม่จนสำเร็จ คือเมืองนครนายกนี้เอง แต่ในครั้งนั้นยังไม่มีหลักฐานว่าชื่อเมือง
 อะไร ราชินีเขมรโปรดให้ชายผู้นั้นกับบิดามารดา พร้อมทั้งญาติพี่น้องอยู่ในเมืองใหม่ พระรา
 ชินีเสด็จไป ๆ ๑ ๑ ระหว่างเมืองที่สร้างขึ้นใหม่กับเมืองนครธมเป็นประจำ จนกระทั่งประชวร
 หนัก และสิ้นพระชนม์ในที่สุด แต่หา มีราชบุตรีสืบราชวงศ์ต่อไปไม่ .....

ข้อความดังพระบรมราชาธิบายดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นชัดว่าเมืองนครนายกนี้ได้
 มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาอย่างแน่นอน นับเป็นพัน ๆ ปี ตั้งแต่สมัยขอมยังเรืองอำนาจ
 วัตถุประสงค์ที่หลงเหลือให้เราเห็นอยู่ขณะนี้ ก็คือซากปรักหักพังของสันคูเมืองเก่าแก่ที่ ต.ดงละคร
 อ. เมืองนครนายก ซึ่งแต่ก่อนเรียก "เมืองลับแล" อันเป็นเมืองที่พระราชินีเขมรตามตำนาน
 ข้างต้นได้สร้างไว้นั่นเอง กำแพงเมืองดังกล่าวนี้ ตามประวัติศาสตร์ไทยปรากฏหลักฐานแน่ชัด
 ว่า พระมหาจักรพรรดิได้ทรงดำเนิการรื้อถอนทิ้งในปี พ.ศ. 2075 ด้วยทรงพิจารณาเห็นว่า
 บรรดาป้อมกำแพงเมือง บริเวณรอบฐานเมืองรอบนอกเมืองหลวง อันได้แก่เมืองหน้าด่านต่าง ๆ
 นั้น แม้จะมีกำแพงเมือง กาย คู ป้อมปราการแข็งแรงอยู่ก็จริง คงไม่อาจต้านทานข้าศึกได้

ใช้ประโยชน์ในการป้องกันเมืองหลวงไม่ได้ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อทิ้งเสียสิ้น กำแพงและป้อมค่าย ดังกล่าวนั้น ก็ได้แก่กำแพงเมืองสุพรรณบุรี ลพบุรี และกำแพงเมืองนครนายก ทั้งนี้เพื่อมิให้ข้าศึกศัตรูได้ใช้เป็นที่ยึดพิงต่อไป

ตัวเมืองนครนายกเดิม สันนิษฐานว่า น่าจะอยู่ที่ตรงเมืองลับแล (ดงละคร) ต่อมาจึงได้มีการโยกย้ายกันมาตั้งตรงคนแม่น้ำนครนายก อันเป็นตัวเมืองในปัจจุบัน ซึ่งเข้าใจว่าคงได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่ตรงนี้ เมื่อราวสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ถือเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศตะวันออก สำหรับให้ป้องกันข้าศึกสงครามทางด่านเขมร มีนายด่านทำหน้าที่ควบคุมเมือง มีป้อมกำแพงเมืองสร้างไว้ป้องกันศัตรู 3 ด่าน คือด่านทิศตะวันออก ด่านทิศตะวันตก และด่านเหนือ ส่วนด้านใต้ใช้ลำน้ำนครนายกเป็นกำแพงเมืองโดยธรรมชาติ อย่างไรก็ตามกำแพงเมืองดังกล่าวก็ได้ถูกรื้อถอนในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ดังได้กล่าวมาแล้ว

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ราว พ.ศ. 2437 ตรงกับรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดการปกครองเป็นมณฑล จังหวัดนครนายกเป็นเมืองหนึ่งในสังกัดมณฑลปราจีนบุรี มีศาลาว่าการมณฑลตั้งอยู่ที่เมืองฉะเชิงเทรา ต่อมาในปี พ.ศ. 3445 ทรงโปรดฯ ให้ยกเลิกธรรมเนียมเจ้าผู้ครองนคร หรือมณฑลเสีย ให้มีตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดขึ้นแทน นครนายกจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัด โดยมีพระพิบูลย์สงคราม (จอน) เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นคนแรก มีศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ริมฝั่งขวาแม่น้ำนครนายก (คือสถานที่ตั้งโรงแรมนครนายกและอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้ และเป็นที่ตั้งธนาคารพาณิชย์สองแห่ง คือธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด) ศาลากลางหลังปัจจุบันนี้ได้ถูกย้ายมาสร้างใหม่ในสมัย นายจำรูญ ปิยะมุตตะระ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2520 ตั้งอยู่ริมถนนสุวรรณศร นอกเขตเทศบาลเมืองนครนายก ห่างจากหลักเมืองประมาณ 2.5 กิโลเมตร

สภาพทั่วไปของจังหวัดนครนายก

จังหวัดนครนายกตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 137 กิโลเมตร (ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินเลขที่ 1 ถนนพหลโยธิน ถนนสุวรรณศร) และประมาณ 105 กิโลเมตร ตามเส้นทางเลียบคลองรังสิต

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบอยู่ในหุบเขา สภาพทางตอนเหนือและตะวันออกเป็นเนินสูงและภูเขามาก ภูเขาเหล่านี้ติดต่อเป็นเทือกเดียวกับภูเขาดงพญาเย็น ขณะนี้เป็นวนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อันเป็นรอยต่อของสามจังหวัด คือจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก สภาพตอนเหนืออยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองนครนายก และอำเภอบ้านนา ส่วนสภาพตอนกลางและตอนใต้เป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่เป็นดินปนทรายเหมาะแก่การทำนา ทำสวน อยู่ในท้องที่อำเภอองครักษ์ และอำเภอปากพลี

มีแม่น้ำนครนายกเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่สุดของจังหวัดนครนายก ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาเขียว และเขาใหญ่ ซึ่งกั้นเขตระหว่างอำเภอมืองนครนายกกับอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ไหลผ่านตัวเมืองไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้ เข้าเขตอำเภอบ้านนา และอำเภอองครักษ์ ไปบรรจบกับแม่น้ำบางปะกง ที่ตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี เรียกว่า "ปากน้ำโยธกา" แม่น้ำสายนี้ยาวประมาณ 120 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่การเกษตรในจังหวัดนครนายกเป็นอันมาก แต่ในบางปีที่มีฝนมาก ก็ทำให้น้ำจากภูเขาต่าง ๆ ไหลมาท่วมทำความเสียหายให้แก่การทำนา การเกษตรอื่น ๆ บ้าง

นอกจากนี้ยังมีคลองชลประทานอยู่ทั่วไปก่อให้เกิดประโยชน์ในการเกษตรเป็นอย่างดี ในจังหวัดนครนายก มีภูเขาที่สำคัญ คือ เขาใหญ่และเขาเขียว (สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1270 เมตร) เขาชะโงก เขาสาริกา เขานางรอง เป็นต้น เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และเกิดน้ำตกสวยงามมากแห่งหนึ่ง

อาณาเขต จังหวัดนครนายกมีพื้นที่ทั้งสิ้น 2,413.87 ตารางกิโลเมตร เขตอำเภอมืองนครนายก จำนวน 750 ตารางกิโลเมตร เขตอำเภอบ้านนา จำนวน 442 ตารางกิโลเมตร เขตอำเภอองครักษ์ จำนวน 631.87 ตารางกิโลเมตร เขตอำเภอปากพลี จำนวน 590 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ติดต่อกับอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และอำเภอปากช่อง อำเภอ
เกอสีคิว จังหวัดนครราชสีมา

ติดต่อกับอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี และอำเภอบางน้ำ
เปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ติดต่อกับอำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ติดต่อกับอำเภอธัญบุรี และอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

จังหวัดนครนายกอยู่ในเขตรับผิดชอบของกองทัพภาคที่ 1 และเขตการปกครองของ
กระทรวงมหาดไทย ขึ้นอยู่ในเขต 2 แบ่งเขตการปกครองเป็น 4 อำเภอ คือ

อำเภอเมืองนครนายก

อำเภอบ้านนา

อำเภอองครักษ์

อำเภอปากพลี

จำนวนประชากร ชาย 100,394 คน หญิง 101,971 คน รวมทั้งสิ้น

202,365 คน

สังคม ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณี

- ศิลปะ สมบัติทางศิลปหัตถกรรมของจังหวัดนครนายก ไม่มีปรากฏให้เห็นอย่าง
ชัดเจน ประกอบกับยังไม่มีมีการค้นคว้าอย่างจริงจัง จะมีจิตรกรรมฝาผนังบ้างตามพระอุโบสถ
ของวัดต่าง ๆ เช่น วัดใหญ่ทั่วชัยาราม ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

- วัฒนธรรมและประเพณี จังหวัดนครนายกประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ หลาย
ศาสนา เช่น ไทย ลาว พวน จีน และอิสลาม ดังนั้นประเพณีของแต่ละท้องถิ่น จึงเป็นไปตาม
ประเพณีนิยมของแต่ละเชื้อชาติ และศาสนา เช่น สารทไทย สารทไทยลาว สารทไทยพวน -
สารทจีน การทำบุญถือศีลออก เป็นต้น ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ อำเภอปาก
พลีมีพิธีงานบุญข้าวจี งานบุญข้าวหลาย อำเภอองครักษ์ นิยมประเพณีการแข่งขันเรือ อำเภอเมือง
นครนายกนิยมประเพณีการเทศมหาชาติ อำเภอปากพลี มีประเพณีบายศรีสู่ขวัญ แต่จะมีประเพณี
ที่ทุกอำเภอทุกท้องถิ่นเหมือนกันทั่วไป และเหมือนกับท้องถิ่นอื่นของประเทศ เช่นประเพณีสงกรานต์
พิธีลอยกระทง เป็นต้น

เนื่องจากในปัจจุบัน ทางราชการได้ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของไทย เพื่อจะได้ ส่งเสริมและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมของไทยไว้ให้มั่นคง จึงได้ตั้งศูนย์ วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก ขึ้น ที่โรงเรียนนครนายกวิทยาคม

การคมนาคม

การคมนาคม จังหวัดนครนายกมีการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ อำนาจความสะดวกในการติดต่อสื่อสารแก่จังหวัดในด้านเศรษฐกิจอย่างมาก มีทางหลวงแผ่นดิน 2 สายจาก กรุงเทพมหานครผ่านจังหวัดไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่นจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปจนจรดชายแดนประเทศกัมพูชา ที่อำเภออรัญประเทศ ตรงเมืองปอย เปตของเขมร นอกจากนี้ยังมีทางหลวงจังหวัด 8 สาย และทางหลวงชนบท 96 สาย (รวม ระยะทางยาว 499.1 กิโลเมตร) ติดต่อกันทุกตำบล และยังมีถนนน้ำชลประทานอีกหลาย สายที่ใช้เป็นทางสัญจรไปมา ระหว่างตำบล อำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง สำหรับทางคมนาคมทาง น้ำได้อาศัยแม่น้ำนครนายก ซึ่งมีน้ำตลอดปี และคลองส่งน้ำชลประทานอีกหลายสาย ทำให้ เรือเดินทางไปมาได้สะดวก

สถานที่สำคัญ

1. ดงละคร

แต่เดิมเรียกกันว่า "เมืองลับแล" จัดเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ตำบลดงละคร อำเภอบึงนครนายก จังหวัดนครนายก ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้ระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร เป็นสถานที่ตั้งเมืองโบราณสมัยขอมมีอำนาจ มีแนวกำแพงเป็นเนินดิน และคูเป็นปรากฏอยู่ ชาวบ้านเรียกว่า "สันคูเมือง" ลักษณะของเมืองเป็นกำแพงและคูล้อมรอบ 4 ด้าน ที่ว่าเป็นเมืองลับแลนั้น เห็นจะเป็นเพราะเรื่องเล่าเชิงนิยายปรัมปราที่ว่า เมืองนี้เคยเป็นเมืองราชินีขอม ซึ่งเป็นที่รโหฐาน ผู้คนไม่สามารถเข้าออกได้โดยง่ายนัก ประโยคกับลักษณะของบริเวณมีต้นไม้สูง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป ใครเข้าไปแล้วอาจเดินหลงทาง หาทางออกไม่ได้ จะต้องวนเวียนอยู่ในดงนั้นเอง

ภายหลังจึงมาเรียกว่า "ดงละคร" ทานผู้เฒ่าผู้แก่เคยเล่าให้ฟังว่า วันคืนที่คืนจะได้ยินเสียง กระຈប់ ปี สีซอ เสียงฆ้องหรือฆ้องกล่อมคล้าย ๆ กันมีการเล่นละครกันในวัง ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า "ดงละคร" กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ แต่ พ.ศ. 2484 แล้ว

2. ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ ควรเคารพบูชาของชาวจังหวัดนครนายก ทั้งไทยและเทศ เดิมตั้งอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด (ศรีนครนายก) ปัจจุบันจัดเป็นสหศึกษารวมกับโรงเรียนนครนายกวิทยาคม แต่เนื่องด้วยทุกวันนี้ชาวจังหวัดนครนายกได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน เห็นว่าควรจะอยู่เฉย และย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในบริเวณโรงเรียนนครนายกวิทยาคม เพื่อความเป็นสง่าผ่าเผย และทางโรงเรียนนครนายกวิทยาคมจะได้ขยายอาณาบริเวณได้สะดวก จึงได้ตกลงย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมาตั้งในสถานที่แห่งใหม่โดยสร้างเป็นศาลหลักเมือง แบบศาลาจัตุรมุข มียอดกลางคล้ายหลักเมืองในกรุงเทพมหานคร มีสถาปนิกของกรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบ สถานที่ปัจจุบันตั้งอยู่ ณ บริเวณสนามหน้าอาคารที่ทำการศาลจังหวัดนครนายก ริมฝั่งขวาของแม่น้ำนครนายก

3. รอยพระพุทธรูปจำลอง

รอยพระพุทธรูปจำลองวัดเขานางบวช ตั้งอยู่ภายในมณฑลปบนยอดเขานางบวช ตำบลสาริกา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออก ประมาณระยะทาง 9 กิโลเมตร ไปตามถนนสายนครนายก - สาริกา ไปเลี้ยวขวามือที่หลักกิโลเมตรที่ 7 เศษ ๆ ที่จะมีทางแยกไปทางขวา จนถึงโบราณสถานแห่งนี้ ผนังนี้สูงจากเชิงเขาถึงยอดเขาประมาณ 100 เมตร มีบันไดคอนกรีตจากเชิงเขาถึงมณฑป 275 ขั้น งานเทศกาลปิดทองบุษารอยฝ่าพระพุทธรูปจำลองเขานางบวช จะมีในกลางเดือน 5 ของทุก ๆ ปี

4. ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน

เป็นศาลที่ตั้งอยู่บนชะง่อนหินเขาชะงอก ตำบลพรหมณี อำเภอเมืองนครนายกเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ มีประชาชนเคารพนับถือมาก เกียรติประวัติของเจ้าพ่อขุนด่าน เป็นที่ทราบกันอยู่ว่า ท่านเป็นนายด่านเมืองนครนายก ในสมัยโบราณ ท่านได้ทำการต่อต้านเขมรที่ชอบ "แปรพักตร์" ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถเจ้าของไทยเรา เมื่อประมาณ พ.ศ. 2130 เขมรมัดเข้ามาบุกรุกไทย ขณะที่ไทยกำลังทำศึกติดพันอยู่กับพม่า โดยเขมรเข้ามากว่าตัวคนคนแดนปราจีนบุรี เพื่อเอาไปเมืองเขมร เขมรได้ยึดเมืองปราจีนบุรี และนครนายก ขุนด่านจึงได้รวบรวมกำลังผู้คนชาวเมืองนครนายกถอยหลังไปตั้งหลักที่บริเวณเขาชะงอก แล้วยกกองกำลังเข้ามาขับไล่เขมรออกจากเมืองนครนายก จนเขมรแตกพ่ายไป

5. บึงพระอาจารย์

บึงพระอาจารย์ เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอยู่ในท้องที่พระอาจารย์ อำเภอสาริกา จังหวัดนครนายก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของที่ว่าการอำเภอ ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นบึงใหญ่มีมาแต่โบราณกาล กว้างประมาณ 1 เส้น ยาวประมาณ 20 เส้น มีเรื่องเล่าว่า มีพระภิกษุรูปหนึ่งวิชาอาคมแก่กล้า สามารถแปลงร่างเป็นจระเข้ให้สาธุศิษย์ และใคร่สั่งไว้ว่า ให้เอน้ำมนต์ในบาตรที่อาจารย์เตรียมไว้คร่าจระเข้ อาจารย์ก็จะกลายเป็นภิกษุตามเดิม ครั้นอาจารย์กลายร่างเป็นจระเข้แล้ว สามเณรผู้เป็นศิษย์ตกใจทำน้ำมนต์หกหมด แล้ววิ่งหนีไป อาจารย์จึงต้องกลายเป็นจระเข้แต่นั้นมา ปัจจุบันสภาพบึงตื้นเขินไปหมดแล้ว ทางราชการเคยนำน้ำในบึงนี้ไปรวมเข้าพิธีมุรธาภิเษกพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลปัจจุบันด้วย และเมื่อคราวฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ก็ได้นำดินในที่แห่งนี้ไปเข้าพิธีปลุกเสกด้วย

สถานที่ท่องเที่ยว

จังหวัดนครนายก แม้จะเป็นจังหวัดเล็ก ๆ ก็มีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นแหล่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งจากในกรุงและต่างจังหวัด นิยมไปพักผ่อนที่จังหวัดนครนายก หรือไปเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ กันมาก ทั้งนี้เพราะจังหวัดนครนายก เต็มไปด้วยทิวทัศน์อันงดงามตามธรรมชาติมากมาย ไม่แพ้จังหวัดอื่น ๆ อาทิ เช่น

1. น้ำตกสาริกา ตั้งอยู่ ณ ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก ห่างจากตัวเมืองไปทางตะวันออกเฉียงเหนือระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่สูงที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ตกจากยอดผาสูงถึง 9 ชั้น แต่ละชั้นจะมีอ่างธรรมชาติรองรับ ผาที่สูงที่สุดประมาณ 200 เมตร บริเวณใกล้เคียงมีที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มีลานจอดรถสะดวกแก่การไปทัศนอาจร

2. น้ำตกนางรอง ตั้งอยู่ในเขตตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกประมาณ 18 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่ไหลลงสู่แอ่งกลายเป็นลำห้วยไหลลงมาเป็นชั้น ๆ คล้ายขั้นบันได แต่ละชั้นจะมีแอ่งน้ำรองรับ น้ำในแอ่งใสเย็นน่าอาบเล่น มีก้อนหินใหญ่ก้อนน้อยน่านั่งพักผ่อน องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครนายกได้จัดสถานที่ไว้ให้จอร์ดมีสถานที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ในฤดูฝนน้ำไหลแรงจัด ในวันหยุดราชการและวันเทศกาลต่าง ๆ จะมีประชาชนจากทั่วทุกทิศ นิยมไปพักผ่อน

3. อุทยานวังตะไคร้ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครนายก ไปตามเส้นทางน้ำตกนางรอง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 16 กิโลเมตร เป็นสถานที่ของเอกชนโดยม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร เป็นเจ้าของ ประชาชนที่เข้าไปชมต้องเสียค่าผ่านประตูเพียงเล็กน้อยก็จะได้เข้าไปชมทิวทัศน์ธรรมชาติอันสวยสดงดงามตระการตายิ่งนัก เป็นอุทยานที่ตกแต่งไปด้วยพันธุ์ไม้ต่าง ๆ นานา พันธุ์ และหลากสี มีสนามหญ้าอันราบเรียบและไม้ดอกไม้ประดับอันงดงามเป็นที่น่าเจริญตาเจริญใจยิ่งนัก อุทยานวังตะไคร้มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 600 ไร่เศษ ครอบคลุมไปด้วยป่าไม้เขาลำเนาไพร นอกจากนี้ภายในอุทยานวังตะไคร้ยังจัดเป็นสถานที่ประชุมสัมมนาซึ่งจัดไว้เป็นสัดส่วน ผู้เข้าประชุมสัมมนาจะได้รับความสะดวกสบายเป็นอย่างดี

4. วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตติดต่อระหว่างจังหวัดนครนายก กับ จังหวัดนครราชสีมา องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ไปจัดสถานที่ไว้ต้อนรับผู้ไปเที่ยว มีโรงแรมเขาใหญ่ มีร้านอาหาร ตลอดจนบ้านพัก ผู้ที่ประสงค์จะไปวนอุทยานแห่งชาติเขี้ยวต้องไปขึ้นทางอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตรงหลักกิโลเมตรที่ 165 ถนนมิตรภาพ เพราะทางขึ้นเขาในเขตจังหวัดนครนายก เป็นเพียงทางเดินเท้า ผู้ที่ประสงค์จะผจญภัยในป่าเขาก็คอาจขึ้นทางค่านนี้ได้

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จังหวัดนครนายกยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งน้ำตกตามธรรมชาติอีกมากมาย บางแห่งการคมนาคมไป - มา ยังไม่สะดวก บางแห่งรถยนต์ก็วิ่งไปมาได้ เท่าที่ค้นพบมีดังต่อไปนี้

1. น้ำตกวังม่วง ตั้งอยู่ในตำบลนาหินลาด อำเภอปากพลี ห่างจากอำเภอปากพลีประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติอยู่มาก
2. น้ำตกเหวนรก ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากพลี ห่างจากน้ำตกวังม่วงไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่สวยงามมาก
3. น้ำตกเหวสุวัต ตั้งอยู่ในเขตวนอุทยานเขาใหญ่ อำเภอนครนายก มีทางขึ้นถึงน้ำตก จากอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
4. น้ำตกกระอาง ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านพร้าว อำเภอบ้านนา ห่างจากอำเภอบ้านนา ประมาณ 15 กิโลเมตร
5. น้ำตกสลักไถ่ ตั้งอยู่เลยน้ำตกกระอางไปอีกประมาณ 2.5 กิโลเมตร ต้องเดินเท้าเข้าไปจึงจะถึงบริเวณน้ำตกแห่งนี้
6. น้ำตกแม่ปล้อง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครนายก ในเส้นทางเกี่ยวกับน้ำตกนางรอง แยกทางซ้ายมือ ตรงกิโลเมตรที่ 5.7 แล้วมีระยะทางต่อไปอีกประมาณ 5 กม.
7. น้ำตกตาคหินกอง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครนายก ทางทิศตะวันตกของน้ำตกสาริกา ประมาณ 10 กิโลเมตร

2. วิทยาการในการสำรวจข้อมูล

วิทยาการผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ เป็นบุคคลในจังหวัดนครนายก ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก อายุระหว่าง 3 - 18 ปี ชาวบ้าน และครูอาจารย์ตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษา

3. วิธีการเก็บและรักษาข้อมูล

1. การเก็บและศึกษาข้อมูล ใช้วิธีการสังเกตและสอบถามจากเด็กแต่ละตำบล เป็นสำคัญ

2. เก็บข้อมูลจากคำบอกเล่าของครู - อาจารย์ในโรงเรียนระดับเล็กเล็ก ถึงระดับมัธยมศึกษา

3. เก็บรวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ

ลำดับขั้นในการเก็บและศึกษาข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ "ปทานุกรมกีฬาพื้นเมือง" ของกรมพลศึกษา (อักษรเจริญทัศน์)

2. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารของห้องสมุดประจำชนนครนายก เอกสารทางวัฒนธรรม จากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก เอกสารจากหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และหนังสือเอกสารทางการศึกษาของจังหวัดนครนายก

3. ออกเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและนักเรียนในแต่ละท้องถิ่น โดยมีแบบสำรวจข้อมูลให้เด็กกรอกรายละเอียดแล้วบันทึกเทป พร้อมทั้งให้สาธิตการเล่นบางอย่างไว้ด้วย

4. ขอความร่วมมือจากโรงเรียนต่าง ๆ โดยส่งแบบสำรวจข้อมูลไปให้เด็ก ๆ กรอกรข้อมูลเกี่ยวกับการเล่นที่เด็ก ๆ รู้จัก

5. นำเทปที่บันทึกมาถ่ายออกเป็นลายลักษณ์อักษรโดยละเอียด

6. นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาแยกประเภท

7. นำข้อมูลที่แยกประเภทแล้วมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบการละเล่นของเด็กวัยก่อนเข้าเรียนถึงระดับประถมศึกษา
จำนวน 52 ชนิด ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การเล่นที่ใช้อุปกรณ์จำแนกย่อย ๆ เป็น 32 ชนิด - คือ

- 1.1 กระโดดเชือก
- 1.2 กระโดดยางหรืออี่ทวด
- 1.3 ขาหยั่งหรืออี่กบ
- 1.4 ชี้อูกลางนา
- 1.5 จิ้งโพละหรือบ้องโพละ
- 1.6 เฉียงตรง
- 1.7 ช้างกระดาษ
- 1.8 ตาเขยง
- 1.9 ตากระโดด
- 1.10 ตากะเตะ
- 1.11 ตีไก่
- 1.12 ตบตะกรอ
- 1.13 ตักกระโจกหรืออี่ตัก
- 1.14 แต่งโม
- 1.15 ยี่ปี่, ยี่บอ, หมุนิดหมุนอย
- 1.16 โพงพาง
- 1.17 มัด-คอย
- 1.18 ไผ่หง
- 1.19 ยิงปืนตีบ
- 1.20 มอญซ่อนผ้า

- 1.21 ไม้จํา
  - 1.22 แอลงรุ
  - 1.23 ลิงยั้งหลัก
  - 1.24 ว่างเปรี๊ยว
  - 1.25 สะบํา
  - 1.26 หมากเก็บ
    - หมากเก็บ 5 เม็ด
    - หมากอผี
    - หมากเก็บกระดูก
    - หมากเก็บน้ำเก็บเนื้อ
    - ไม้ซ็อกแซ็ก
    - การเล่นหมากเก็บแบบพลิกเพลง
  - 1.27 หมากขุม
  - 1.28 หยอกเปี้ย, หยอกขาง
  - 1.29 หลุมเมือง
  - 1.30 เชนางแมว
  - 1.31 อีกาหักไข
  - 1.32 เชื้อนนอย
2. การละเล่นที่ไม่ใช่อุปกรณ์ จำแนกย่อย ๆ เป็น 20 ชนิด คือ
- 2.1 กระจาดชาเดียว
  - 2.2 ซี่มาส่งเมือง
  - 2.3 ขุมหนู
  - 2.4 งูกินหาง
  - 2.5 จระเข้กินคน
  - 2.6 จำจี้
  - 2.7 ชนไก่

- 2.8 ช้อนหา
  - โป้ง - เปะ
  - เอลส์ไบ
- 2.9 ตาล็อกตอกแตกหรือตีนนาหพระโขนง
- 2.10 ตีจี่
- 2.11 เถย
- 2.12 ปลาเป็นปลาตาย
- 2.13 ปลาหมอตกคลัก
- 2.14 แฉงมูม
- 2.15 รีรีข้าวสาร
- 2.16 ไลจับ
  - ไลกินหู
  - เสือกินวัว
  - หมาบ่า
  - ไอบาชาแยก
  - ไอบาง
  - ไอบาไลจับในน้ำ
  - เหย็บปลา
  - + หมูกินน้ำกินหู
- 2.17 เสือขามห้วย
- 2.18 เสือคบบูด
- 2.19 หมุนกะทะ
- 2.20 โอ พระ เต็ก เสือ ไก่ มอด

จะได้กล่าวถึงการเล่นที่พบ พร้อมทั้งพรรณาวិเคราะห์ไปตามลำดับ ดังนี้

การเล่นที่ใช้อุปกรณ์

กระโดดเชือก

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีเล่น

กระโดดเชือก

เชือกยาวประมาณ 3 - 4 เมตร
จะเล่นกี่คนก็ได้ แต่จะมีผู้จับเชือกข้างละ 1 คน ขึ้นห่างกัน 2 เมตร
แล้วแกว่งเชือกไปทางเดียวกันจะไปทางซ้ายหรือทางขวาก็ได้ ถ้าแกว่ง
ไปทางขวาผู้กระโดดอยู่ทางขวาก็ลอดเข้ามากระโดดได้เลยเรียกว่า
"ทางลอด" ถ้าผู้โดดเข้าทางซ้ายก็เรียกว่าสวน การกระโดดนั้นต้อง
ระวังไม่ให้ถูกเชือกหรือขาดรอมเชือก เพราะถือว่า "ตาย" ต้องออก
มาจับเชือกแกว่งแทนผู้ที่แกว่งอยู่ก่อน

การโดดเชือกนั้นบางครั้งจะโดดแบบที่เรียกว่า "โคตราว"
คือผู้เข้าคนแรกจะเริ่มเข้าทางริม เชือกด้านหนึ่งและกระโดดเคลื่อนที่ไป
ยังปลายอีกข้างหนึ่ง ผู้ที่เข้าทีหลังก็กระโดดตามกันเป็นแถว

การโดดเชือกอาจโดดคนเดียวก็ได้แต่ต้องให้เชือกสั้นลง
กว่าโคตราว ใช้แกว่งคนเดียวจะแกว่งไปด้านหน้าหรือหลังก็ได้

วิเคราะห์

การโดดเชือกนี้เป็นการออกกำลังกายที่ดี นอกจากนี้ยังเป็นการสร้าง
ความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมให้เกิดความกล้า เพราะการโดด
เชือกนี้เป็นที่นิยมมากในหมู่เด็ก

กระโดดยางหรืออึดวัด

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น

การโดดยาง หรือ อึดวัด

ยางวงสำหรับรัดของนำมาจับรวมกันเป็นชุดๆ ละเอียด 4 - 5 เส้น แล้ว ร้อยต่อกันให้ยาวอย่างน้อย 1 เมตร

วิธีเล่น

จะมีคนจับยางข้างละคน กอยจับยางให้ผูกกระโดดเล่น นำยางมัดช่อง เส้นใหญ่มาร้อยต่อ ๆ กันให้ยาว ๆ ทำแรกที่จะกระโดด เรียกว่า "ตัวค่าง" คือคนจับยาง 2 คนนี้จับยางให้ตั้งอยู่ในระดับพื้นจะต้องตัวค่างขึ้นเมื่อผู้ กระโดดวิ่งมาจะกระโดดค่างนี้ ผู้กระโดดต้องพยายามกระโดดค่างให้ได้ จึงจะรอดท่าตัวค่างไป ทำต่อไปเป็นท่า "อี่เข่า" ผู้กระโดดจะต้อง กระโดดข้ามไปอีกข้างหนึ่งโดยไม่ให้ขาคร่อมติดกับข้างนี้ ท่า 3 เรียกว่า "อี่ตรง" คือคนจับจะกางขึ้นตรงจับยางและให้ผู้เล่นกระโดดข้ามไปไม่ให้ ถูกยาง ท่า 4 เรียกว่า "อี่กระเป่า" ผู้จับจะต้องจับยางไว้ที่กระเป่า และให้ผู้เล่นกระโดดข้ามไปไม่ให้ถูกยาง ท่า 5 เรียกว่า "อี่เอว" ผู้จับ จะต้องจับยางไว้ที่เอว และให้ผู้เล่นกระโดดข้ามไป จะถูกยางก็ได้ ท่า 6 เรียกว่า "อี่สะตือ" ผู้จับต้องจับยางไว้ที่สะตือและให้ผู้เล่นแต่ละคนกระโดด ข้ามไป ท่า 7 เรียกว่า "อี่อก" คือผู้จับจะต้องจับยางไว้ที่อก และให้ผู้เล่น กระโดดข้ามไป ท่า 8 เรียกว่า "อี่บ่า" โดยให้ผู้เล่นกระโดดข้ามยางไป อีกข้างหนึ่งยางจะอยู่ระดับบ่า ท่า 9 เรียกว่า "อี่คอ" ยางอยู่ระดับคอ จะต้องกระโดดข้ามไว้ให้พ้น ท่า 10 เรียกว่า "สุดมือ" ไปเรื่อยจนสุดมือ ถือว่าสูงสุด

การโดดค่างนี้ถ้าไม่ข้ามหรือขาคร่อมยางท่าใดก็ถือว่าตายและ ต้องไปจับยางเปลี่ยนให้ผู้อื่นจับมาโดดค่าง และถ้าเวลาโดดออกเสียงว่า กิ่ง ก่อง แก้ว ก็เรียกว่า กิ่ง ก่อง แก้ว

วิเคราะห์

การเล่นอีตัวท์หรือกระโดดขางนี้เป็นวิวัฒนาการมาจากกระโดดเชือก
บวกกับการกระโดดสูง เป็นการฝึกให้เด็ก ๆ รู้จักเก็บสะสมยางรัดของ
ซึ่งพ่อแม่ได้มาจากห่อของบ้าง รัถดูงบ้าง เด็ก ๆ ก็จะพยายามเก็บ
รวบรวมไว้รอขต่อ ๆ กัน การกระโดดขางฝึกให้เด็กได้รู้จักการคิด
คำนวณความสูงอย่างง่าย เมื่อกระโดดกระยะใดไม่ข้าม เด็กก็จะไม่
เจ็บหน้าแข้งเหมือนการกระโดดสูง และยังเป็นการออกกำลังกายเพื่อ
เพิ่มความสูงของร่างกายอีกด้วย

ชาหยั่ง

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ชาหยั่ง

ไม้ไม่มีขาและค้ำแขนงให้เหลือไว้เหยียบได้ จำนวน 1 คู่ ต่อ 1 คน
ผู้เล่นจะต่อขาให้ยาวโดยการขึ้นไปเหยียบบนขาไม้ที่เตรียมไว้ มือจับไม้
ไว้ทั้งสองข้าง แล้วยกไม้ขึ้นพร้อมกับก้าวไปข้างหน้า ถ้าเป็นการแข่ง
ขันจะถือว่าผู้ถึงก่อนชนะ ใครตกลงมาจากขาไม้ก็แพ้

กบกับหรืออื่กบ

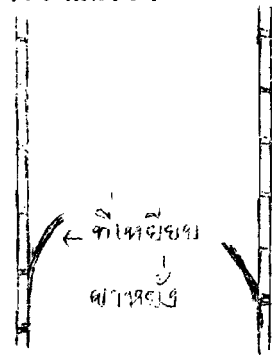
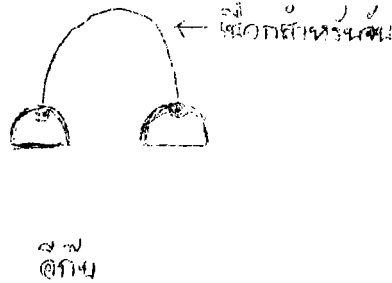
ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น

กบกับหรืออื่กบ

กะลามะพร้าวข้างมีรูคนละ 1 คู่ มีเชือกร้อยขึ้นมา ผูกปมตรงชายไว้ใน
ละตาทั้ง 2 ข้างความยาวถึงมือจับได้

วิธีการเล่น

เหมือนกับชาหยั่ง แต่จะไปกะลาแทน ผู้เล่นขึ้นไปเหยียบเท้ากับนิ้วชี้กับเข่า
ไว้ข้างละเท้า วางเท้าลงบนกะลาใช้มือจับเชือกพุงตัวให้เดินไปข้าง
หน้า ดูเหมือนกับกะลาเป็นรองเท้าของเรานั่นเอง

วิเคราะห์

การเล่นชาหยั่งมีทางจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดตราดมีการเล่นเหมือน
กันแต่นครราชสีมาจะเรียกว่า"โลกโลก" ส่วนตราดจะเรียกว่า"ไม้เดินสูง"
สำหรับการเล่นที่ไปกะลานั้นก็เรียกตามเสียงที่เกิดจากการเดิน นิยมเล่น
ทั้งเด็กเล็กและเด็กโต เมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าการเดินชาหยั่งหรือ
อื่กบนั้นเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันที่นอกเหนือไปจากความสนุกสนาน
ก็คือใช้ไม้หรือกะลาที่นำมาเดินนั้นแทนรองเท้าได้ สมัยก่อนไม่มีรองเท้า
เด็ก ๆ อยากรู้อีกก็จะได้เล่นเดินชนิดนี้กัน และการเดินนี้ยังทำให้
เดินไม่ถุกดินสกปรก ชีวีชีควายหลีกเลี่ยงที่เฉอะแฉะได้ด้วย

ขลุ่ยกลางนา ๑

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ขลุ่ยกลางนา

ก่อนกรวด หรือเมื่อดัว 1 เม็ด สมมติให้เป็นขลุ่ย
ผู้เล่นเลือกคนหนึ่งเป็นขลุ่ย ผู้เล่นคนอื่น ๆ นั่งรอบวงรอบตัวขลุ่ย ตัวขลุ่ยหนึ่ง
กมหลังขลุ่ยเขา เอาหน้าตะพาน มือปิดตา ผู้เล่นอื่น ๆ หายมือข้างหนึ่ง
บนหลังตัวขลุ่ยละมือ พร้อมกับร้องเพลง "ขลุ่ยกลางนา ขลุ่ยตักแก ขลุ่ยคนแก
โละละแล โละละซ่อน ปอน ปอน ซอน" พอร้องจบถึงคำว่า "ซอน ปอน
ซอน" ทุกคนจะเอามือออกจากหลังตัวขลุ่ยแล้วทำให้แนบ ตัวขลุ่ยจะพยายาม
ทายว่าขลุ่ยอยู่ในมือใคร โดยการชี้ไปที่มือคนนั้น ถ้าทายถูกก็จะต้องไป
เป็นตัวขลุ่ยบ้าง ถ้าตัวขลุ่ยทายผิด 3 ครั้ง ก็ต้องรักษาตาบอดให้หาย โดย
ดื่มน้ำ 3 แก้ว หลังจากนั้นสายตาก็ดีขึ้น แล้วก็เริ่มเล่นกันใหม่
ขลุ่ยกลางนาเป็นการเล่นที่ใช้อุปกรณ์ง่าย ๆ และมีบทเพลงร้องประกอบ
การเล่น นอกจากจะให้ควมสนุกสนานแก่เด็ก ๆ แล้ว ยังเป็นการ
ถ่ายทอดเพลงพื้นบ้านของเด็ก ๆ โดยทางวาจา ซึ่งเด็ก ๆ จะจดจำได้
ง่าย เด็กบางคนยังไม่รู้หนึ่งเพราะยังไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่เมื่อ
เล่นบ่อย ๆ ก็จะสามารถจะจดจำเพลงได้อย่างดี

วิเคราะห์

จิ้งโพละหรือบ้องโพละ

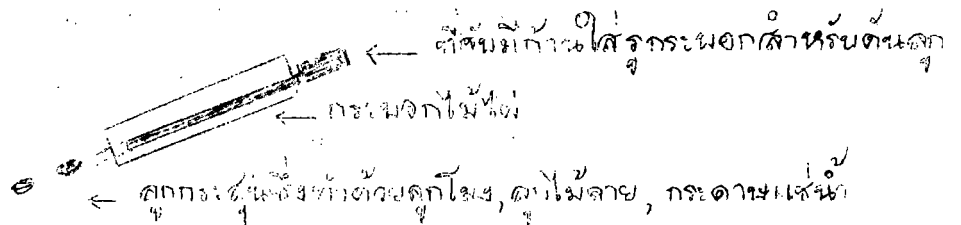
ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น

จิ้งโพละหรือบ้องโพละ

1. กระจับปี่ไม้ยาว 1 ฟุต มีรูกลวงขนาดนิ้วก้อยเข้าไปได้ 1 อัน
2. ไม้คั่นไส้เหลากลมแบบตะเกียบให้ใส่เข้าไปในรูกระจับปี่ไม้ไค้จะยาวกว่ากระจับปี่ท่อนแรกเล็กน้อย ส่วนที่ยาวกว่านี้สำหรับเป็นที่จับ ซึ่งจะใช้กระจับปี่อีกอันหนึ่งมาใส่เป็นค้ำแบบค้ำมีดก็ได้
3. ลูกโพง หรือลูกไม้ลาย หรือกระดาษหนังสือพิมพ์แผ่นน้ำให้ม้วนเป็นกลม ๆ ให้ใส่รูได้

วิธีเล่น

ใช้ลูกใส่ในรูกระจับปี่ แล้วใช้ไม้คั่นอย่างแรง ให้ลูกพุ่งจากกระจับปี่ออกมา เมื่อเวลาลูกหลุดออกทางปลายจะเกิดเสียงดังโพละ บ้องโพละ นี้จะใช้เป็นปืนสำหรับยิงต่อสู้กัน และยิงแข่งระยะไกลก็ได้

วิเคราะห์

การเล่นบ้องโพละนี้ คงเรียกชื่อตามเสียงดังและก็เป็นปืนนั่นเอง เด็ก ๆ จะพยายามทำอย่างสุดความสามารถเพื่อให้มีเสียงดังมาก ๆ เด็กเล็กจะทำอุปกรณ์การเล่นอย่างนี้ไม่ได้ จะเล่นได้เฉพาะเด็กที่มีไม้ไค้ไค้ที่บ้าน และในปัจจุบันจะพบน้อย เพราะเด็ก ๆ มีปืนพลาสติก ปืนฉีดน้ำ ปืนแก๊บมาแทน บ้องโพละหรือจิ้งโพละนี้ทางภาคอีสานจะเรียก "จุ่มโพละ" (คำว่าบ้องเป็นภาษากัน หมายถึงกระจับปี่ไม้ไค้)

เจียงตรง

ชื่อการเล่น	เจียงตรง
อุปกรณ์การเล่น	เสาไม้ 4 เสา
วิธีการเล่น	ให้คนสี่คนเข้าประจำหลักของตัวเอง ส่วนอีกคนหนึ่งให้ทำหน้าที่ออกคำสั่ง เมื่อผู้ออกคำสั่งบอกว่า "เจียง" ผู้เล่นสี่คนก็วิ่งเปลี่ยนหลักกันโดยแนวเจียง ถ้าผู้ออกคำสั่งบอกว่า "ตรง" ให้ผู้เล่นทั้งสี่คนเปลี่ยนหลักกันโดยแนวตรง ถ้าผู้บอกกล่าวคำว่า "เจียง" ถ้าผู้เล่นผู้ใดคนหนึ่งเปลี่ยนหลักกันโดยทางตรง ผู้ที่เปลี่ยนหลักโดยทางตรงก็ต้องมารับหน้าที่ออกคำสั่งแทน มีนกรดที่ผู้ออกคำสั่งบอกว่าตรง ถ้าผู้เล่นเปลี่ยนหลักกันโดยแนวเจียงผู้เล่นผู้นั้นก็ต้องออกไปรับหน้าที่ออกคำสั่งแทน เช่นเดียวกัน
วิเคราะห์	เป็นการเล่นลักษณะเดียวกับลิ่งชิงหลัก แต่มีกฎเกณฑ์ตายตัวสำหรับการวิ่งว่าไปทางตรงหรือเจียง เป็นการให้ความรู้และทำให้เด็ก ๆ เห็นความแตกต่างระหว่างคำว่า "ตรง" กับคำว่า "เจียง" ได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นยังเป็นการฝึกบุคลิกในการสั่ง การเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่ง การเล่นชนิดนี้ได้ก๊วยก่อนเรียนจะนิยมเล่นพอ ๆ กับเด็กวัยเรียน และเป็นการเล่นที่ใช้เวลารวดเร็ว

วิเคราะห์

ซังกะแคะ เป็นภาษาถิ่นของลาวพวน แถบอำเภอปากพลี และทาง
ดงละครบางหมู่บ้าน เด็กจะนิยมเล่นกันไม่มากนัก เพราะเมื่อถึงชั้น
ตอนของการไต่บัน ถ้าหากฝ่ายไต่บันไต่หลาย ๆ บ้านติดกัน อีก
ฝ่ายจะไม่มีบ้านเล็กหรือบันเข้าตองตะเบื้อยให้ผานจึงจะเป็นระยะทาง
ไกลและพักขาไม่ได้ ผู้เล่นต้องกระโดดข้ามบ้านที่ผู้อื่นไต่แล้วให้พ
ฉนั้นเด็กตัวเล็ก ๆ จึงไม่ค่อยนิยมเล่นการละเล่นชนิดนี้

ซังกะแคะนี้จะมีลักษณะการเล่นคล้ายกับตาเขยงและตากกระโดด
คือการเสี่ยงทายไต่บัน แล้วอีกฝ่ายจะเข้าไปในบ้านของอีกฝ่ายหนึ่ง
ไม่ได้ ส่วนรายละเอียดวิธีการเล่นจะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย ตาม
ที่ใดกล่าวมาแล้ว

ตาเซียง ตาเซแยง

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ตาเซียง ตาเซแยง

เบียดลักษณะเดียวกับชิงกะและ

วาดตารางสี่เหลี่ยมแบ่งออกเป็น 2 ซีก คือ ซีกซ้าย ซีกขวา จะมีเส้น
หนึ่งที่อยู่เหนือตารางขึ้นไปทีคล้ายอักษรตัวที่ เรียกว่าหางเสือ และจะ
แบ่งออกเป็น 5 ช่อง ต่อกันนั้นแบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย จะมีฝ่าย
หนึ่งเล่นก่อนโดยการโยนเบียดเข้าไปในช่องที่ 1 แล้วก็เซียงเข้ามาหยิบ
เบียดที่โยนไว้ในช่องที่ 1 ขึ้นมาด้วยก็เซียงขึ้นมาเรื่อย ๆ ถึงช่องที่ 5 พัก
ได้ โดยที่ชายกไว้วางกับพื้นได้ แล้วเซียงมาพักช่องที่ 1 ซีกขวาได้อีก
ต่อกันนั้นก็เซียงมาเรื่อย ๆ จนถึงช่องที่ 5 ก็เซียงออกมา แล้วก็มา
โยนเบียดช่องที่ 2 ต่อ ก็ทำเหมือนเดิมจนครบหมดทั้งซีกซ้าย ซีกขวา พอ
เล่นครบหมดแล้วก็เซียงเข้าไปโดยไม่ต้องโยนเบียดใส่ช่องต่าง ๆ แต่
ต้องถือเบียดเข้าไปด้วยพอดัง ช่องสุดท้ายที่ว่าพักได้ให้กระโดดจรรอมเส้น
กลางและกระโดดออกมาที่เส้นหางเสือ ตอนนั้นอยู่ในท่าหันหลังให้ตาราง
แล้วก็โยนเบียดไปโดยข้ามหัวและไม่ต้องหันไปดูให้เบียดตกอยู่ในตาราง ถ้า
สมมติว่าเบียดตกอยู่ช่องที่ 3 เราก็ได้ช่องนั้นเป็นบ้านพัก ถ้าอีกฝ่ายหนึ่ง
เซียงมาถึงช่องที่ 3 ที่เป็นบ้านพักของอีกฝ่ายหนึ่งต้องเซียงข้ามไป ถ้าจะ
ไม่ข้ามต้องมีการซื้อขายกันโดยการตีที่ก็แล้วแต่ผู้เล่นจะกำหนดขึ้น ฝ่าย
ที่ซื้อแล้วก็พักได้ เล่นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จนถึงช่องสุดท้าย

จุดเริ่มต้น

1	2	3	4	5
5	4	3	2	1

ซีกซ้าย
หางเสือ
ซีกขวา

ตากระโดด

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ตากระโดด

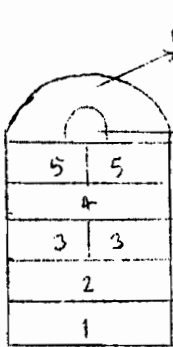
เบี่ยงกระเบื้อง

การเล่นแบ่งออกเป็น 2 พวก ก่อนเล่นต้องให้หัวหน้าทีมโยนเบี่ยงเสี่ยงทายตาทีมใดโยนใกล้หัวโต๊ะโลกมากกว่าจะได้เล่นก่อน

ขั้นตอนการเล่น วางเบี่ยงในช่องที่ 1 แล้วกระโดดข้ามมาอยู่ช่องที่ 2 โดยขึ้นขาเดียว แล้วกระโดดคร่อมเส้นกึ่งกลางตา 3 แล้วกระโดดต่อไปตา 4 โดยขึ้นขาเดียว แล้วกระโดดคร่อมตา 5 กระโดดหันหลังกลับ วิธีการทำเหมือนที่กล่าวมาแล้ว จนถึงที่โยนเบี่ยงไว้ หยิบเบี่ยง แล้วกระโดดข้ามมาจุดเดิม การโยนเบี่ยงต้องโยนเบี่ยงทุกตา และกระโดดข้ามตาต่าง ๆ ดังที่กล่าว ตาที่ 3 ต้องทำ 2 ครั้ง คือ ข่ายและขวา เมื่อทำเสร็จทั้ง 5 ตาแล้วก็เขย่งกลับไปยังจุดเริ่มต้น โยนเบี่ยงให้เข้าในกระโหลกเล็กแล้วเขย่งไปเก็บเบี่ยงแล้วเขย่งมาจุดเริ่มต้น กลับหันหลังโยนเบี่ยงในกระโหลกใหญ่ เขย่งเก็บเบี่ยง แล้วหันหลังทำการเสี่ยงทาย โดยการโยนเบี่ยงให้เข้าช่อง ถ้าเข้าช่องใดช่องหนึ่งถือว่าเป็นของเรา คนอื่นจะเข้ามาไม่ได้ เมื่อคนอื่นจะเขย่งไปช่องอื่นก็ต้องโคคให้พ้นบ้านเราหรือไม่ต้องเขย่งออกมาข้างนอก

ข้อตกลงในการเล่น

1. ห้ามเหยียบเส้นในขณะที่เล่นถ้าเหยียบถือว่าตายทั้งทีม
2. ถ้าตายช่องใดเมื่อถึงรอบใหม่ก็ให้เล่นต่อไปโดยไม่ต้องเริ่มคนใหม่ เช่นรอบแรกตายช่อง 2 ขึ้นรอบใหม่ก็เริ่มช่อง 2 เลย
3. การโยนเบี่ยงต้องโยนให้อยู่ในช่องที่เราจะโยนถ้าไม่เข้าหรือเข้าตาอื่นถือว่าตาย
4. ถ้าเบี่ยงอยู่ช่องใดเวลาเขย่งไปเก็บต้องอยู่ช่องถัดมาจะเข้าช่องนั้นไม่ได้
5. ถ้าฝ่ายใดโคคครอบครองช่องมากกว่าจะเป็นฝ่ายชนะ

กระโหลกเล็ก

กระโหลกใหญ่

จุดเริ่ม

ตากะเตะ

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ตากะเตะ

ลูกสะบ้าใหญ่ หรือเบี้ยกระเบื้อง

การเล่นประกอบด้วยผู้เล่นตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ชีดเส้นเป็นตารางคั้งในรูป และใช้เบี้ยวางไว้ตามที่ 1 โดยการเตะเบี้ยให้ข้ามตารางไปเรื่อยจนครบทุกตาราง และเริ่มตาที่ 2 โดยวางเบี้ยไว้ตามที่ 2 การเตะเบี้ยต้อง ข้างหนึ่งไว้เสมอจะเอาลงไม่ได้ ถ้าเอาลงถือว่าตาย พอวางเบี้ยตามที่ 2 แล้วก็เตะเหมือนกันตาแรก พอครบ 6 ตาราง แล้วก็เริ่มตาที่ 3 ทำ เหมือนกับตาที่ 2 ครบ 6 ตาแล้ว ตาต่อไปก็ทำเหมือนกันอีกโดยการผลัดกันโยนเบี้ยจนครบทุกตา และเริ่มใหม่ โดยการเอาเบี้ยวางใจหลังเท้า หลับตาและเดินข้ามตารางที่ขีดไว้ จะเหยียบเส้นไม่ได้ พร้อมกับร้องว่า มิค-บอ มิค-บอ ไปจนถึงตารางที่ขีดกาะบาทไว้ ร้องว่า มิค และกระ โดคขึ้นให้เบี้ยหลุดจากหลังเท้า และเก็บขึ้นมาอีกไว้บนหลังเท้าตามเดิม และร้องว่า มิค-บอ พอจบแล้ว ก็หาบ้านโดยกระโดคร่อมเส้นกลางและ เขย่งข้างหนึ่งเมื่อถึงบ้านที่ 2 แล้วย้ายมาคุดสองเท้าบ้านที่กาะบาทและ คร่อมเหมือนเดิมที่บ้านต่อไป แล้วโยนเบี้ยข้ามหัวกลับมาข้างหลังตกลง ตรงบ้านใดก็ได้บ้านนั้น ตกบ้านกาะบาทถือว่าตาย คนที่เล่นถัดไปจะ เหยียบบ้านนั้นไม่ได้ต้องกระโดคข้ามไป

ตาแรก

1	2	3
4	X	5

วิเคราะห์

ตากะตะ เป็นการเล่นที่ใช้ตารางประกอบคล้ายกับตาเซ่ง แต่ตากะตะ จะใช้การเซ่งซาตะเบี้ยไปตามพื้นผ่านช่องต่าง ๆ รอบที่ 2 จะใช้เบี้ยวาง หลังเท้าหงนหน้าหลังตาเคิบไต่ผ่านช่องต่าง ๆ ไปจนถึงช่องพักที่มีภาวะบาท นับว่าเป็นการฝึกนิสัยให้เด็ก ๆ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และซื่อสัตย์ต่อหมู่ คณะด้วย จะไม่มีการแอบล้มตาตุษตะเคิน นับว่าเป็นการเสริมสร้าง ลักษณะนิสัยได้อย่างดี

ตีโก

ชื่อการเล่น

ตีโก

การตีโกมี 2 ชนิดตาม "โก" ที่นำมาตี คือ

1. ตีโกหญ้า

อุปกรณ์การเล่น

หญ้าแพรกชนิดที่ขมดเคาะติดกันเป็นกลุ่มหนา ๆ เรียกกโก หรือโกแจ จะใช้
ก็ตัวก็ไค้ แล้วแต่จะตกลงกัน

วิธีการเล่น

ผู้เล่นจะนำโกแต่ละตัวมาตีกันถ้ายอดหญ้าที่ถือว่าหัวโกขาดก็แพ้

2. ตีโกไม้

อุปกรณ์การเล่น

ยางรัดของชนิดวงใหญ่คนละ 4 เส้น ไม้ไผ่ขนาดครึ่งของตะเกียบ

วิธีการเล่น

ผู้เล่นนั่งลงกับพื้น ใช้ยาง 3 เส้นคล้องหัวแม่เท้าทั้งสองหรือหัวแม่มือกับนิ้ว
ชี้ก็ไค้ วางเท้าให้ยางตึงพอดี แล้วใช้ไม้ขัดยางตรงกลาง แล้วบิดไม้ให้

ยางรัดไม้เป็นเกลียวให้ยางอีกเส้นหนึ่งผูกไม้สำหรับชกให้ยางตีกลับไป-มา
ใครจะตีกับใครให้ขยับมานั่งใกล้ ๆ ให้ไม้ตีไปตูกันได้ เวลาตีเจ้าของโก
ต้องชกยางเส้นเดียวที่ผูกไม้ให้ไม้ตีไปตูกของอีกฝ่ายหนึ่งถ้าไม้หลุดจากยาง
ที่เท้าหรือหยุดหมุนก็แพ้

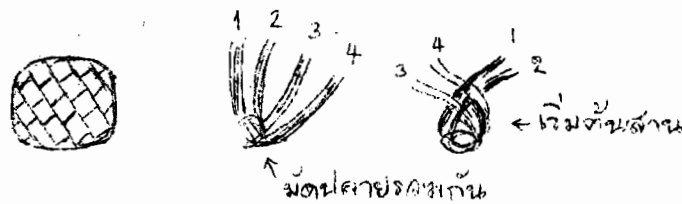
วิเคราะห์

การเล่นตีโกทั้งโกหญ้าแพรกและโกไม้จะฝึกให้เด็กมีความมาะพยายาม
เด็ก ๆ ต้องใช้ความมาะพยายามอย่างมากที่จะไปหาหญ้าแพรกที่ปลายยอด
ติดกันเป็นกระจุก เด็กบางคนช่างคิดหน่อยจะเอากะลาไปครอบให้หญ้าแพรก
กลายเป็นสีเขียว และจะได้โกสีเขียวซึ่งสวยกว่าของเพื่อน ๆ สำหรับการ
เล่นตีโกไม้เป็นการฝึกความไวของสายตาได้ด้วย

ตบตะกร้อ

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีเล่น

ตบตะกร้อ
ตะกร้อสานด้วยใบมะพร้าวหรือใบลำเจียกก็ได้
การสานตะกร้อจะใช้ใบมะพร้าวหรือลำเจียก 4 เส้น ผูกปลายติดกันแล้ว
สานลายขัดไปเรื่อย ๆ ปลายจะม้วนเข้าเป็นคานในตะกร้อเมื่อสุดทางมะ
พร้าว แล้วใช้ปลายเสียเข้าไปในลายขัดตะกร้อออกมาเป็นรูปสี่เหลี่ยม
มีเส้นแบ่งเขตระหว่างผู้เล่น 2 ฝ่าย แล้วทั้งสองฝ่ายจะไปยืนอยู่หลังเส้น
เมื่อคนแรกของฝ่ายเล่นตบตะกร้อไปอีกฝ่ายต้องพยายามรับแล้วปาตะกร้อมา
ยังผู้ตบตะกร้อซึ่งต้องวิ่งไปยังเส้นกลางแล้ววิ่งกลับมาจุดเริ่มต้น ถ้าปาถูกก็
ตาย ต้องออกจากการเล่น สำหรับผู้ตบตะกร้อนั้นถ้าวิ่งไปถึงเส้นกลาง
แล้วล้มลงจะวิ่งกลับไม่ทันเพราะฝ่ายรับจึงจะปาตะกร้อใส่ก็ให้หยุดอยู่ก่อน
รอให้คนที่ 2 ตบไปแล้วก็วิ่งกลับได้

วิเคราะห์

การเล่นชนิดนี้เป็นการส่งเสริมงานศิลปะไปในตัวเพราะผู้เล่นต้องสานตะกร้อ
เอง เด็กเล็กมากสานตะกร้อไม่เป็นจะใช้ผ้าเช็ดหน้าม้วนเป็นก้น แต่
บางคนใช้ลูกฟุตบอลเล็ก ๆ แทน และถ้าเป็นการเล่นของเด็กชายล้วน ๆ
จะมีการเอาลูกหินเล็ก ๆ ใส่ในตะกร้อด้วย เพื่อให้มีน้ำหนักเวลาขว้าง

ตักกระโจกหรืออึดัก

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น

ตักกระโจกหรืออึดัก

กระโจก หรือกรวยกระดาษ เท้างจำนวนคนที่เล่น มีคนน้อยหนา หรือมีค
มะขามจำนวนมา

วิธีการเล่น

เตรียมอุปกรณ์ ชีตเส้นวงกลมกว้างพอสมควร แล้วตกลงกันว่าใครจะได้
เป็นผู้เล่นก่อน จากนั้นก็เริ่มเล่นโดยหวานมีคมะขามลงในวงกลม ว่า
ลูกมะขามกระเด็นออกมาออกวงกลมก็ต้องหวานใหม่ จากนั้นก็ช้กระโจก
(กรวย) ตักขึ้นมาที่ละเม็ด ถ้าในขณะที่เล่น หรือขณะที่ตักเม็ดมะขามแล้ว
ทำให้เม็ดมะขามชนกันก็ต้องหยุดเล่น และนับจำนวนที่ตักได้แล้วก็ให้คน
ต่อไปเล่น และเล่นไปในลักษณะนี้ไปจนถึงคนสุดท้าย ผู้ที่ชนะคือผู้ที่ตักเม็ด
มะขามได้มากที่สุด

วิเคราะห์

การเล่นอึดักหรือตักกระโจกนั้นเป็นการส่งเสริมให้เด็ก ๆ มีนิสัยรักการประ
หยัดรู้จักเก็บสะสม อย่างน้อยที่สุดเด็ก ๆ ที่รับประทานน้อยหนาหรือมะขาม
ก็ต้องพยายามคายเม็ดมะขามเก็บรวบรวมไว้เพื่อนำมาเล่นอึดัก แล้วเด็ก ๆ
ก็จะไม่ทิ้งเม็ดมะขามและเม็ดน้อยหนาให้เลอะเทอะ เด็กเล็ก ๆ จะนิยม
เล่นมากกว่าเด็กโต

คำว่ากระโจก เป็นภาษาถิ่นของลาวพวน แปลว่า "กรวย"

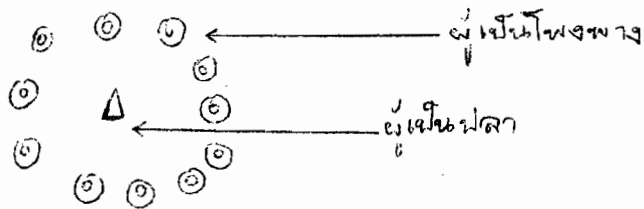
โพงพาง

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

โพงพาง

ผ้าปิดตา 1 ผืน

กฤษเล่นต้องหาคนให้เป็นปลาคนแรกก่อน 1 คน โดยวิธีการใด ๆ ก็ได้ เมื่อใดคนมาแล้ว ก็เอาผ้าสะอาด ๆ ปิดตาทั้งสองข้าง และเริ่มเล่น โดยผู้ที่ไม่ใช่ปลาจะยืนจับมือกันเป็นวงกลมล้อมรอบผู้ที่เป็ปลา เพราะฉะนั้นปลาจะอยู่ตรงกลางผู้ที่จับมือล้อมรอบเหมือนกันอยู่ในโพงพาง ต่อมาผู้ที่ไม่ใช่ปลาจะกระโดดหรือเดินไปรอบปลา พร้อมกับร้องเพลง พร้อมกับว่า "โพงพางเอ๋ย ปลาเข้าลอด ปลาตาบอด เข้าลอดโพงพาง" พอร้องเสร็จก็นั่งลง ส่วนผู้ที่เป็ปลาก็จะต้องเดินมาจับตัวคนใดคนหนึ่ง พร้อมกับทายชื่อผู้ที่จับไว้ตั้ง ๆ พอเรียกชื่อเสร็จตัวเองผู้เป็ปลาก็เปิดผ้าออกเพื่อดูว่าตัวเองทายถูกหรือไม่ ถ้าบอกชื่อถูกคนที่ถูกจับนั้นก็ต้องมาเป็นปลาแทนแต่ถ้าทายไม่ถูกก็ต้องเป็นปลาต่อไป โดยไปยืนปิดตาที่วงกลมใหม่ แล้วผู้เป็โพงพางก็จะลุกขึ้นพร้อมกันและกระโดดหรือเดินไปรอบ ๆ ปลา แล้วร้องอีกครั้งหนึ่ง ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ ไป

วิเคราะห์

การเล่นโพงพาง เด็ก ๆ จะได้รู้จักโพงพางซึ่งเป็นเครื่องมือดักปลาชนิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินในชีวิตประจำวันเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง คือเด็ก ๆ ได้มีการถ่ายทอดบทร้องเพลงประกอบการเล่นโพงพางต่อ ๆ กัน นับเป็นการเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมวิธีหนึ่ง ทั้งยังเป็นการสอนให้เด็ก ๆ เป็นคนระมัดระวังรอบคอบในการปฏิบัติงานไม่เหมือนกับปลาที่หลงเข้าไปในโพงพาง

มิด-คอย(มิด-รอด)

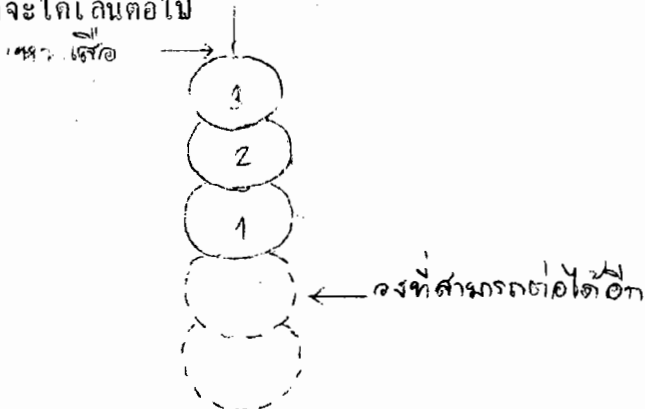
ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

มิด-คอย (มิด-รอด)

เบี้ยกระเบื้อง 1 อัน

ผู้เล่นทั้งหมดมารวมกันและตกลงกันว่า คนใดจะได้เป็นผู้เล่นก่อน ส่วนมากจะใช้วิธี โยนยอก ออก ก็จะคว่ำมือหรือหงายมือเท่านั้นถ้ามีผู้คว่ำมือมากกว่าผู้หงายมือ คนที่หงายมือก็ออกไป ทำอย่างนี้เมื่อเหลือ 2 คนสุดท้ายก็เป่าชิงจับกัน ถ้าใครแพ้ก็จะไต่เล่นเป็นคนสุดท้าย คนเล่นคนแรกก็คือคนโยนยอกแล้วไต่ออกมาก่อน แล้วย่อง ๆ มาตามลำดับ เมื่อโยนยอกแล้วก็ชี้ดวง(ตั้งรูป) ตาแรก ผู้เล่นคนแรกก็จะเริ่มเล่นโดยการเขย่งเท้าขึ้นแล้วก็กระโดดไป (จากหมายเลข 1) จนถึงหางเสือแล้วกลับตัวเขย่งกลับอีก 3 ครั้ง โดยที่ไม่ให้เท้าเหยียบเส้น ตาที่ 2 คือ ตาขยับผู้เล่นกระโดดเท้าชิดกันไป 3 ตา จนถึงหางเสือ แล้วก็กระโดดตบกลับอีก 3 ครั้ง ตาที่ 3 คือตาไขว้ ผู้เล่นต้องเอาขาทั้งสองไขว้กันแล้วจึงกระโดดไป 3 ตา เมื่อถึงหางเสือก็นับก่อน(เอาขาแยกออกจากกัน) แล้วกลับตัว แล้วก็เอาขาไขว้กันอีก จึงกระโดดกลับมาอีก 3 ครั้ง ตาที่ 4 คือหลับตาเงหน้าขึ้นแล้วเดินเข้าไปในวงแล้วพูดคำว่า"มิด" ถ้าเหยียบเส้นผู้เล่นคนอื่นก็จะบอกว่าตาย ถ้าไม่เหยียบเส้นก็จะบอกว่า"รอด" ทำเช่นนี้ไป 3 ตา เมื่อถึงหางเสือก็นั่งมิดตา แล้วกลับตัว ขากลับก็หลับตาเหมือนเดิมแล้วก้าวมาในวงและพูดว่า"คอย" ไปเรื่อย ๆ จนครบ 3 ตา ตาสุดท้ายคือตาเขย่งเอาบ้านโดยจะเขย่งเหมือนกับตาแรกเมื่อถึงหางเสือก็นั่งเอาเบี้ยโยนมาในวงหันหลังให้ถ้าเบี้ยตกอยู่ในช่องใดก็ถือว่าได้บ้านนั้นขากลับก็เขย่งกลับ แล้วก้มลงหยิบเบี้ยในวงนั้นแล้วชี้คเส้นเป็นสัญลักษณ์บ้านของตัวเอง บ้านนี้มีประโยชน์คือถ้าเราจะเขย่ง, ไขว้, มิด-คอย เราก็สามารถตบเท้าได้ หรือล้มต่าในบ้านได้ เพื่อที่จะได้เห็น

ไม่เหยียบเส้นในตาต่อไป เมื่อมีบ้านในวงนั้น 2 บ้านแล้วจะเหลือตา
เลน่อีก 1 วงเท่านั้น เราสามารถจะตอวงไปได้อีกที่ละวง และที่สำคัญ
ที่สุดในการเล่นคือห้ามเข้าไปเหยียบเส้นถ้าถูกเส้นจะต้องตายทันที และ
ผู้เล่นคนอื่นก็จะโคเลนต่อไป

วิเคราะห์

การเล่นมิด-คอย หรือ มิด-รอด เป็นการฝึกความเชื่อสัจย์เคารพในกติกา
จุดที่สนุกสนานที่สุดก็คือตอนที่ผู้เล่นต้องหลบตาหงนหน้าเดินไปตามตาราง
โดยไม่ให้เหยียบเส้น เพราะถ้าเหยียบเส้นจะตาย เป็นการเล่นที่เด็ก
ชอบเล่นกันมาก ถ้าเป็นเด็กในเมือง ก็จะใช้คำว่า "อู-บ้อ" แทน
"มิด-รอด"

ไม้ห่ม

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น

ไม้ห่ม

ไม้ไฟขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1" ยาว 50 ซม. 1 อัน ยาว 20 ซม.

1 อัน

วิธีการเล่น

ผู้เล่นจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งจะอยู่อีกฝ่ายหนึ่งฝ่ายชายจะ
อยู่อีกข้างหนึ่ง แต่ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายเริ่มเล่นก่อนโดยจะมีไม้ 2 อัน
อันหนึ่งจะยาวอีกอันหนึ่งจะสั้นส่วนอันสั้นจะไขว้างไว้ปากหลุม (จะจุดหลุม
ไว้สำหรับวางพาดไว้) แล้วจะใช้ไม้อันยาวจัดส่วนที่วางไว้ให้กระเด็น
ไปให้ไกลให้ฝ่ายตรงข้ามรับ การรับไม้ได้ก็ต้องตายเริ่มเล่นกันใหม่ไม้
แรกเรียกว่าไม้จา ถ้าฝ่ายตรงข้ามรับได้ก็จะตีไม้สั้นกลับมา แล้วจะ
เล่นไม้ที่ 2 โดยการเอาไม้ที่สั้นวางบนไม้ยาวแล้วปล่อยไม้สั้นลงแล้วใช้
ไม้ยาวตีไปให้ฝ่ายตรงข้ามอีก ถ้ารับไม้ได้ก็เล่นต่อไป ถ้ารับไม้ไม่ได้ก็เล่น
ไม้ที่ 3 โดยโยนไม้สั้นขึ้นแล้วใช้ไม้ยาวตีข้ามหัวไปให้ฝ่ายตรงข้ามถ้า
รับไม้ได้คราวนี้ ฝ่ายที่รับไม้ได้จะต้องห่มมาให้ถึงหลุม ถ้าขาดใจก่อน
ให้ห่มมาให้ถึงให้ได้

วิเคราะห์

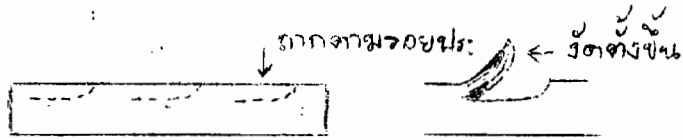
การเล่นไม้จาและไม้ห่มจะต่างกันบ้างเล็กน้อย และการจะเล่นทั้งสองชนิด
นี้นิยมมากในหมู่เด็กชาย ฝึกความอดทน สร้างความมั่นคงทางจิตใจ
เตรียมรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และเตรียมการแก้ปัญหา สร้างความ
สามัคคีสนุกสนาน

ยิงปืนตบ

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ยิงปืนตบ

กาบกล้วยที่เลื่อยใบออกแล้วกาบใหญ่ ๆ ยาว 1 ฟุตครึ่ง - 2 ฟุต นำกานกล้วยขนาดใหญ่ที่เลื่อยทางใบออกแล้ว ความยาวประมาณฟุตครึ่ง ถึง 2 ฟุต แล้วากเปลือกทางด้านหลังเป็นระยะ ๆ ห่างกัน 10 ซม. เว้นหัวท้ายเป็นที่จับ ใช้มือตบส่วนปลายที่จัดขึ้นมาตั้ง(ขึ้นโก)เรื่อยไปทุกอันอย่างรวดเร็วตลอดถึงปลาย ส่วนที่จัดขึ้นก็จะลงไปกระทบกับกาน กล้วย ตรงรอบดากทำให้เกิดเสียงดังเหมือนการยิงปืน ตบหนึ่งต้องทำมากกว่า 3 นัด ยิ่งมากนัดเสียงยิ่งดังดี เล่นได้ทั้งเด็กหญิงเด็กชาย แต่ผู้ทำมัก เป็นเด็กชาย

วิเคราะห์

การเล่นนี้เป็นการส่งเสริมลักษณะนิสัยให้เพื่อก ๆ รู้จักประดิษฐ์เศษวัสดุ และเกิดความสามัคคี สนุกสนานมีความกระตือรือร้นในการทำงานเพราะ เป็นการเล่นที่มีการแข่งขันกันไปในตัวว่า ของใครจะดีที่สุด

มอญซ่อนผ้า

ชื่อการละเล่น

อุปกรณ์การเล่น

วิธีการเล่น

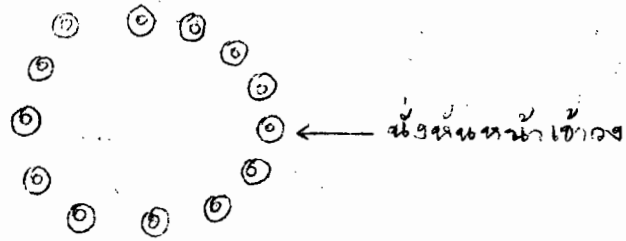
มอญซ่อนผ้า

ผ้าเช็ดหน้าผืนใหญ่ 1 ผืน สำหรับซ่อน

ก่อนเล่นตกลงกันก่อนว่าใครจะเป็นผู้ถือผ้าคือเรียกว่า "มอญ" เมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ทั้งหมดก็ลงไปในวงกลม(หันหน้าเข้าหากัน) ยกเว้นผู้ถือผ้าเท่านั้น จากนั้นผู้ที่นั่งล้อมวงก็จะร้องเพลงมอญซ่อนผ้า ผู้ถือผ้าเดินไปรอบ ๆ วงกลมแล้วก็ผูกผ้าไว้ข้างหลังคนใดคนหนึ่ง ใครเห็นผู้ที่นั่งจะหันมามองข้างหลังไม่ได้ ยกให้เพียงแต่เอามือควานมาข้างหลังแล้วผู้ถือผ้าก็จะเดินไปอีกรอบหนึ่ง เดินมาถึงคนที่วางผ้าแล้วแต่คนถูกวางผ้ายังไม่รู้เรื่องผู้ถือก็จะตีคนคนนั้น คนที่ถูกตีก็จะลุกขึ้นวิ่งหนี แล้วแย่งผ้าจากผู้ตีแล้วก็ถือผ้าต่อไป แต่ถ้าผู้ถูกวางผ้ารู้ตัวก็จะหยิบผ้าแล้วไล่ตีคนถือแทน คนถือผ้าก็จะวิ่งกลับมานั่งแทนที่คนที่ถูกไล่ตีต่อไป แต่ถ้าตีถูกคนถือผ้า คนถือผ้าก็ต้องเป็นมอญต่อไป เล่นต่อไปเรื่อย ๆ จนเหนื่อยก็พัก

เพลงมอญซ่อนผ้า

“มอญซ่อนผ้าตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง ไฉนไฉนฉันจะตีกันเธอ”
 หรือ “มอญซ่อนผ้าตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง ใครเฟลอคอยระวังตุ๊กตาอยู่ข้างหลังระวังจะถูกตี” ตอนเล่น ผู้ที่นั่งต้องร้องเพลงนี้ตลอดต่อเมื่อวางผ้าแล้วไล่ตีกันจึงหยุดร้องชั่วคราว

△ — คนถือฟ้าเดินอยู่รอบวง

วิเคราะห์

การเล่นมอญซ่อนผ้าเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ต้องไปถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ไปการเล่นและร้องโต้ตอบกัน พี่นินฮ้อยให้เด็ก ๆ มีความรอบคอบระมัดระวังเตรียมพร้อมที่จะรับสถานการณ์ต่าง ๆ เพราะทุกคนต้องคอยระวังว่า ผ้าจะมาผูกอยู่หลังของตัวเมื่อไร และต้องออกกำลังเพื่อเอาตัวรอดต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้า

ไม้จา

ชื่อการเล่น

ไม้จา

อุปกรณ์การเล่น

ไม้ไฟ 1 อัน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1" ยาว 50 ซม.

ก้ามมะพร้าวทั้งเปลือก 1 ก้าม

วิธีการเล่น

ชูดหลุม 1 หลุม ประมาณ 1 ฟุต ลึก 2 ซม. แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรับ ฝ่ายหนึ่งเล่นก่อน ฝ่ายเล่นก่อนนำก้ามมะพร้าววางขวางบนหลุมแล้วให้คนข้างที่จะเล่นก่อนใช้ไม้จกก้ามมะพร้าวให้ไปข้างหน้าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายรับลูก(ก้ามมะพร้าว) ถ้าวรับลูกได้ ฝ่ายที่เขี่ยลูกแพ้ ส่วนฝ่ายที่รับลูกก็ชนะ เปลี่ยนคนจกก้ามมะพร้าวใหม่ ถ้าวรับลูกไม่ได้ ลูกหล่นอยู่ตรงไหนผู้ที่ถือไม้จาวัวต้องวางไม้จาวัววางกับปากหลุม ฝ่ายที่รับไม้ได้เก็บก้ามมะพร้าวก็น้องโยนลูกไปให้โคนแม่ไม้จา ถ้าไม้โคนแม่ไม้จาผู้ที่ถือไม้จะต้องเคาะลูกกลับไปให้อีกฝ่ายรับ การเคาะลูกหรือก้ามมะพร้าวก็คือกำปลายไม้ให้โพลเล็กน้อย พาดก้ามมะพร้าว ไว้ที่ปลายไม้ แล้วควัดมือโยนก้ามมะพร้าวสูงขึ้นใช้ปลายไม้ควานกลางตีก้ามมะพร้าวให้ไปยังฝ่ายรับ ถ้าวรับได้ฝ่ายเคาะก็ตาย ถ้าวรับไม่ได้ จะต้องโยนลูกไม้จาให้ฝ่ายกลับมาที่หลุมฝ่ายเคาะคอยตีถ้าตีได้ให้เลยจากหลุมไปหนึ่งไม้มิยังไมตายและจะได้ตีลูกต่อไป ถ้าตีไปจนครบ 10 ไม้ ฝ่ายวัดลูกเป็นฝ่ายชนะ ตีไปแล้วฝ่ายรับรับได้ฝ่ายเคาะก็ตาย นำเอาลูกไม้จามาตีตั้งกับพื้นแล้วตีไปข้างหน้า ฝ่ายรับก็จะรับอีกถ้าลูกตกใกล้ ๆ หลุม แม้จะกระโดดข้ามไม้จาและหลุมให้ได้ ถ้าวรับลูกได้ให้ห่ม (การกลืนหายใจเข้าออก) มาจนถึงหลุมเป็นการทำโทษ ถ้าห่มไม่ถึงก็เขี่ยต่อไปอีก

แย้ลงรู

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

แย้ลงรู
เชือกหรือผ้าขาวมาความยาวเท่า ๆ กันเท่าจำนวนผู้เล่น
ปักหลักไม้ให้เป็นรูปสามเหลี่ยม ควรจะปักให้แน่นมาก ๆ จากนั้นก็นำปลาย
เชือกหรือผ้าขาวมาผูกเอาผู้เล่นแต่ละคน ปลายข้างหนึ่งผูกรวมไว้ตรง
กึ่งกลาง หันหน้าไปทางหลักที่เหลือทั้งสอง ท่าเตรียมเล่น ผู้เล่นต้อง
อยู่ในท่าคานาน เตรียมที่จะเล่นเสมอ

วิธีการเล่นให้ชนะ

หลังจากที่ได้รับสัญญาณให้เล่นแล้ว จะต้องตะกุกตะกักไปยัง
หลักที่อยู่ข้างหน้าของตนให้ได้ก่อน โดยที่ไม่ต้องยืน ต้องพยายามออก
แรงดึงรูต่อสู้ไม่ให้ไปถึงหลักได้ ผู้ใดคว้าหลักที่อยู่ข้างหน้าได้ก่อน ก็จะเป็นผู้ชนะ

วิเคราะห์

เป็นการเล่นของเด็กชายโดยเฉพาะ และผู้เล่นต้องเป็นผู้มีความแข็งแรง
กว่าจะถึงหลักจะต้องใช้กำลังเป็นอันมาก การเล่นชนิดนี้เป็นการสอนไป
ในที่ว่าการเล่นจะทำอะไรให้สำเร็จนั้น ต้องมีความพยายาม ผู้ชายต้อง
มีความแข็งแรง

ลิ่งปิงบอล

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ลิ่งปิงบอล

ลูกบอล 1 ลูก

ผู้พร้อมที่จะเล่นมาขยับนมกันเพื่อตกลงกติกากันว่าใครจะเป็นลิ่ง (ผู้ตอยปิงบอล) เมื่อใดผู้ปิงบอลแล้ว ผู้ที่เหลือก็ขยายวงออกเป็นวงกลมห่างกันพอสมควรกับจำนวนผู้เล่น และผู้เล่นจึงส่งบอลให้กัน โดยที่ไม่ยอมส่งให้กับลิ่งนั้น เพื่อต้องการให้ลิ่งเข้ามาแย่งเอาเอง ถ้าลิ่งเข้ามาแย่งกับใครใครผู้นั้นต้องเป็นลิ่งแทน ส่วนคนที่ปิงอยู่ก็เข้าไปยืนเป็นผู้เล่นแทน

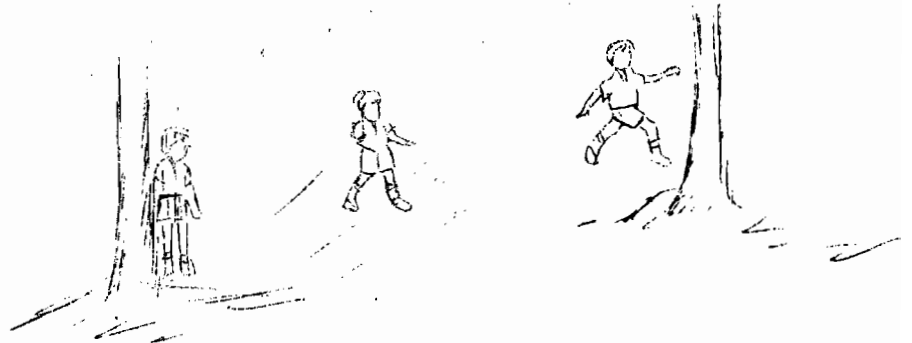
ลิ่งปิงหลักหรือลิ่งจับหลัก

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

ลิ่งปิงหลักหรือลิ่งจับหลัก

ไม้ไผ่ปักหลักน้อยกว่าผู้เล่น 1 หลัก ถ้าไม้จะใส่เสาใต้อุ้งบ้าน หรือต้นไม้ใกล้ ๆ กันก็ได้

คล้ายกับลิ่งปิงบอล แต่เปลี่ยนจากการรับบอลมาเป็นการวิ่งไปจับหลัก ผู้ปิงลิ่งต้องคอยวิ่งไปจับหลักที่วางขณะผู้เล่นคนอื่น ๆ เปลี่ยนหลักกัน ใครไม่จับหลักก็แพ้ ต้องเป็นลิ่ง

วิเคราะห์

ลิ่งปิงบอล ลิ่งปิงหลักหรือลิ่งจับหลัก เป็นการเล่นที่ฝึกความว่องไวของเด็ก ในขณะที่เพียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้เด็ก ๆ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า ฝึกสมาธิ และการตัดสินใจ รู้จักหลบหลีกอันตราย และรู้จักใช้สิ่งที่โดยธรรมชาติมาช่วย เช่น ลิ่งปิงหลักเด็กอาจไม่ถ่วงจับหลักและจะใส่เสาใต้อุ้งบ้านหรือต้นไม้ใกล้ ๆ กันเป็นหลักแทนได้

วิ่งเปี้ยว

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

วิ่งเปี้ยว , วิ่งวัว หรือหลักงัว

ไม้ไผ่ปักหลัก 2 หลัก ผาเชือกหนา 2 ผืน

แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายละเท่า ๆ กัน ให้ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายตั้งแถวที่หลังหลักของตน ซึ่งห่างกันประมาณ 3 - 5 เมตร ให้ผู้เล่นคนแรกถืออุปกรณ์ที่มีอยู่จะเป็นไม้ ฟุ่ขอล หรือผ้า ก็ได้ โดยมากนิยมใช้ผาเชือกหนา ทั้งสองฝ่ายโดยให้ผู้เล่นแต่ละคนวิ่งอ้อมหลักของฝ่ายตรงข้าม เมื่ออ้อมหลักฝ่ายตรงข้ามแล้วมาถึงหลักของตนก็ส่งอุปกรณ์ที่ถืออยู่ให้กับผู้เล่นของฝ่ายตนเอง แล่งผู้เล่นคนที่ 2 ของสองฝ่ายก็วิ่งอ้อมหลักกันเหมือนเดิม แล้วส่งให้คนที่ 3-4-5-6 ไปเรื่อย ๆ จนครบคน แต่ถ้าในขณะที่ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายวิ่ง ถ้าผู้เล่นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งวิ่งตามกันทันจะใช้ฝ่าตีผู้เล่น ฝ่ายที่ถูกตีจะเป็นฝ่ายแพ้ เมื่อจบการเล่นต้องรีว้างรอบหลัก จะรีว้างก็ไล่ตามแต่จะตกลงกัน

การวิ่งวัวหรือวิ่งเปี้ยว นิยมมากระหว่างช่วงตรุษ-สงกรานต์ เป็นการแข่งขันกันระหว่างฝ่ายหญิง-ชาย

วิเคราะห์

การวิ่งเปี้ยว หรือวิ่งวัว (วิ่งงัวภาษาปาก) เป็นการออกกำลังกายโดยทั่วไปหนุ่มสาวคนชายจะนิยมเล่นกันมากระหว่างช่วงตรุษสงกรานต์เพราะหนุ่มสาวจะได้พบปะกัน และมีการวิ่งอีกชนิดหนึ่งคือวิ่งวัวคน ซึ่งจะใช้คนสองคนวิ่งแข่งกันไปยังธงที่ปักอยู่ข้างหน้า ใครถึงธงและหยิบไม้ก่อนจะชนะ แต่สำหรับการวิ่งเปี้ยวของเด็ก ๆ นั้นวัตถุประสงค์หลักคือความสนุกสนานในเทศกาลตรุษ-สงกรานต์และเป็นการทดสอบฝีเท้าของตนเองอีกด้วย

* จาก "ปทานุกรมกีฬาพื้นเมือง" กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ หน้า 629.

สระบัว

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

สระบัว

ลูกสระบัวลึง (สระบัวเล็ก)

การเล่นสระบัวมีการเล่นหลายวิธีคือมีทั้งที่ต่งสระบัวแถวเดียวและสองแถว

การต่งสระบัวสองแถว การต่งสระบัวสองแถวนี้มีคนแบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย คือ หญิง , ชาย มีสระบัวจำนวนเท่ากันแล้วต่งเป็นแถวไว้ 2 แถว ห่างกัน 2 เมตร เป็นสระบัวของฝ่ายหญิงแถวหนึ่ง ฝ่ายชายแถวหนึ่ง

การเล่นสระบัวสองแถววิธีที่ 1

ให้ฝ่ายหญิงได้โยนสระบัวนำก่อน โดยโยนไปให้ลูกสระบัวแถวที่เป็นของฝ่ายชาย พยายามให้ลูกหรือใกล้เคียงมากที่สุด ถ้าไม่ถูกแต่ใกล้เคียงก็จะต้องตีคสระบัวนำให้ลูกสระบัวของฝ่ายชาย แล้วจะได้ตีคสระบัวใส่ ตาคุ่มฝ่ายชาย 1 ครั้ง พอไปก็เปลี่ยนให้ฝ่ายชายเล่นบ้าง

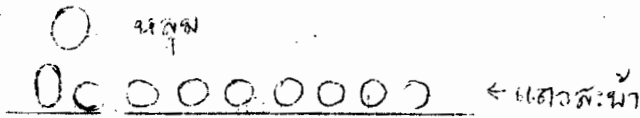
การเล่นสระบัวสองแถววิธีที่ 2

การเล่นวิธีนี้จะวางสระบัวนำ 1 เม็ดบนหลังเท้าข้างใดข้างหนึ่ง แล้วเดินไปยังแถวสระบัวของอีกฝ่ายหนึ่งพอเข้าไปใกล้ก็สะบัดเท้าให้ลูก สระบัวนำนั้นถูกสระบัวของฝ่ายตรงข้ามให้ได้ ถ้าถูกก็เป็นฝ่ายชนะไป ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนผู้เล่นใหม่

0 0 0 0 0 0 }
0 0 0 0 0 0 } 4 ๒๕๓๕

การตั้งสะพานแฉวงเดี่ยว

การตั้งสะพานแฉวงเดี่ยวเป็นการเล่นเฉพาะเด็กชายเท่านั้นจะเล่น
 ก็คนที่ได้ ผู้เล่นต้องมีสะพานสำหรับนำมาเป็นทุนจะได้มีคนที่ได้เท่า ๆ กัน
 นำมารวมกันไว้ แล้วชูดหลุมกว้าง 5 ซม. ด้านหน้าหลุมหางออกมา
 3 ซม. ชีตเส้นเป็นแนวสำหรับเรียงสะพาน นำสะพานทั้งหมดมาเรียง
 จากซ้ายไปขวา ให้มีคิ้วหัวแฉวงตั้งต้นที่ปากหลุม ต่อจากนั้นวัดระยะห่าง
 จากแฉวงออกมาอีก $1\frac{1}{2}$ - 2 เมตร สำหรับเป็นจุดยิง ผู้เล่นต้อง
 มายืนที่จุดยิง แล้วยิงสะพานด้วยการใช้มือซ้ายจับลูกสะพานไว้ขว้างหรือนิ้ว
 กลางคีตลูกสะพานให้ออกจากมือซ้ายไปยังแฉวงสะพานนั้น ลูกมีคิ้วใดจะได้
 ก็นับตั้งแต่มีคิ้วนั้นไปถึงท้ายแฉวง ยิ่งลูกมีคิ้วหัวแฉวงก็จะได้ทั้งแฉวง เมื่อยิง
 แล้วได้ไม่หมดแฉวง ผู้เล่นคนต่อไปก็ต้องยิงไปเรื่อย ๆ จนหมดทั้งแฉวง
 แต่ถ้ายิงแล้วสะพานในแฉวงหล่นลงไปหลุมจะถือว่า"ฟรี" ไม่ได้สะพานใน
 แฉวงต้องเปลี่ยนผู้ยิงบ้าง

คีตส้มอ

ชื่อการละเล่น
 อุปกรณ์การเล่น
 วิธีการเล่น

คีตส้มอ
 ลูกส้มอคนละ 20 ลูก
 ใช้ลูกส้มอใส่ในวงกลมคนละ 3 ลูก ลูกน้ออยู่ข้างนอก 1 ลูกแล้วคีตลูก
 ส้มอที่เป็นลูกน้อให้ลูกส้มอในวงกระเด็นออกมานอกวงลูกใดกระเด็นออก
 มากก็ถือว่าได้ ถ้าผู้ใดหมดก่อนก็แพ้

วิเคราะห์

การคีตส้มอและการเล่นสะพานเป็นการเล่นที่ใช้อุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นผู้เล่น
 ต้องมีไหวพริบ รู้จักการคาดคะเน เล่นได้ทั้งชายและหญิง แต่เด็กชาย
 นิยมมากกว่า

หมากเก็บ

เป็นการเล่นพื้นบ้านที่เด็ก ๆ ชอบกันมาก วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เล่นก็เป็นสิ่งที่หาได้ง่าย คือไม้ไผ่เหลาให้กลมขนาดเท่าตะเกียบกับอาหารและลูกหิน ถ้าเด็กเล็ก ๆ ก็จะเล่นหมากเก็บหินชนิดง่าย มีการเล่น 4 ตาหรือสี่หมาก ใช้ลูกหินเพียง 5 ลูกเท่านั้น ถ้าเป็นเด็กโตๆ ก็จะเล่นหมากเก็บหินที่ยากขึ้นหรือเล่นหมากเก็บไม้ หมากเก็บที่เด็ก ๆ นครนายกเล่นกันมีหลายชนิด

๑. หมากเก็บ 5 เม็ด

ชื่อการเล่น

หมากเก็บ 5 เม็ด

อุปกรณ์การเล่น

ลูกหิน 5 เม็ด

วิธีการเล่น

ผู้ที่เล่นจะต้องมานั่งล้อมวงกันเป็นวงกลมเล่นไปทุกโอกาส เมื่อนั่งเป็นวงกลมแล้ว ใครจะเป็นผู้เล่นก่อนต้องมีการขึ้นลาน(หมายถึงใครขึ้นลานได้มากกว่าก็จะเป็นผู้เล่นก่อน) การเล่นจะต้องเล่นตาที่ 1 ก็เก็บเม็ดหินครั้งละ 1 เม็ด แล้วก็เก็บต่อไป 2-3-4 แล้วขึ้นลานได้ก็ปักใจเอาไว้ การเล่นจะกำหนดปักใจได้ เมื่อตนหนึ่งคนใดทำครบตามที่กำหนดปักใจเอาไว้แล้ว ก็จะให้คนอื่นทำไปเรียกว่า "เวร"(หมายถึงกำหนดให้ทำกี่ครั้ง) เมื่อใครคนที่ทำเวรตายหมดแล้วคนที่ชนะคนแรกก็จะเอาลูกหินมากำให้คนที่แพท่าย ถ้าท่ายผิดก็จะมีการตี, เชกเข้า เป็นการลงโทษ

ข. หมากอี่ผี

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

หมากอี่ผี

ลูกหินขนาด เล็ก 4 ลูก

เหมือนหมากเก็บ 5 เม็ด แต่ใช้ลูกหิน 4 ลูก และมีวิธีการเล่นต่างไปเล็กน้อย ผู้เล่นขึ้นลานก่อน เพื่อจะได้ทราบว่าใครได้มากจะเป็นคนเล่นก่อน เสร็จแล้วผู้เล่นตกลงกันเรื่องปี, เวร เมื่อตกลงกันแล้วเล่นตามลำดับของการเล่นต่อไปนี้

หมากอี่หนึ่ง 1. ทอดหมากทั้ง 4 ลงบนพื้น แล้วทำท่าหยิบซี้ตหนึ่งหมาก หมากที่หยิบขึ้นคือ "หมากผี" เป็นหมากที่ไม่มีใครมองเห็น "หมากผี" ในที่นี้ก็คือหมากนํ้ามันเอง ทำท่าโยนหมากผีขึ้น หยิบหมากบนพื้นหนึ่งหมาก แล้วทำท่ารับหมากผีที่โยนนั่น

2. โยนหมากผีขึ้น หยิบหมากจากพื้นหนึ่งหมาก แล้วรับหมากผีที่โยนนั่น

3. ทำอย่างข้อ 2 จนหมากบนพื้นหมด หมากอี่ 2-3-4 และการขึ้นลาน ทำปี จะเหมือนหมากเก็บ 5 เม็ด

สำหรับหมากเก็บ 5 เม็ดและหมากอี่ผีนั้นถ้ามีการขึ้นลาน "ทำปี" ก็จะเรียกชื่อว่าหมากเก็บปี, หมากอี่ร้อยปี ฯลฯ (ตามแต่จะกำหนดให้มีกี่ปี) ใครทำปีได้ครบก่อนชนะ และกำหนดเวรให้ ผู้ที่เหลือจะได้ทำก็เวร

การทำเวรคือการ เล่นต่อเพื่อทำปีให้ครบตามที่กำหนดไว้ ถ้าทำครบเวรแล้วยังได้ปีไม่ครบก็ต้องถูกทำโทษ เช่นให้ทำต่อ 4 เวร ถ้าทำแล้วตายครบ 4 ครั้ง ก็หมดสิทธิ์ได้ทำเวร

ค. หมากเก็บกระดูก(หมากเขี่ย)

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

หมากเก็บกระดูกหรือหมากเขี่ย
ลูกหินจำนวนมาก ๆ
ขีดวงกลม 1 วง ใช้ลูกหินใส่วงคนละ 10 ลูก หรือมากกว่านั้นแล้วเขี่ย
ให้กระจาย เมื่อตกลงว่าใครจะเริ่มเล่นคนแรกได้แล้ว เริ่มเล่นคนแรก
จะมีลูกหินนำอยู่หนึ่งลูก ใช้โยนขึ้นในอากาศแล้วหยิบลูกหินในกองขึ้นมา
พร้อมกับรับลูกหินนำให้ได้ ถ้าถูกลูกหินอื่นคุกคิกหรือรับหินนำไม่ได้ ถือว่า
หมดสิทธิ์ในการเก็บต่อ เมื่อเก็บกันจนลูกหินหมดกองก็จะมานับกันว่าใครจะ
เก็บได้มากที่สุดก็ถือว่าคนนั้นชนะ

ถ้ามีการโยนลูกนำขึ้นไปแล้วใช้มือเขี่ยลูกหินโดยยังไม่หยิบขึ้นใน
ครั้งแรก แต่จะโยนลูกนำแล้วหยิบลูกหินในครั้งที่ 2 นี้ก็จะเรียกหมาก
เก็บนั้นใหม่ว่า "หมากเขี่ย"

ง. หมากเก็บน้ำหมากเก็บเนื้อ

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

หมากเก็บน้ำหมากเก็บเนื้อ
ลูกหินคนละ 5 ลูก
ทุกคนจะนำลูกหินซึ่งนำมาคนละ 5 ลูกมารวมกันผู้เล่นคนแรกจะ"ปิ้ง"หรือ
ขึ้นลานเพื่อหาตัวลูกหินนำ แล้วหว่านหินทั้งหมดเพื่อเก็บ การเก็บจะเก็บ
ตาละเท่าไรก็ได้จนครบถึงตาสีก็ขึ้นร้านได้จำนวนเท่าไรก็ได้เก็บวางไว้นอก
วง แล้วเก็บเศษที่เหลือเพียงครั้งเดียวให้ได้มากที่สุดเรียกว่า"เนื้อ"
แล้วเปลี่ยนผู้เล่นต่อไปเรื่อยจนลูกหินหินที่ลงไปหมด

๑. ไม้ซ็อกบ่ยก (ไม้สิบสอง)

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

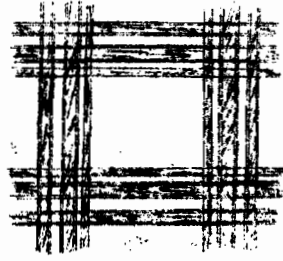
ไม้ซ็อกแซ็ก หรือไม้สิบสอง

ไม้เหลาให้กลมขนาดเท่าตะเกียบ 12 อัน ลูกหินหรือลูกปิงปอง หรือลูก
มะนาวเล็ก ๆ 1 ลูก

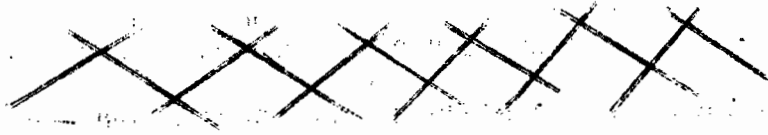
เริ่มเล่นโดยการจับลูกเล่นทีละลูก ในแต่ละลูกจะตกลงกันว่าคนใดเริ่มก่อน
จะเริ่มตั้งแต่ ตา 1 หยิบไม้ทั้งหมดแล้วขวานลงบนพื้น โยนลูกหินหรือ
ปิงปองหรือมะนาวในอากาศแล้วหยิบไม้ทีละอันจนครบ 12 อัน ตา 2-12
ก็หยิบไม้ตามจำนวนตา ถ้าเหลือเศษให้หยิบครั้งสุดท้าย เช่น ตา 5 หยิบ
5 อัน 2 ครั้ง ครั้งที่ 3 ก็หยิบที่เหลืออีก 2 อัน

เมื่อครบตา 12 แล้ว วิธีการต่อไปจะไม่ค่อยเหมือนกัน คือบาง
อำเภอจะต่อด้วยการกำหนดตาต่อ คือ ตาหมุนซ็อกแซ็ก - ถ้าไม้ทั้งหมด
แล้วโยนลูกหินขึ้นไป ซี่สองมือหมุนไม้ก็รอบก็ได้ให้มากที่สุด ตาหนีบเหมือน
ตา 1 แต่หยิบใส่รักแร้หนีบไว้ ตาคาบ-เหมือนตา 1 แต่หยิบใส่ปาก
กาบ ใครทำได้ก่อนเป็นฝ่ายชนะ ผู้แพ้ต้องทำเวร (กำหนดกี่ครั้งก็ได้)
ให้ได้เท่ากับคนที่ชนะ แล้วก็มีการทำโทษกัน โดยผู้ชนะจะให้ไม้ตะเกียบ
เช่นเข้าผู้แพ้ โดยแบ่งไม้เป็น 2 กอง กองละ 6 อัน ถ้าไม้ไว้เมื่อโยน
ลูกหินขึ้นก็เอาไม้ทั้ง 2 กำตีเข้าฝ่ายแพ้กี่ครั้งแล้วแต่จะกำหนด บางอำเภอ
จะต่อด้วยการทำเล้าหมูสูงขึ้นแล้วหยิบทีละอัน ก่อนหยิบจะจุ่มมูมทั้งสี่ก่อนโดย
โดยจุ่มมูมละ 2 ครั้ง แล้วหยิบโดยไม่ให้ไม้กระทบกัน อันอื่นก่อนหยิบ
ก็จุ่มตรงมูมก่อนเช่นกัน หยิบใส่มือ ไขว้ไว้ก้อยมือซ้ายเกี่ยวนิ้วไปข้างซ้าย
แล้วหยิบไม้ใส่มือซ้ายทีละอันจนหมด เมื่อครบตามข้อตกลงว่าจะมีกี่ตาใคร
ทำครบก่อนก็ชนะ จะให้เวรผู้แพ้ทำให้ครบตา เมื่อครบจำนวนครั้งแล้วยัง
ไม้ครบตาก็ถือว่าแพ้แน่ ๆ ต้องถูกทำโทษโดยการนำไม้มาแบ่งครึ่งสองมือ
แล้วโยนลูกนำขึ้นไปเอาไม้ทั้งสองตีเข้าผู้แพ้

การวางไม้เป็นรูปต่าง ๆ

ไม้ทาบ

ไม้ตะขอก

การเล่นหมากเก็บที่พลิกเพลงไปจากการเล่นหมากเก็บ 5 เม็ด

เมื่อเด็กเล่นหมากเก็บลูกหิน 5 เม็ด จนถึงหมาก 4 และถลนหมากชนิดนี้จนคล่องแล้ว ก็จะมีการพลิกแพลงการเล่นออกไปอีกหลายแบบคือ

หมากเก็บพวง

วิธีการเล่น

การเล่นมี 4 หมาก เหมือนหมากเก็บ 5 เม็ด ต่างกันที่การโยนลูกนำ คือหยิบขึ้นไปก็เมื่อก็ก็นำไปรวมกับลูกนำแล้วโยนขึ้นไป ค้วย เช่นหมาก 1 โยนลูกนำขึ้นไปแล้วหยิบ 1 เม็ดต่อไปก็รวมกัน 2 เม็ด แล้วโยนลูกนำขึ้นไป 2 เม็ด ทำเช่นนี้จนถึงหมาก 3 ซึ่งเมื่อหยิบ 3 แล้วต้องรวมกับ เม็ดนำแล้วโยนขึ้นไป 4 เม็ด พร้อมกับหยิบหมากที่เหลืออีก 1 เม็ด พอ ถึงหมาก 4 จะกำไว้ในมือ 4 เม็ด โยนเม็คนำขึ้นไปแล้ววาง 4 เม็ด รวมไว้ที่พื้น แล้วเก็บอีกครั้งหนึ่ง

หมากจับ

วิธีการเล่น

มี 4 หมากเหมือนหมากเก็บธรรมดา แต่เวลาโยนลูกหินซึ่งเป็นลูกนำขึ้นไปเพื่อหยิบหมากนั้นต้องกำมือเข้าหากันระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วหัวแม่มือมีช่องว่างเวลารับลูกนำให้ลูกนำตกลงในช่องว่างนั้น และค้างรวมกับหมากเม็ดอื่น ๆ ในมือขวา ถ้าไม่ตรงช่องก็ตาย

หมากรูป

วิธีการเล่น

เหมือนหมากจับ แต่เวลารับลูกนำใช้นิ้วกลางกับนิ้วชี้ทำวง แล้วให้ลูกนำ สอดลงสู่พื้น ถ้าไม่ตรงช่องก็ตาย

หมากอีกาเขารั้ง - อีกาออกรั้ง

วิธีการเล่น

หมากอีกาเขารั้ง - อีกาออกรั้งนี้เล่น 2 มือ ใช้มือซ้ายคว่ำลงกับพื้น อุ้งมือพ้นจากพื้น เป็นช่องว่าง โยนหมากนำขึ้นไปแล้ว เชี่ยวหมากที่เหลืออยู่ที่พื้นให้เข้ามือซ้ายที่ละเม็ด เรียกว่า "อีกาเขารั้ง" ถ้า "อีกาออกรั้ง" ก็เล่นต่อจากอีกาเขารั้ง แต่ละเชี่ยวหมาก ออกมาจากมือซ้ายที่ละเม็ด

หมากหยอด

วิธีการเล่น

ใช้ลูกหิน 5 ลูก ไม่ต้องหวานเม็ดหินลงพื้นแต่กำไว้ในมือ แล้ว โยนลูกนำขึ้นไป 1 ครั้ง ก็ปล่อยลูกหินในมือ 1 ลูก ครั้งที่ 2 ปล่อยอีกหนึ่ง จนหมด 4 ลูก

วิเคราะห์

การเล่นหมากเก็บและไม้ซ็อกเชือก
การเล่นหมากเก็บซึ่งเป็นเม็ดหินนั้นเมื่อจบเกมมักมีการท่าย โดยกำเม็ดหินไว้ในมือ แล้วให้อีกฝ่ายหนึ่งท่าย การท่ายบางทีก็ท่ายเฉย ๆ แต่บางทีก็ร้องเป็นเพลงแล้วให้ท่ายว่าอยู่ในมือใครก็ได้ วิธีนี้จะวนมือที่กำไว้ทั้งสองข้างแล้วนำซ้ายที่กำมารองใต้ตอกขวา ถ้าท่ายผิดก็โดนเชกเขา เพลงที่ร้องมีอยู่ว่า "ตะลิ่งตึงตึง ข้างล่างหัว ข้างบนลิบ"
สำหรับการเล่นหมากเก็บไม้หรือไม้ซ็อกเชือกจะไม่มีการท่ายกัน การเล่นหมากเก็บนอกจากเป็นการฝึกนิสัยให้เด็ก ๆ มีความซื่อสัตย์เคารพกติกา สร้างความสามัคคีในหมู่คณะแล้วยังเป็นการฝึกความไว และสายตาได้เป็นอย่างดี

หมากจุก

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

หมากจุก

เมื่อกะขาม หรือเมื่คน้อยหน้าจำนวนมาก ๆ ต้องมีเพื่อนเล่นด้วยกันไม่ต่ำกว่า 2 คน เพราะถ้าอีกคนหนึ่งเล่นต่อไปไม่ได้ ก็จะให้อีกคนหนึ่งเล่น ประการแรกต้องชูดหลุมกว้างประมาณ 3๗.๕. เมื่อชูดหลุมเสร็จแล้วหลุมออกมาต้องมีลักษณะเป็นวงกลม แต่ละคนก็จะมีเมื่คนะขามหรือเมื่คน้อยหน้าคนละมาก ๆ หน่อยเพื่อเอาไปเป็นทุนเล่นต่อไป ผู้เล่นจะพากันมานั่งรอบหลุมที่ชูดให้ได้ระยะที่พอเหมาะก็ตกลงกันว่าครั้งที่ 1 แต่ละคนจะไปมีะขามคนละกี่เม็ด เมื่อตกลงกันได้แล้วสมมติไปมีคมะขามคนละ 10 เม็ด ทั้งหมดก็รวมเป็น 30 เม็ด จากนั้นก็จะตกลงกันเพื่อจะได้รู้ว่าใครได้เล่นก่อนคนแรก ก็จะโปรยเมื่คนะขามให้ระยะเหมาะที่จะคิด เมื่คนะขามลงในหลุม แต่ต้องไม่ออกนอกวงที่กำหนด การคิดเมื่คนะขามก็ต้องมีกติกาว่าจะต้องคิดที่ละเม็ด ถ้าคิดมาแล้วลงหลุมก็จะได้อีกต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งคิดเลยหลุมหรือไม่ตกลงหลุมก็จะเอาเมื่คนะขามที่ตัวเองคิดลงไปในหลุมมากหรือน้อยเท่าไรก็ต้องเอา แล้วต่อไปก็เป็นหน้าที่ของคนที่ 2 จะต้องเล่นต่อก็มีการเล่นเหมือนคนแรกจนกระทั่งหมดหรือคิดไม่หมดก็เริ่มใหม่สลับกันไปจนหมดใครได้มากเป็นฝ่ายชนะ

วิเคราะห์

การเล่นหมากจุกหรือถั่วหมากให้ลงหลุมเป็นการฝึกเด็ก ให้รู้จักการคาดคะเน ประหยัดเพราะต้องพยายามเก็บเมื่คน้อยหน้าหรือเมื่คนะขามเอาไว้เพื่อนำมาเล่น เป็นการนำของที่หาง่ายมาใช้เป็นประโยชน์ และเป็นการฝึกกำลังนิ้วด้วย

หยอดเบี้ย

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

หยอดเบี้ย

เบี้ยกลม

ชุกหลุมกว้าง 5 - 10 ซม. วัดระยะห่างจากหลุมออกมาเป็นจุดยืนสำหรับหยอดกะให้หยอดไปถึงหลุม นำเบี้ยसारวมกันแล้วแต่จะกำหนดว่าดาละก้ออัน(ครั้งละก้ออัน) ผู้หยอดคนแรกต้องหยอดเบี้ยทั้งหมดในครั้งเดียวกันโดยพยายามให้ลงหลุมมากที่สุดจะได้ไป ส่วนที่เหลือนอกหลุมต้องเอาตัว(เบี้ยในมือ 1 อัน) ที่ให้ถูกถ้าถูกก็จะได้ไปอีก ถ้าไม่ถูกก็เปลี่ยนผู้เล่นให้ ใครได้มากก็ชนะ การกำหนดตานั้นส่วนมากจะไม่เกินตาละ 5 อัน เพราะถ้ามากจำนวนเบี้ยกองรวกันแล้วสูง เวลาจับโยนใส่หลุมจะลำบาก และสำหรับการตีนั้นคนหยอดต้องตีตัวที่ไม่ลงหลุมซึ่งผู้เล่นคนอื่น ๆ จะชี้ให้ตี ไม่ใช่เลือกตีเอาเอง

หยอดยาง

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

หยอดยาง

ยางรัดของชนิดวงใหญ่, ไม่หลักขนาดใหญ่เท่าดินสอดำหรือเล็กกว่านั้น ยาว 10 ซม.

คล้ายกับหยอดเบี้ยแต่ปักหลักแทนหลุม เวลาหยอดต้องให้ยางกลองในหลักที่ปักจึงจะได้ไปถ้าเส้นใดไม่กลองก็ต้องติดกันกับเส้นที่กลอง แล้วจะต้องตียางที่เหลือตามที่ฝ่ายตรงข้ามจะชี้ให้ตี ถ้าถูกจะได้ไปทั้งหมด ถ้าตีไม่ถูกเส้นที่กำหนดจะไปถูกเส้นอื่นต้อง"จา" คือเอายางของตัวเองลงไปในกอง(เท่าไรก็ได้แล้วแต่จะตกลงกัน)

วิเคราะห์

การหยอดเบี้ย และหยอดยาง ก็เป็นการฝึกสายตาดาคะเนระอะทางความระมัดระวัง

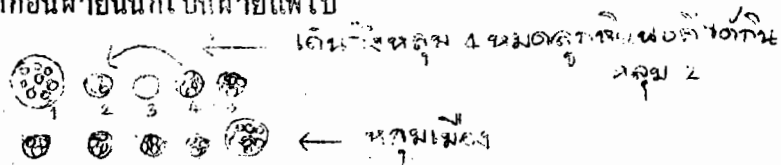
หลุมเมือง

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

หลุมเมือง

ลูกหิน

แบ่งเป็น 2 ฝ่าย พึงหรือฝ่ายก็ได้ ชุดหลุมเมือง ๆ เป็นแถว ๆ ละ 5 หลุม หลุมขวามือของผู้เล่นจะเป็นหลุมเมืองมีขนาดใหญ่กว่าหลุมอื่น มีก้อนหิน 10 ก้อน สำหรับหลุมเมือง หลุมอื่นมีหลุมละ 5 เม็ด ฝ่ายใด เริ่มเล่นก่อน หรือ "เดิน" ก่อนก็จะควักหินจากหลุมเล็กหลุมใดก็ได้ (ห้าม ควักจากหลุมเมือง) แล้วหยอดใส่หลุมถัดไปทางขวามือของผู้เล่นหลุมละ 1 เม็ด เมื่อหมดก็ควักต่อไปอีก (แต่ถ้าเป็นหลุมเมืองในตอนนั้นจะหยิบได้ 1 เม็ด) เมื่อหยอดไปครบรอบหรือหมดลูกหินในมือพบหลุมว่างข้างหน้า 1 หลุม ก็จะได้กินหลุมต่อไป จะกินกี่ต่อก็ได้แต่ต้องมีหลุมว่าง 1 หลุม ถ้ามีหลุมว่างติดกัน 2 หลุม ผู้เดินก็ตาย เปลี่ยนคนเดินใหม่ ฝ่ายใด ถูกกินหมดก่อนฝ่ายนั้นก็ เป็นฝ่ายแพ้ไป

วิเคราะห์

การเล่นแบบนี้แม้แต่ผู้ใหญ่ก็สนับสนุนให้เด็ก ๆ เล่น เพราะไม่ตวงใช้ ภาวังกายมาก แต่เป็นการฝึกสมองเกี่ยวกับการคิดถ่วงและอีกประการ หนึ่งที่การเล่นชนิดนี้เป็นที่สนับสนุนของผู้ใหญ่ก็คือ เด็กได้นั่งเล่นสราญ แล้วจะแข็งแรง

แหนางแมว

ชื่อการเล่น

แหนางแมว

โอกาสที่เล่น

หน้าแล้งที่ฝนไม่ตก

อุปกรณ์การเล่น

ซองหรือตะกร้า 1 ใบ แมวตัวเมีย 1 ตัว ถานหามขึงเคิน เครื่องดนตรีตามแต่จะหาได้

วิธีการเล่น

จับแมวใส่ซองมีคนหาม 2 คน ร้องเพลงนำงแมว 1 คน พวกที่เหลือก็จะแบ่ง 2 พวก คือคอยตักเอาน้ำรดแมวพวกหนึ่งกับพวกเข้าชบวนแห เริ่มลูกศรบางคนเล่นคนเข้า... นเห็นจ... กินไปตามบ้านต่าง ๆ 2-3 บ้านใกล้ ๆ กัน แต่เด็กเล็ก ๆ ก็มักจะเล่นอยู่ภายในบริเวณบ้านเดียวใช้วิธีเคินอ้อมบ้านเมื่อถึงจุดที่กำหนดฝ่ายที่สมมติเป็นเจ้าของบ้านก็จะเอาน้ำมารดแมวในซองพร้อมกับร้องว่า "ฝนตกแล้ว ฝนตกแล้ว" เมื่อเสร็จสิ้นการเล่นก็จะปล่อยแมวออกมา เพลงประกอบการเล่น

วิเคราะห์

“นางแมวเอ๋ยขอฟ้าขอฝน ขอน้ำมนต์รดหัวนางแมว”
การเล่นชนิดนี้เป็นการสอดคล้องกับความเชื่อสมัยก่อน แมวเป็นสัตว์ที่ไม่ชอบอาบน้ำ การที่แมวถูกน้ำรดก็ถือว่าเป็นการอาบน้ำของแมว เราถือกันว่าการทำสิ่งที่ไม่เคยทำเป็นการแปลกประหลาดน่าตื่นใจ เช่น คนไม่เคยไปเที่ยวเลย พอแต่งตัวสวย ๆ ออกไปเที่ยวสักครั้งเดียวคนก็พากันร้องทักแล้วก็บอกว่าเดี๋ยวฝนฟ้าจะตกบ้างละ วันนี้จันทรราศี ว่าจะ ก็คงเป็นเกี่ยวกับการที่แมวไม่ค่อยชอบถูกน้ำแล้วเอาน้ำมารดแมวให้เปียก ฝนฟ้าก็คงจะตกเช่นกัน เป็นที่น่าเสียดายทุกวันนี้การแหนางแมวในหมู่เด็ก ๆ กำลังจะหมดไป เด็กหลายคนได้ฟังคำบอกเล่าว่า เอาน้ำไปรดน้ำนั้นมันบาป ก็เลยไม่ค่อยกล้าจะเล่นแหนางแมว

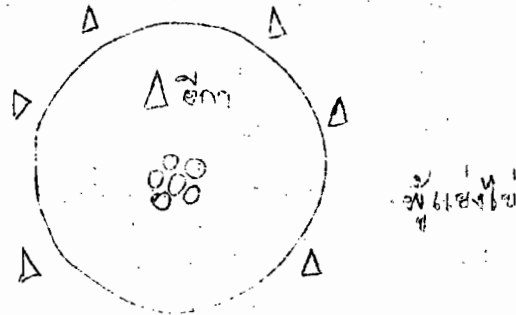
อังกาปักไข่

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

อังกาปักไข่

ลูกหินจำนวนเท่าผู้เล่น

ยึดเส้นเป็นวงกลมแล้วเอาลูกหินทั้งหมดมาวางลงในวงที่ขีด แล้วผู้ที่ เป็น
อังกาก็จะเข้าไปอยู่ในวงผู้เป็นอังกาจะเอามือทั้ง 2 ข้างเท้าไว้กับพื้นแล้ว
โค้งตัวขึ้นใช้ขางข้างหนึ่งเหยียบในวงอีกข้างหนึ่งคอยฟาดไปมา คือไม่ให้
คนข้างนอกมาเอาไข่ในวงได้ โดยที่อังกาฟาดจะไม่ถูกก็จะได้ไป แต่
อังกาเอาขาฟาดลูกแก้วผู้เล่นที่มาแย่งเอาไข่ ผู้นั้นก็จะ เป็นอังกา ต่อแต่ว่า
ผู้เล่นแย่งไข่ไปได้หมด อังกาก็ต้องหลีกแล้วให้ผู้เล่นเอาไข่ที่แย่งไปได้
นั้นไปปัก ให้อังกาเป็นคนหาไข่ ถ้าอังกาหาไม่พบเลย ผู้เล่นก็จะบอกว่า
"ยอมชื้อไม่ยอม" ถ้าอังกาบอกว่ายอม ก็จะต้องเป็นอังกาอีก แล้วผู้เล่น
จะนำไข่ที่ปักออกมาจากที่ซ่อน ถ้าบอกว่าไม่ยอมก็จะหาไข่ต่อไปจนพบ
ถ้าพบไข่ของใครที่นำมาปักคนที่ เป็นเจ้าของก็จะเป็นอังกาต่อไป

วิเคราะห์

การเล่นอังกาปักไข่เป็นการเล่นที่พบเกือบทุกจังหวัดนอกจากนครนายก
เช่น นครปฐม สระบุรี นครราชสีมา พระนครศรีอยุธยา นครราชสีมา นครราชสีมา
การฝึกหัดให้เด็กรู้จักหลบอันตรายได้ทันเวลาที่ มีความว่องไว รู้จักสัง-
เกตความผิดปกติต่าง ๆ ได้และเป็นการออกกำลังกายที่ดีมาก

เขื่อนน้อย(ชายของ)

ชื่อการเล่น
อุปกรณ์การเล่น
วิธีการเล่น

เขื่อนน้อยหรือชายของ

ต้นหญ้า ใบตอง กระดาษทองบุหรี กะลา ลูกหิน ผลไม้ เท่าที่จะหาได้
เด็ก ๆ จะตั้งร้านสำหรับชายของหรือเป็นบ้านมีอาณาเขตเป็นคันดินทราย
มักเป็นทรงสี่เหลี่ยมและบนคันดินจะใส่ถ้วยน้ำจิ้มให้เป็นลาย จะเล่น
พ่อ แม่ ลูกและจะทำร้านชายของหน้าบ้าน จะเป็นคนชาย 2 -3 คน
สำหรับร้านหนึ่ง นอกจากนั้นจะเป็นคนซื้อที่แสดงเป็นชาวบ้าน การตั้ง
ร้านจะตั้ง 2 หรือ 3 ร้านก็ได้แต่ละร้านจะขายของต่างกัน คือร้านผักผล
ไม้ ร้านกวยเตี๋ยว และร้านขนม สำหรับกวยเตี๋ยวก็มีใบตองหั่นเป็นฝอย
ทำเป็นเส้นห่ม ลูกหินก็เอาลูกหินกลม ๆ หรือผลไม้ที่รับประทานไม่ได้
ตามป่าข้างแล้วแต่จะหาได้ น้ำปลาก็เอาน้ำใส่ขวดที่ไม่ใช้แล้ว สำหรับ
เครื่องปรุงจะใส่กะลาน้ำส้มก็เอาน้ำ ใส่กับใบหญ้า พริกป่นก็เอาดินหรือ
ทราย หม้อกวยเตี๋ยวก็เอาถังน้ำที่เล็กใช้แล้ว ขามกวยเตี๋ยวเป็นกะลา
และมีไม้ทำตะเกียบด้วย คนซื้อจะถือตะกร้าเดินเรียกไปมา คนขายก็
จะเรียกให้ซื้อสินค้าของตน สำหรับผักจะใช้ต้นหญ้า ผลไม้บางครั้งจะใช้
ของจริงและที่เคี้ยว ส่วนเงินที่ใช้เป็นกระดาษ หรือช่องบุหรี

วิเคราะห์

เขื่อนน้อย หรือการเล่นชายของ สะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนไทยมี
ระบบครอบครัว มีสมาชิกของครอบครัวอยู่ร่วมกัน เด็กหญิงจะต้องมี
ความเป็นกุลสตรี รู้จักดูแลตกแต่งบ้านเรือน ทำอาหารเป็น ช่วยกัน
รักษาความสะอาด เพราะเมื่อเล่นเสร็จจะต้องช่วยกันเก็บข้าวของทุก
ชนิดที่นำมาประกอบการเล่น

การเล่นที่ไม่ใช่ปกรณ

กระต่ายขาเดียว

ชื่อการเล่น

วิธีการเล่น

กระต่ายขาเดียว

แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายละเท่า ๆ กัน กลุ่มไหนได้เล่นก่อนก็จะ
 ต้องตั้งชื่อทุกคนในกลุ่ม โดยอาจจะจัดเป็นพวกดอกไม้ เช่น คนหนึ่งเป็น
 ดอกมะลิ คนหนึ่งเป็นดอกบานไม่รู้โรย ต้องตั้งชื่อให้ครบทุกคน โดยต้อง
 ไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ ฝ่ายที่ตั้งชื่อเรียกว่ากระต่าย ฝ่ายที่เป็นกระต่ายจะ
 ต้องบอกอีกฝ่ายหนึ่งว่า ฝ่ายตนตั้งชื่อพวก(ประเภท)อะไร เป็นสัตว์ -
 ดอกไม้ อาหารหวาน-หวาน แล้วให้เขาเรียก เช่นถ้าเขาเรียกว่าดอกมะลิ
 คนที่เป็นดอกมะลิก็คต้องเป็นกระต่าย(วิ่งขาเดียว)วิ่งไล่จับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งอยู่
 ในวงกลมไม่จำกัดความกว้าง แต่ต้องดูพอเหมาะกับผู้เล่น เมื่อคนที่เป็น
 กระต่ายไล่จับถูกใครคนนั้นก็ต้องออกจากวงกลม ถ้าคนที่เป็นกระต่ายขา
 ข้างที่ยกถูกพื้น ก็จะต้องออกจากวงกลมไป แล้วให้ฝ่ายที่เรียกชื่อเรียก
 ชื่อกลุ่มที่เป็นกระต่ายอีก ก็จะเล่นเหมือนเดิม เมื่อฝ่ายที่ถูกไล่จับทุกคน
 แล้ว ก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้ จะต้องตั้งชื่อทุกคนในกลุ่ม แล้วให้ฝ่ายที่เป็น
 กระต่ายครั้งแรกเรียกชื่อ และเล่นเหมือนกับที่กล่าวมา แต่ถ้าฝ่ายกระ
 ต่ายถูกเรียกชื่อหมดทุกคนแล้ว แต่ไล่จับอีกฝ่ายหนึ่งไม่หมด ก็จะต้องตั้ง
 ชื่อใหม่แล้วให้เขาเรียกชื่อเป็นกระต่ายอีก

วิเคราะห์

การเล่นกระต่ายขาเดียวส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เด็ก ๆ
 ได้ออกกำลังกายรู้จักการทรงตัว การรับน้ำหนักด้วยขาข้างเดียว ฝึกให้
 เด็กมีความซื่อสัตย์ยอมรับความจริง คือในขณะที่เล่นผู้ที่ เป็นกระต่ายจะไม่
 รู้ชื่อของฝ่ายหนึ่งซึ่งทุกคนจะมีชื่อแต่ไม่บอกให้กระต่ายรู้ เพียงแต่ว่าเป็น
 ประเภทดอกไม้ หรือผลไม้ ถ้ากระต่ายเรียกไปเมื่อตรงกับที่คิดตั้งเอา
 ไว้ ก็จะยอมรับว่าถูกต้องแล้วออกมาเป็นกระต่ายแทน

ขี่ม้าส่งเมือง

ชื่อการละเล่น
วิธีการเล่น

ขี่ม้าส่งเมือง

ผู้เล่นมักจะมีจำนวนเป็นคู่ คือเด็กจะจับคู่กันแล้วขี่คอกัน หลายคู่เสร็จแล้วคนที่ถูกขี่คอจะเป็นม้า คนที่นั่งบนคอจะคอยจับคนขี่คอ อีกคู่คือต่างคนต่างวิ่งไล่จับกันนั่นเอง ถ้าจับอยู่ที่เก็บไว้เป็นเฉลย เมื่อคนที่ขี่เป็นม้าเหนื่อยก็จะเปลี่ยนกันเป็นม้า

ในบางครั้งเด็กโตหน่อยจะมีการแบ่งฝ่ายกันเล่น กล้ายกทัพจับขาศึก หรือขี่ม้าเข้าชนกัน ถ้าชนกันฝ่ายใดล้มก็ถือว่าแพ้ ถ้าใช้วิธีหลังนี้จะเรียกชื่อใหม่ว่า "ขี่ม้าชนกัน"

วิเคราะห์

การเล่นชนิดนี้เป็นการเล่นที่นิยมกันในหมู่เด็กชาย จะไม่มีเด็กหญิงไปเล่นปนกับเด็กชาย ถ้าเด็กหญิงจะเล่นก็จะรวมกลุ่มกับเด็กหญิงด้วยกัน ทำให้เราเห็นว่าผู้ใหญ่จะปลูกฝังความเชื่อและสอนเด็ก ๆ มาตั้งแต่เด็กว่าเด็กชายนั้นโตขึ้นต้องบวชเรียน เด็กหญิงจะขี่คอเด็กชายไม่ได้ถือว่าบาป นอกจากจะสอดคลองกับประเพณีความเชื่อแล้ว การเล่นชนิดนี้ยังเป็นการออกกำลังกายได้อย่างดีด้วย

ลูกหมู

ชื่อการเล่น

วิธีการเล่น

ลูกหมู

เป็นการเล่นไล่จับแบบหนึ่ง แต่เมื่อจับได้แล้วต้องนำคนนั้นไปเข้าลูก แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายไล่เมื่อจับฝ่ายตรงข้ามได้จะนำมาไว้ในวงกลมซึ่งมีขนาดกว้าง 1 เมตร หรือเรียกว่าลูก จะให้มีคนเฝ้าลูกหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องคอยระวังไม่ให้ฝ่ายหนีมาช่วยเพื่อนที่อยู่ลูกได้ ส่วนฝ่ายหนีนั้นก็วิ่งหนีไปตามบริเวณสนามหรือท้องนา เพื่อไม่ให้ฝ่ายไล่จับได้ ถ้าฝ่ายไล่จับได้ใครก็จะนำ คนนั้นไปใส่ลูก แต่เพื่อน ๆ ของฝ่ายหนีนั้นมีโอกาสที่จะช่วยเพื่อนได้โดยการพยายามวิ่งไปแตะเพื่อนที่อยู่ในลูก แต่ต้องคอยระวังไม่ให้ฝ่ายไล่จับได้ ถ้าจับได้ต้องเข้าไปอยู่ในลูก คนที่อยู่ในลูกที่ถูกแตะนั้นก็ออกจากลูกได้ ถ้าฝ่ายหนีถูกจับเข้าลูกหมดทุกคนฝ่ายนี้ก็เป็นฝ่ายแพ้ เสร็จแล้วก็เปลี่ยนกันเล่นใหม่ โดยให้ฝ่ายไล่เป็นฝ่ายหนีบ้างแล้วก็ให้ฝ่ายหนีเป็นไล่ ส่วนการเล่นก็จะเหมือนเก่า

ถ้าพิจารณาได้ก็การเล่นลูกหมูนี้จะมีส่วนเหมือนการเล่นต้อย
มากที่สุดทีเดียว

งูกินหางหรือแมง

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

งูกินหางหรือแมง

จะมีกี่คนก็ได้ในการเล่นงูกินหางนี้ แต่จะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่ง
จะดัดเป็นพ่อง อีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นแมงซึ่งมีลูกหลายตัว ก็หมายถึงจำนวน
คนที่เกาะหลังแมงอยู่ ส่วนพ่องยังไม่มีสมาชิก ต่อจากนั้นก็เริ่มเล่นกัน
โดยพ่องกับแมงใช้มือประสานกัน หันหน้าเข้าหากันแล้วพ่องก็จะถามว่า
แมงเอ๋ยกินน้ำบ่อไหน แมงก็ตอบว่า กินน้ำบ่อโตก ลูกงูก็จะรับว่า โยก
ไปก็โยกมา กินน้ำบ่อทราย ย้ายไปก็ย้ายมา กินน้ำบ่อหิน บินไปก็บิน
มา กินหัวกินหางกินกลางตลอดตัว แล้วพ่องก็จะไล่จับลูกงูซึ่งอยู่ข้างหลัง
แม่ แมงก็จะคอยป้องกันลูกงู เมื่อพ่องได้ลูกงูมาแล้วก็จะถามว่า อยู่กับ
พ่อหรืออยู่กับแม่ (โดยเอาลูกงูไว้ ตรงกลางโดยพ่องกับแมงเอามือประสาน
กันเป็นวงกลม) ถ้าลูกงูตอบว่าอยู่กับพ่อ ก็จะบอกว่าหักคอจิ้งน้ำพริกดำ
ตอบว่าอยู่กับแม่ ก็จะบอกว่า ปล่อยล่อยแพไปตามน้ำ พ่อลูกงูตอบเสร็จ
แล้วก็ปล่อยลูกงูเป็นอิสระไปรวมกลุ่มกัน กลุ่มหนึ่งอยู่กับพ่อ กลุ่มหนึ่งอยู่
กับแม่ เล่นจนหมดลูกงู

วิเคราะห์

การเล่นแมงเล่นไต่หิ้งเตี้ยหญิงและชาย ถ้าเด็กโตก็จะให้เป็นพ่อง เป็น
การเล่นที่ฝึกให้เด็กช่างสังเกต เช่นการวิ่งแถวโค้งไปโค้งมาเหมือนงู
เลื้อย และทำให้เด็กฝึกประสาท รู้จักหลบหลีกอันตราย

จระเข้กินคน

ชื่อการละเล่น

จระเข้กินคน

วิธีการเล่น

ตอนแรกพวกเขาจะมารวมกัน แล้วจะคัดเลือกคนหนึ่งเป็นจระเข้ไว้ไล่กัดคน วิธีที่จะกัดก็แล้วแต่ผู้เล่นจะคิดขึ้นมาว่าจะทำอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น ให้ผู้เล่นทั้งหมดยืนเป็นวงกลมยื่นมือออกมาข้างหนึ่ง มีคนหนึ่งเป็นผู้ไต่ขวัญไปที่มือของผู้เล่นทุกคนรวมทั้งตัวเองด้วย(ที่ละครั้ง) พร้อมกับนับ 1-20 คนที่ถูกนับเป็นคนที่ 20 ก็จะเป็นจระเข้ พวกที่ไม่ถูกนับก็จะขึ้นไปอยู่บนอาคารหรือบันไดที่สูงพอที่จระเข้เอามือแตะไม่ถึง หรือต้นไม้ใหญ่ คนที่เป็นจระเข้จะไปซ่อนอยู่ พวกที่เป็นคนจะบอกร้อนบ้าง หรือพูดชักชวนกันลงข้างล่างทำไปเล่นน้ำ อาจจะทำท่าว่าว่ายน้ำกันสนุกสนาน ญาติใครบางคนก็มี มีข้อแม้ว่าทุกคนจะต้องลงมาทำท่าว่าว่ายน้ำกลางสนาม ไกลจากที่กระโดดลงมาพอสมควร หรือพอที่จะกลับไปเค็มยากหน่อย มิฉะนั้นผู้ที่ เป็นจระเข้จะว่าเอา เพราะถ้าไม่ออกมาไกลผู้เล่นจะวิ่งกลับที่ได้ง่าย ผู้ที่เป็นจระเข้จะไม่ได้เป็นคนสักที ขณะที่ทำท่าว่าว่ายน้ำกันอย่างสนุกสนาน จระเข้ก็จะเข้ามาไล่จับพวกที่เป็นคน เพียงแต่แตะคนไหน คนนั้นก็จะเป็นจระเข้

วิเคราะห์

การเล่นจระเข้กินคนเป็นการเล่นที่ฝึกให้เด็ก ๆ รู้จักสังเกตและเลียนแบบความเป็นอยู่ในชีวิตจริงแล้ว รู้จักจระเข้ว่าเป็นอันตรายต้องพยายามหลบหลีก เด็ก ๆ จะรู้จักช่วยตัวเองเพื่อให้ออกพ้นอันตราย

จำจิมะเชื่อเปาะ

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

จำจิมะเชื่อเปาะ

ผู้เล่นจะเล่นกี่คนก็ได้ โดยนั่งล้อมวงเป็นวงกลม แล้วยื่นมือทั้งสองข้าง
 ออกไปข้างหน้าและคว่ำมือลงทุกคน คนที่จะเป็นคนปี่และพูดจำจิมะวางมือ
 ลงมือเดียว ผู้ที่จะเป็นคนปี่และพูดจำจิมะเชื่อเปาะนั้น จะให้ใครพูดก็
 ได้ เมื่อหาคนพูดได้แล้วคนที่เป็นคนพูดจะเริ่มพูดจำจิมะและเริ่มขึ้นนิ้วโดยเริ่ม
 ขึ้นจากนิ้วหัวแม่มือของคนพูดก่อนแล้วจึงขึ้นนิ้วอื่น ๆ เรียงต่อไปเรื่อย ๆ
 เนื้อร้องของเพลงจำจิมะเชื่อเปาะมีว่า "จำจิมะเชื่อเปาะ กระเทาะ
 หน้าแวน พายเรือออกแอน กะแค้นคนกุม สาว ๆ หนูม ๆ อาน้ำที่ไหน
 อาน้ำท่าวัด เอาแบ่งที่ไหนผัก เอากระจกที่ไหนสอง เยี่ยม ๆ มอง
 มอง ๆ นกขุนทองร้องกุ" การขึ้นนิ้วและการพูดนั้น เมื่อพูด 1 คำก็จะขึ้น
 นิ้ว 1 นิ้ว เช่น ถ้าเริ่มขึ้นจากนิ้วหัวแม่มือก่อน และพูดว่าจำ ก็จะมีหัวแม
 มือ จี ก็จะมีนิ้วชี้ มะ จะมีนิ้วกลาง เชื้อ จะมีนิ้วนาง เปาะ จะมีนิ้วก้อย
 และนิ้วที่เรียงกันต่อไป ๆ และพูดไปจนถึงคำว่า กู เมื่อพูดว่ากูและ
 ไปตรงกับนิ้วไหนของใครก็ตาม นิ้วที่ถูกชี้และลงท้ายคำว่ากูนั้นก็จะต้อง
 งอเข้าไปเก็บไว้ในฝ่ามือ เช่นสมมติว่าชี้และพูดคำว่า "กู" ตรงนิ้วกลาง
 นิ้วกลางก็จะงอเข้าไปเก็บไว้ในอุ้งมือ นิ้วที่เหลือก็ยังคงวางอยู่เหมือนเดิม
 และคนที่เป็นคนขึ้นนิ้วและพูดจำจิมะก็จะพูดจำจิมะใหม่โดยเริ่มขึ้นนิ้วต่อจากนิ้วที่งอ
 เข้าไป และเรียงต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่านิ้วของคนไหนที่งอเข้าไปหมดทั้งสอง
 มือแล้ว คนนั้นก็จะเป็นคนชนะ กติกาการเล่นจำจิมะมีอยู่ว่า ถ้าใครงอ
 นิ้วหมดก่อนคนนั้นจะชนะ และคนชนะก็จะต้องทำโทษคนที่แพ้ (คนแพ้มาย
 ถึงคนที่นิ้วยังเหลืออยู่งอเข้าฝ่ามือไม่หมด) การลงโทษนั้นก็คิดกันเอาเอง
 ว่าจะให้ผู้ชนะลงโทษอย่างไร จะโดยการเขกเข้าผู้แพ้หรือจะให้ผู้แพ้เขก
 ต้นเส้าหรือกระดานก็ได้ (จำนวนกี่ครั้งแล้วแต่จะกำหนดจากผู้ชนะ)

ชนไก่

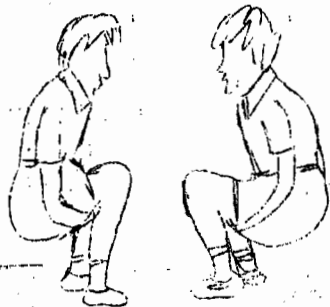
ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

ชนไก่

ในการเล่นชนไก่ เล่นได้ครั้งละ 2 คน โดยมากจะมีแต่เด็กผู้ชายเล่น ผู้เล่นทั้งสองคนนี้ถือว่าเป็นไก่ การเล่นจะชกเป็นวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 เมตร ผู้เล่น 2 คนก็จะเข้าไปอยู่ในวงกลมทำท่าค้ำรูป ผู้เล่น 2 คนก็จะใช้ไหล่กระแทกกัน หรือใช้ส่วนเข่ากระแทกกัน และจะกระแทกไหล่หรือเข่ากันจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะแพ้ การเพิ่มมีดังนี้

1. ถ้าฝ่ายใดล้มฝ่ายนั้นจะแพ้
2. ถ้ามือของผู้เล่นหลุดออกจากกันก็จะแพ้
3. ถ้าฝ่ายใดออกจากวงก็จะแพ้ (ออกหมดตัว)

ฝ่ายที่ชนะก็จะมีอาการเขกเข้าฝ่ายแพ้ หรือจะทำอะไรก็ได้ตามที่ตกลงกันไว้ ถ้าต้องการจะเล่นอีก ก็เล่นดังที่กล่าวมาแล้วใหม่ และก็เล่นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จะกว่าจะเลิกเล่นกัน

น้องสองคนกำลังจะชนไก่

วิเคราะห์

ฝึกความแข็งแรงของร่างกาย มีไหวพริบ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ไม่แกล้งกันในระหว่างเล่น จะได้รับความสนุกสนานทั้งผู้เล่นและผู้เชียร์

ซ่อนหา(ซุก)

การเล่นซุกหรือซ่อนหามีหลายแบบคือ

ก. ซ่อนหา

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

ซ่อนหา

การเล่นซ่อนหาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า"ซุก" การเล่นซุกนิยมเล่นกันมากใน
หมู่เด็ก ๆ อายุระหว่าง 7 - 10 ปี เล่นรวมกันได้ทั้งเด็กหญิงและชาย
วิธีการหลักก็คือจะต้องมีฝ่ายหนึ่งไปซ่อนตัวให้มิดชิด แล้วอีกคนออกค้นหา
จนกว่าจะพบหมดทุกคน

จากการเล่นซ่อนหาแบบดังกล่าวแล้วนั้น เด็ก ๆ บางกลุ่มจะมี
วิธีการที่แตกต่างออกไปอีก เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพิ่มขึ้นแล้ว มีการ
เรียกชื่อการเล่นซ่อนหานั้นให้แปลกออกไปจากเดิมด้วย เช่นเรียก
โป้ง-แปะ, เอสสะไบ เป็นต้น

ข. โป้ง-แปะ

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

โป้ง-แปะ

จะต่างจากการเล่นซ่อนหาธรรมดาคือ

ให้ผู้เล่นคนใดคนหนึ่งปิดตา นอกจากนั้นให้ไปซ่อนตามที่ต่าง ๆ
ตามที่ตกลงกันไว้ ต่อจากนั้นให้ผู้ปิดตาลือตาแล้วออกไปค้นหาผู้ที่กำลัง
ซ่อนตัวอยู่ เมื่อพบตัวผู้ซ่อนแล้ว พูดว่า โป้ง... (ชื่อคนที่เห็น) เช่นโป้ง
เล็ก เมื่อโป้งเขาแล้ว ซึ่งอาจจะยังโป้งไม่หมดให้ผู้ที่กำลังค้นหาระวัง
ตัวไว้เพื่อว่าผู้ที่กำลังซ่อนตัวอยู่ยังไม่ได้นับ จะมา แปะ เอา (การ
แปะคือใช้มือแปะตัวผู้ค้นหา) ถ้าหากว่าผู้หาถูกแปะ จะต้องปิดตาใหม่
ซึ่งก็เหมือนกับการเริ่มเล่นใหม่ เพราะฉะนั้นผู้ปิดตาจะต้องระวังตัวอยู่
เสมอ เมื่อผู้ปิดตาหาผู้ที่ซ่อนอยู่จนหมดแล้ว โดยที่ไม่ได้ถูกแปะ คนที่
จะเป็นคนปิดตาต่อไป ก็คือผู้ที่ค้นหาเจอเป็นแรก

ค. เอสสะไบ

ชื่อการเล่น

เอสสะไบ

วิธีการเล่น

การเล่นจะต้องมีคนหา 1 คน และคนซ่อนหลายคน ให้คนหาปิดตาที่หลักโยง ให้เวลาที่ผู้ซ่อนพอสมควรโดยการนับ 1-50, 1-100 ก็ได้ แล้วแต่จะตกลงกัน พอนับเสร็จแล้วต้องพยายามไปตามหาคนที่ซ่อนหาให้ครบหมดทุกคนขณะที่พบก็ต้องพูดว่า เอสสะไบ นาย ..(ออกชื่อ) แสดงว่าคนที่หาเป็นอิสระแล้วมีสิทธิ์ที่จะไปซ่อนเหมือนกับคนอื่น ๆ ที่เล่นอยู่ และคนที่ถูกพบก่อนต้องไปเป็นคนหาแทน แต่ในกรณีที่คนแรกกำลังออกไปหาคนที่ซ่อนอยู่นั้น ถ้าเกิดมีใครคนหนึ่งแอบไปโยงที่หลักโยงโดยที่คนหาไม่ทันเห็นแล้วพูดขึ้นว่าโยงไค้ก่อนแล้ว จะต้องไปเป็นคนหาใหม่อีกครั้ง ทั้งนี้เพราะยังยังหาคนที่ซ่อนยังไม่ครบหมดทุกคน ถ้าเป็นอย่างนี้เรื่อย ๆ ไป คนแรกก็ยังไม่เป็นอิสระจนกว่าจะหาคนซ่อนมาให้ครบหมดทุกคนก่อนที่จะมีคนซ่อนไปโยงที่หลักโยงก่อน

วิเคราะห์

การเล่นซ่อนหาไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตามวัตถุประสงค์สำคัญก็คือการค้นหาผู้ที่หลบซ่อนให้พบ ส่วนวิธีการจะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย ผลที่ได้รับก็เช่นเดียวกัน คือเด็กได้ฝึกความคิด รู้จักหาที่ซ่อนเพื่อหลบภัยและฝึกให้เด็กเป็นผู้มีความอดทนในการค้นหา นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความสนุกสนานสามัคคีกันในหมู่คณะ

ตาลอกตอกแตกหรือแม่น้ำคพระโชนง

ชื่อการเล่น
วิธีเล่น

ตาลอกตอกแตก หรือแม่น้ำคพระโชนง
ขีดเส้นเป็นเส้นวงกลมขนาดจำนวนผู้เล่นอยู่ได้ วงกลมนี้จะมีบันไดต่อก
มา 3 ชั้น ผู้เล่นจำนวนมากจะเข้าไปอยู่ในวงกลม จะมีเพียงคนเดียวที่
ยืนอยู่บนบันไดชั้นแรก เรียกว่า "แม่น้ำคพระโชนง" แม่น้ำคจะยืนอยู่ที่บันไดชั้น
แรกแล้วถามตอบกับผู้ที่อยู่ในวงดังนี้

ผู้ยืนอยู่บนบันได

ผู้อยู่ในวงกลม

1. ตาลอกตอกแตก

1. มาทำไม

2. มาชวนกูหนั่ง

2. เรื่องอะไร

3. เรื่องแม่น้ำคพระโชนง

3. ขึ้นรถกี่ข่า

4. 2 ข่า

4. นำหน้าออกไป

ผู้ยืนอยู่บนบันไดจะเดินถอยไปที่บันไดชั้นแรกแล้วเดินเข้ามาชั้นเดิม ผู้

อยู่ในวงกลมจะถามว่า

แล้วทำไมถึงยว

5. ไวเสียบ

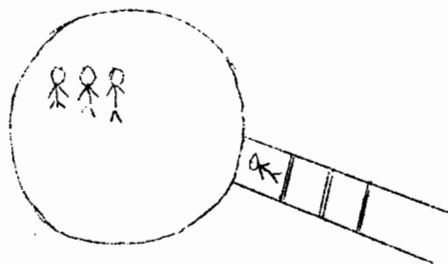
5. ผมทำไมถึง ยว

6. ไวผม

6. ตาทำไมถึงโบ

7. เป็นผี

ผู้ยืนอยู่บนบันไดจะวิ่งไล่ตักผู้ที่อยู่ในวงกลมออกมา 1 คน เพื่อเอา
มาแทนตน ต่อมาเล่นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ผู้ที่ถูกตักออกมาจะทำหน้าที่เป็น
ผู้ยืนอยู่บนบันไดต่อไป

วิเคราะห์

การเล่นตาลอกตอกแตกหรือแม่น้ำคพระโชนงนี้สะท้อนให้เห็นนิทานประจำ
ท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อจิตใจคนมาก เด็ก ๆ นำมาเกี่ยวข้องกับการเล่น
แสดงว่าผีแม่น้ำคพระโชนงเป็นที่กลัวขวัญถึงกันมาก

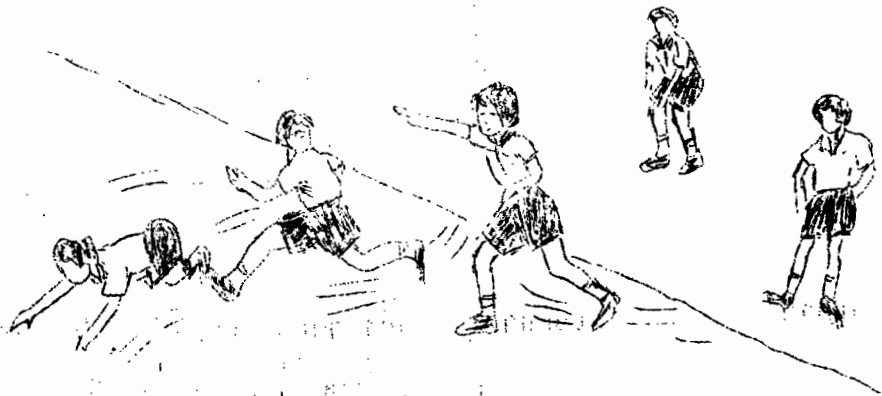
ตีจับ

ชื่อการเล่น

ตีจับ

วิธีการเล่น

แบ่งคนออกเป็น 2 พวก ข้างละเท่า ๆ กัน แบ่งเขตเลนข้างละเท่า ๆ กันเท่าไรก็ได้ มีเขตหลัง(เขตเฉลย) และเขตกลาง ผู้เล่นของข้างใดข้างหนึ่งก็ไ้ครองตีไปยังอีกข้างหนึ่ง เพื่อแตะอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้มาเป็นพวกของตัวเอง และอย่าให้พวกตรงข้ามจับได้ และอย่าให้เสียงร้องที่หายไปก่อนถึงเส้นกลาง ถ้าถูกจับได้หรือเสียงที่หายไปก่อนถึงเส้นกลางและอีกฝ่ายหนึ่งมาแตะก็จะต้องเป็นเฉลย ไปยืนที่เขตหลัง และห้ามออกนอกเขตเฉลยแต่วิ่งตามเส้นได้ ในทำนองเดียวกันฝ่ายตรงข้ามก็จะพยายามเอาพวกของตัวเองกลับคืนมาได้ โดยต้องร้องตีไปแตะพวกตัวเองที่เป็นเฉลยอยู่อีกข้างหนึ่ง หรือไม่ก็ต้องพยายามแตะอีกพวกหนึ่งให้มาเป็นเฉลยของตัวเอง ถ้าคนที่ร้องที่ถูกจับได้ในขณะที่มาถึงเขตกลางโดยที่คนจับติดมาด้วยคนที่ติดมาต้องมาเป็นเฉลยของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งถูกแตะมาเป็นเฉลยหมด ฝ่ายที่ยังอยู่ก็เป็นฝ่ายชนะ

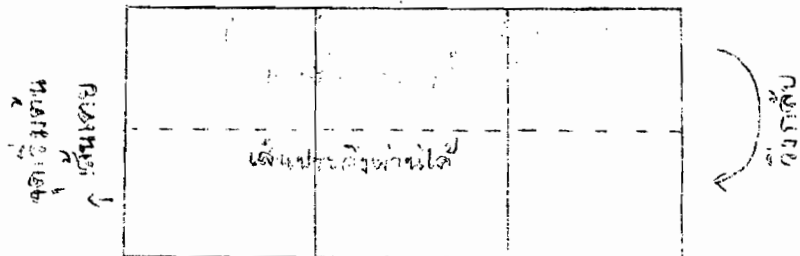
วิเคราะห์

ฝึกให้เด็ก ๆ ได้ออกกำลังกายเล่นได้ทั้งเด็กหญิงและชาย ฝึกให้เป็นคนมีไหวพริบ รู้จักหลบหลีกอันตรายในขณะเดียวกันก็สอนให้รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เคย

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

เคย
ไม่จำกัดคนเล่น แต่คนเล่นต้องมี 2 ทีมและต้องเท่ากัน ถ้าเล่นกลางแจ้ง
ต้องขีดตารางเป็นสี่เหลี่ยม ถ้าเล่นตามใต้ถุนบ้านก็กำหนดคนเส้าเป็นรูปสี่
เหลี่ยม การเล่น ๆ เป็น 2 ฝ่าย โดยตกลงกันว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายคัก และ
ฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายเล่น ฝ่ายคักก็ประจำอยู่แต่ละเส้น คอยคักตีตัวผู้เล่น
จะวิ่งลงตรมเส้นกลางก็ได้ ก่อนเล่นต้องมีการตีตัว (การตีมือผู้คัก) เป็น
สัญญาณว่าจะเล่นแล้ว ผู้เล่นจะวิ่งลงเส้นออกไปทางหลัง พวกคักก็คักไว้
ถ้าผู้คักตีถูกผู้ใดก็จะตาย และทั้งทีมก็ต้องมาเป็นคนคัก แล้วให้ผู้คักมาเป็น
ชนเล่นแทน ถ้าคนเล่น ๆ มาถึงเส้นออก คือผ่านเส้นหลังแล้วต้องหาทาง
วิ่งกลับมาที่เส้นเคย แล้วก็พูดว่า "เคย" และฝ่ายชนะมีสิทธิ์เล่นอีกจน
กว่าจะถูกตีตัว ฝ่ายคักก็จะมาเล่นแทน เมื่อชนะกันก็คงจะมีการขี้หลัง
หรือทำอะไรก็ได้ตามที่จะสั่ง

วิเคราะห์

เป็นการออกกำลังกายที่ฝึกไหวพริบ รู้จักใช้วิธีการหลอกต่ออีกฝ่ายหนึ่งให้
เพลอ เด็ก ๆ ที่เป็นฝ่ายเล่นจะช่วยกันหาทางวิ่งให้ไปถึงเส้นหลังแล้วกลับ
ออกมาเคยทางเส้นหน้าต้องใช้ความพยายามและไหวพริบอย่างมาก

ปลาเป็นปลาตาย

ชื่อการละเล่น

ปลาเป็นปลาตาย

วิธีการเล่น

ขีดเส้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดเท่าไรก็ได้ ก่อนละเล่นจะต้องมีการตกลงว่าใครที่จะเป็นผู้ปิดตาคนหา คนนั้นก็จะเป็นผู้หาคนที่อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม โดยปิดตาคนที่เห็น คนที่อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมจะต้องวิ่งหนีให้อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมเท่านั้น ถ้าผู้ใดถูกจับได้ แล้วถามว่า ปลาเป็นหรือปลาตาย ถ้าคนที่ถูกปิดตาบอกว่า ปลาตาย ทุกคนก็หยุดอยู่กับที่ ถ้าบอกว่าปลาเป็นให้ทุกคนวิ่งไล่ ถ้าหยุดเช่นนี้แล้วคนที่ถูกปิดตาจะหาคนที่อยู่ภายในกรอบสี่เหลี่ยมถ้าจับถูกคนใดแล้วและทายชื่อคนนั้นถูก คนนั้นก็จะถูกปิดตาแทน ถ้าทายไม่ถูกก็ต้องปิดตาต่อไป

ปลาหมอตกตลก

ชื่อการเล่น

วิธีการเล่น

ปลาหมอตกตลก

แบ่งผู้เล่นเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน แล้วตกลงว่าใครจะเป็นฝ่าย
ตลกก่อน การทำตลก เด็กจะจับมือกัน แล้วยืนย่อง ๆ หรือนั่งซัดสมาธิ
กับพื้น เตรียมที่จะวัดฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจะคอยจ้องกระโดดข้ามตรงมือของ
เด็กที่จับกัน ถ้าฝ่ายตรงข้ามกระโดดเข้าวงได้ 1 คนแล้ว ฝ่ายที่ทำตลก
จะต้องเปิดช่องโดยการปล่อยมือออกจากกันตรงคนที่กระโดดเข้านั้น เมื่อ
เข้าในวงครบหมดทุกคนแล้ว ฝ่ายทำตลกจะปิดช่องทันที แล้วฝ่ายตรงข้าม
ก็มีการหลอกจ้องที่จะกระโดดออกจากวงอีก ถ้าออกได้ 1 คนโดยที่ไม่
ถูกส่วนใดของร่างกายตามที่ตกลงไว้ แต่ฝ่ายทำตลกก็ถูกส่วนใดของร่าง
กายตามที่ตกลงไว้ก็จะตาย ฝ่ายตรงข้ามก็ต้องมาทำตลกแทน ทำเช่นนี้
ตลอดไปจนกระทั่งเลิกเล่น

วิเคราะห์

การเล่นปลาหมอตกตลก นอกจากจะให้ความสนุกสนานแล้ว ยังฝึกการ
ออกกำลังกายและการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว รู้จักการหลอกเพื่อให้อีก
ฝ่ายเพลอ แล้วจะไต่หาทางกระโดดเข้า วงหรือออกวง

แมงมุม

ชื่อการเล่น

วิธีการเล่น

แมงมุม

เล่นกี่คนก็ได้ ใช้วิธีจับหลังมือต่อกันขึ้นไป จากจับหลังมือนั้นสลับกันคนละมือใช้นิ้วชี้กับนิ้วโป้งจับบนหลังมือ แล้วผู้เล่นจะร้องเพลง "แมงมุม" พร้อมกับยกมือขึ้นลงเป็นจังหวะ พอจบคำสุดท้ายของเพลงก็จะขยับมือลงอย่างแรง คนที่มีมือหลุดก็ต้องมาต่อข้างกลางแล้วเริ่มเล่นกันใหม่

เนื้อเพลง แมงมุม

"แมงมุมขยุ้มหลังคา แมวกินปลาหมากัดกระพุ้งกัน แมวหนายนกก็กัน
แมวลาย แมวของใครก็กันร้องแป้ว"

วิเคราะห์

การเล่นแมงมุมเป็นการเล่นของเด็ก ๆ เด็กโตจะไม่นิยมเพราะการเล่นนั้นใช้แต่มือ ไม่มีการวิ่งออกกำลัง แต่เด็กนิยมเล่นแมงมุม เพราะเพลงที่ใช้ประกอบการเล่นทำให้สนุกสนานโดยเฉพาะตรงคำท้ายเด็ก ๆ จะร้องด้วยเสียงดังมาก และวิธีการเล่นก็ไม่ยุ่งยาก เพียงแต่จับหลังมือกันให้แน่น ๆ เท่านั้น

รื้อข้าวสาร

ชื่อการเล่น

วิธีการเล่น

รื้อข้าวสาร

มีเด็ก 2 คนยืนหันหน้าเข้าหากัน ห่างกันพอให้เพื่อน ๆ เดินผ่านได้ เด็ก 2 คนจะประสานมือกันทั้งสองมือ ยกขึ้นสูง เด็ก อีก 5-6 คน เกาะหลัง หรือเกาะบั้นเอวกันขึ้นเป็นแถวเรียงกันไปแล้ววิ่งรอกใต้สะพาน แล้วอ้อมหลังมาลอคใหม่อีก ทุกครั้งร้องเพลง"รื้อ รื้อ ข้าวสาร" ไปด้วย ร้องไป พลาจวิ่งสอดสะพานไปพลาจ เด็กสองคนที่ยืนประสานมือกันเป็นสะพานก็ ทวร้องด้วยจึงจะสนุก พอร้องถึงตอนที่ว่า"พานเอาคนข้างหลังไว้" เด็ก สองคนที่ประสานมือกันอยู่ก็รีบลดแขนลงทันที เพื่อพานเอาคนข้างหลังไว้ ให้ได้ ส่วนเด็กที่วิ่งลอคก็ต้องรีบวิ่งหนีไปพนอนอย่าให้เขาคลองเอาตัวไว้ ไซ้ก คนที่ถูกกลองเอาไว้ได้จะต้องออกไปที่ละคน ๆ คนสนุกของการเล่น รื้อข้าวสารอยู่ที่คนสุดท้าย ต้องพยายามอย่าให้เขาคลองตัวให้ได้ และ ถ้าถูกเขาคลองตัวไว้ได้แล้วก็ต้องออกไป คนที่เหลือก็เล่นต่อไป จนกว่า เขาจะคลองได้หมดทุกคน เนื้อเพลงมีดังนี้

รื้อข้าวสาร สองทะนานข้างเป่ลือก เลือกทองใบลาน เก็บ
เป่ยใส่ไต้ถุนร้าน คดข้าวใส่จาน พานเอาคนข้างหลังไว้

วิเคราะห์

การเล่นรื้อข้าวสารส่วนมากผู้ที่เล่นมักจะเห็นเด็กผู้หญิง ฝึกความรวดเร็ว การรู้จักหลบหลีกอันตราย เนื้อเพลงที่ร้องสั้น เป็นบทร้องง่าย ๆ ที่นำมาจาก ชีวิตประจำวัน คนสุดท้ายของแถวถ้ามีแต่ร้องเพลงจนเพลินไม่ระวังตัว ก็จะถูกพานเอาไว้ได้

การเล่นไล่จับ

การเล่นไล่จับของเด็กนักเรียนก็มีหลายแบบและจะมีวิธีการแตกต่างกัน

ออกไปข้าง

ก. ไล่กินหู

ชื่อการเล่น

วิธีการเล่น

ไล่กินหู

ใหญ่เล่นทั้งหมดอยู่ด้านหนึ่งของสนาม ส่วนในสนามจะมีเพียงคนที่เป็นเท้า
นั้น(คนที่ เป็นคือคนที่ต้อง เรียกชื่อคนอื่น ให้คนที่ เป็น เรียกชื่อคนใดคน-
หนึ่งให้วิ่งออกนอกสนามเพื่อจะไปยังฝั่งตรงข้าม ส่วนคนที่ เป็นก็จะไล่จับ
เมื่อไล่จับได้แล้วจะต้องเอามือจับหูคนที่วิ่ง เมื่อคนที่ถูกจับได้แล้วก็ต้อง
มาช่วยกันเป็น เพื่อไล่จับคนต่อไป ทำอย่างนี้จนกระทั่งจับได้ครบทุกคน

๒. เสือกินวัว

ชื่อการละเล่น
วิธีการเล่น

เสือกินวัว

ผู้เล่นเข้าแถวจับมือเป็นรูปวงกลม(สมมติเป็นคอกวัว) ผู้ที่เป็นคอกวัวมีหน้าที่กั้นเสื่อไม่ให้เข้าไปกินวัว กำหนดให้ผู้เล่นอีก 2 คน เป็นวัว 1 คน เป็นเสื่อ 1 คน เสื่อยืนอยู่นอกวงกลม วัวอยู่ในวงกลม เริ่มเล่นเสื่อต้องพยายามมุด หรือกระโดดข้ามแขน(แหกคอกเข้าไปไล่กินวัว) ผู้เป็นวัวต้องวิ่งหนีอย่าให้เสื่อจับได้ เสื่อจับวัวได้เสื่อชนะ(ถือว่าได้กินวัว) - ผลัดเปลี่ยนให้นักเรียนคนอื่น ๆ เป็นเสื่อและวัวบ้าง

ค. หมาบ้า

ชื่อการเล่น

หมาบ้า

วิธีการเล่น

จะมีคนกลุ่มหนึ่งก็คนก็ได้ และจะมีผู้เล่นคนหนึ่งที่จะเป็นหมาบ้า ฝ่ายผู้เล่นก็จะวิ่งหนีไปรอบ ๆ ผู้เล่นที่เป็นหมาบ้าก็จะไล่ผู้เล่นคนใดคนหนึ่งแล้วแต่ผู้เล่นที่เป็นหมาบ้าจะไล่ ถ้าผู้ที่เล่นเป็นหมาบ้าเตะถูกใคร คนนั้นก็จะเป็นหมาบ้าแทนคนเดิม แล้วก็วิ่งไล่คนอื่น ๆ ต่อไป เล่นแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนเลิก ผู้เล่นก็ใช้นิ้วจิ้มดินแล้วก็บอกว่าเลิกแล้ว ผู้เล่นทั้งหมดก็จะเลิกกัน

ง. ไอ้ขำขำแยก

ชื่อการละเล่น
วิธีการเล่น

ไอ้ขำขำแยก

แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย ๆ ละเท่า ๆ กัน และให้ตัวแทนของแต่ละฝ่ายเป่าขลุ่ยคู่กันถ้าฝ่ายไหนแพ้ก็ไปตั้งชื่อ เช่น กระจ่างงา ช่อนกลิน ราตรี ฝ่ายที่ชนะก็จะเข้าไปอยู่ในกรอบที่ขีดเส้นไว้ และเรียกชื่อคนใดคนหนึ่ง เช่นคนที่ชื่อกระจ่างงา คนที่ชื่อกระจ่างงาก็จะต้องเข้าไปในกรอบและกระโดดขาเดียวไล่จับคนในกรอบ ถ้าผู้ที่ถูกไล่ ถูกจับได้ก็ออกนอกกรอบไป และคนไล่ก็จะไล่คนต่อไป แต่ถ้าคนไล่ขาถึงพื้นก็ต้องออก และผู้ที่อยู่ในกรอบก็จะเรียกชื่อคนอื่นต่อไปจนหมด แต่ถ้าผู้ไล่ ไล่ผู้ที่ถูกไล่ได้ไม่หมด ทุกคนก็ต้องกลับไปตั้งชื่อใหม่ แต่ถ้าผู้ถูกไล่ถูกจับได้หมด ก็จะต้องไปตั้งชื่อและมาไล่ฝ่ายตรงข้ามสลับไป-มา เช่นนี้

จ. ไอ้บ่าว

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

ไอ้บ่าว

ใช้ไม้ขีดตามลานบ้านให้เป็นวงกลมขนาดใหญ่พอให้เด็กที่จะเล่นยืนอยู่ภายในวงกลมได้ วงจะใหญ่หรือเล็กต้องดูจำนวนผู้เล่น โดยให้ผู้ที่เล่นยืนเป็ยคกัษอยู่ตรงกลางวง และผู้ที่ไม่ได้อยู่ในวงจะเป็นไอ้บ้า ตัวไอ้บ้าจะเข้าไปในวงไม่ได้ พอเริ่มเล่นตัวไอ้บ้าก็จะวิ่งไปรอบ ๆ วง โดยเอามือเอี้อมเข้าไปจับตัวผู้เล่นที่อยู่ในวงซึ่งจะวิ่งหนีมือไอ้บ้า(แต่วิ่งอยู่ภายในวงที่ขีดไว้) ถ้าตัวไอ้บ้าถูกผู้เล่นคนใด ผู้เล่นคนนั้นก็จะต้องออกมานอกวงเป็นไอ้บ้าต่อไป และผู้ที่เป็ยไอ้บ้าคนก่อนก็จะเข้าไปเป็นผู้เล่นต่อไป

ฉ. โอบาโลจับในน้ำ

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

โอบาโลจับในน้ำ

คนโอบาโลจะปล่อยให้คนอื่นหนีลงน้ำไปโดยการนับ 1-10 อย่างช้า ๆ
จึงตัวเองยืนอยู่บนฝั่ง พอนับจบก็จะลงน้ำว่ายตามแต่ละคนอื่น ๆ ถ้าแต่ละ
คนไหนก็จะตกเป็นโอบาตอไป โดยที่ขึ้นไปบนฝั่ง นับ 1-10
แล้วลงน้ำไล่แต่ละตอไป

๗. แหจับปลา

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

แหจับปลา

คัดเลือกคนออกมา 1 คนจากผู้เล่นทั้งหมด โดยวิธีใดก็ได้ เพื่อให้เป็น
คนวิ่งไล่จับคนแรก เมื่อเลือกออกมาได้แล้ว ก็กำหนดขอบเขตของการ
วิ่ง ๆ เรียบร้อยแล้ว คนที่ได้เลือกไว้คนแรกก็จะเป็นคนไล่จับผู้ที่เล่นทั้ง
หมด เมื่อจับผู้อื่นได้อีก 1 คนแล้ว รวมเป็น 2 คน สองคนนี้จะไล่จับ
ผู้อื่นต่อไป โดยต้องจับมือกันไว้ไม่ให้หลุดจากกัน และเมื่อจับอีกคนหนึ่ง
ใดคนที่โดนจับก็ต้องมาจับมือรวมกันและก็จับคนอื่น ๆ ต่อไปเรื่อย ๆ จน
เหลือคนสุดท้ายก็ต้องเริ่มเล่นใหม่ แต่มีข้อแม้ในการเล่นว่าคนที่วิ่งไล่จับ
ผู้อื่นมือจะต้องไม่หลุดออกจากกัน ถ้าหลุดจะไม่มีสิทธิ์จับคนอื่น เมื่อรู้ว่า
หลุดก็ต้องวิ่งมาตอกัน และเมื่อผู้จับมีจำนวนมาก คนที่อยู่หัวท้ายเท่า
นั้นที่ไม่ได้จับมือกับใครที่มีสิทธิ์จับคนอื่น คนที่อยู่ตรงกลางจะไม่มีสิทธิ์
จับเพราะจะปล่อยมือไม่ได้ เมื่อตอกันไต่ยาว ๆ ก็ล้อมจับคนที่เหลืออยู่
ส่วนคนนั้นก็จะมีทางเดียวคือหนีระหว่างช่วงที่ตอกัน

๖. หนูกินน้ำมันหมู

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

หนูกินน้ำมันหมู

สมมติให้ผู้เล่น 1 คน เป็นหนู และผู้เล่นอีก 1 คนเป็นแมว และให้ผู้เล่น
อีกหลาย ๆ คนจับมือประสานกันเป็นวงกลม ให้คนที่ เป็นแมวเอาน้ำมันหมู
ไปหยอดไว้ที่ฝ่ามือของผู้ที่จับกันเป็นวงกลม (ไม่ใช่เอาน้ำมันหมูจริง ๆ แต่
สมมติว่าเป็นน้ำมันหมูคือเอามือจับที่ฝ่ามือของผู้ที่จับประสานกันเป็นวงกลม)
แล้วผู้เล่นเป็นแมวจะออกนอกวง ฝ่ายคนที่ เป็นหนูจะเข้ามากินน้ำมันหมูที่
แมวหยอดเอาไว้แล้วออกนอกวงไปพร้อมกับเตรียมวิ่งหนี และคนที่ เป็นแมว
จะเข้าไปในวงอีกครั้งหนึ่งและดูน้ำมันหมูที่ตนหยอดเอาไว้ เมื่อไม่พบจึง
ถามคนที่จับเป็นวงกลมกันว่า "น้ำมันหมูไปไหนหมด" คนที่จับกันเป็นวงกลมจะ
บอกว่า "หนูกินหมด" แล้วแมวจะถามต่อไปว่า "หนูอยู่ไหน" คนจับเป็นวงกลม
จะบอกว่า "หนูอยู่ไหน" พร้อมกับชี้ไปทางหนู แล้วแมวก็นำนิ้วออกนอกวง
ไปไล่จับหนู ฝ่ายหนูก็พยายามวิ่งเข้าวงให้ทันถ้าวิ่งไม่ทันจะถูกแมวจับคือ
ว่าแพ้ ถ้าเข้าในวงทัน ผู้เป็นแมวต้องพยายามเข้ามาจับให้ได้ แล้ว
ให้ผู้อื่นเล่นต่อไป

วิเคราะห์

การเล่นไล่จับมีหลายชนิดทั้งบนบกและในน้ำ เด็ก ๆ เล่นบนบกเพื่อจะลง
ในน้ำ ถ้าเป็นอำเภอองค์กรักเด็กจะนิยมเล่นไล่จับในน้ำมากกว่าอำเภอ
อื่น ๆ วิธีการเล่นไล่จับจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่จุดประสงค์สำคัญก็คือ
ฝ่ายไล่ต้องหาทางจับอีกฝ่ายให้ได้ และที่สนุกสนานมากก็ตรงที่มีการหนี
และผู้เล่นส่วนที่เหลือ จะส่งเสียงเชียร์เป็นการเอาใจช่วย

เสื่อขำห้วย

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

เสื่อขำห้วย

เลือกผู้เล่นคนหนึ่งให้เป็นห้วย ผู้เล่นอื่นเป็นเสื่อ ผู้เล่นเป็นห้วยทำห้วย
ที่หนึ่งในบรรดาห้วย 5 อย่าง เริ่มด้วยห้วยตั้ง เสื่อทุกตัวผลัดกันกระ
โดดขำห้วย เสื่อตัวใดที่แตะตอส่วนใดส่วนหนึ่งของห้วยขณะกระโดด
หรือที่กระโดดไม่ขำห้วยถือว่าตาย และต้องกลายเป็นห้วย ในกรณีนี้
ให้เริ่มเล่นใหม่อีก ถ้าเสื่อทุกตัวกระโดดขำห้วยตั้งได้หมด ให้เปลี่ยน
เป็นห้วยเล็ก ห้วยน้ำหิน ห้วยกว้าง และท้ายสุดคือห้วยหว่างมาก การ
เล่นสิ้นสุดลงเมื่อเสื่อทุกตัวกระโดดขำห้วยตั้ง 5 ได้หมด

ห้วยตั้ง ผู้เล่นนั่งบนพื้น เขยียดขาทั้งสองออกไปข้างหน้าเอา
เท้าหนึ่งซ้อนบนปลายเท้าอีกข้างหนึ่ง

ห้วยเล็ก ทำท่าเหมือนห้วยตั้ง แต่คราวนี้เพิ่มเอาฝ่ามือทั้งสอง
กางวางซ้อนบนเท้าทั้งสอง

ห้วยน้ำหิน ผู้เล่นคุกเข่ากับพื้นก้มหลังก้มไปข้างหน้าเขยียดแขน
ขาทั้งสองข้างออกไปข้างหน้า

ห้วยกว้าง ทำท่าเหมือนห้วยน้ำหิน แต่ใช้แขนซ้ายข้างเดียว
เขยียดไปข้างหน้า แขนขวากวาดไป ทางด้านหลังข้างลำตัวในลักษณะ
เลี้ยววงกลม ให้เสื่อกระโดดขำห้วยขณะที่แขนกำลังกวาดไปมาอยู่นั้น

ห้วยกว้างมาก ทำท่าเหมือนห้วยกว้าง แต่ให้ใช้แขนทั้งสอง
เขยียดตรงกวาดไปมาข้างลำตัวเป็นรูปครึ่งวงกลมให้เสื่อกระโดดขำ
ขณะที่แขนทั้งสองกำลังกวาดไปมาอยู่นั้น

วิเคราะห์

การเล่นเสื่อขำห้วยเป็นการเล่นที่ฝึกให้เด็กออกกำลังกาย กระโดดได้
สูง มีความกล้า เด็กผู้หญิงส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้ากระโดดสูง แต่ถ้ามารเล่นก็
จะช่วยให้กล้าขึ้น

เสื้ตบตุด

ชื่อการละเล่น
วิธีการเล่น

เสื้ตบตุด

หาผู้เล่นมา 6 คน แล้วจับไม้สั้นไม้ยาวว่าใครจะเป็นเสื้ เมื่อได้เสื้แล้วให้คนที่เป็เสื้เข้าไปอยู่ในวงกลมที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 1 เมตร แล้วให้คนที่ไม่ได้เป็เสื้คอยตบตุดโดยที่เสื้ไม้ออกนอกวง และถ้าเสื้ออกนอกวงมาแตะไม้ได้ แต่ต้งมือหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายอยู่ในวงสิ่งจะได้ และถ้าคนไหนถูกแตะโดยที่เสื้ไม้ออกนอกวงคนที่โดนแตะต้งเข้าไปเป็เสื้แทน

ผู้จัดทำงานชิ้นนี้ชื่อคุณ [ชื่อ] วงศ์

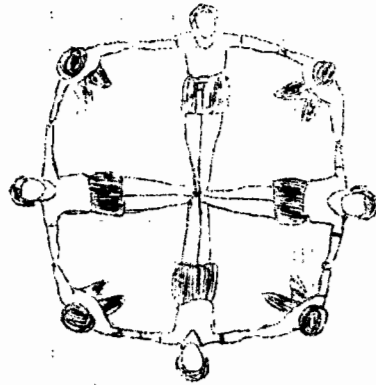
วิเคราะห์

การเล่นเสื้ตบตุดหรือเสื้ตบกััน เป็การฝึกความเคลื่อนไหว รู้จักหลบหลีกอันตรายที่จะมาถึงตัว ต้งรู้จักสังเกตมีไหวพริบ

หมุนกะทะหรือกะทะทองแดง

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

หมุนกะทะหรือกะทะทองแดง
ให้ผู้เล่น 4 คน นั่งเหยียดขาตรงเอาเท้าของแต่ละคนคั่นกันไว้ แล้วให้
ผู้เล่นอีก 4 คนยืนสลับผู้ที่นั่งทั้ง 4 คน จับแขนกันให้แน่น แล้วผู้เล่น 4
คนที่ยืนจะต้องดึงมือคนที่นั่งให้ก้นพ้นจากพื้นพอประมาณ และคนที่นั่งจะต้อง
เอาเท้าคั่นกันไว้ให้แน่นจากนั้นคนอื่นจะจับให้คนที่นั่งหมุนไปรอบ เมื่อหยุด
แล้วก็ให้คนที่ยืนนั่งบ้าง คนที่นั่งก็จะทำหน้าที่หมุนต่อไป

วิเคราะห์

การเล่นหมุนกะทะบางครั้งเด็กจะเรียกว่ากะทะทองแดงอาศัยตามความเชื่อ
ที่ได้ยินจากผู้ใหญ่ว่า กะทะทองแดงอยู่ในนรกใครตกจะได้รับความทุกข์ -
ทรมาน การเล่นชนิดนี้เด็ก ๆ จะต้องหมุนไปรอบวง บางครั้งมือหลุดกัน
กระแทกพื้น และเวียนศีรษะ เด็กก็จะเปรียบเทียบเหมือนกับตกกะทะทอง
แดง การเล่นแบบนี้ผู้เล่นจะต้องมีความแข็งแรงมีกำลังแขนดี

โอ พระ เด็ก เสือ ไก่ มอด

ชื่อการเล่น
วิธีการเล่น

โอพระเสือเด็กไก่มอด

ใช้ไม้ทั้ง 5 นิ้วแทนชื่อ พระ เด็ก เสือ ไก่ มอด ใช้นิ้วหัวแม่มือแทนพระ นิ้วชี้แทนเด็ก นิ้วกลางแทนเสือ นิ้วนางแทนไก่ นิ้วก้อยแทนมอด

ผู้เล่นนั่งล้อมวงแล้วใช้มือจับที่ใบหูกลาวพร้อมกับใช้มือออกมานิ้วใดนิ้วหนึ่ง พร้อมกับคำว่า โอ พระ เด็ก เสือ ไก่ มอด ผู้เล่นจะต้องลงโทษผู้แพ้โดยการตีที่ฝ่ามือ ผู้ตีจะต้องจับที่ใบหูก่อนแล้วตี มีสิทธิ์ตี 3 ครั้ง และครั้งที่ผู้ถูกตีจะขยับมือหนีเพื่อไม่ให้ถูก แต่ในสามครั้งถ้ามือจากหูแล้วไม่ตีเป็นอันหมดสิทธิ์ แล้วเริ่มเล่นใหม่ การแพ้ชนะให้ตีความนิ้วที่ออกตามตารางนี้ เช่น คนที่ 1 ออกพระ คนที่ 2 ออกเด็ก คนที่ 3 ออกไก่ คนที่ 1 ชนะ เพราะออกพระ พระตีเด็ก เด็กตีไก่

พระ	ตีเด็ก		ตารางตรวจผู้ที่มีสิทธิ์ชนะในแต่ละครั้ง
เด็ก	ตีเสือ	บี้มอด	
เสือ	กินเด็ก	กินไก่	
ไก่	จิกมอด		
มอด	ไขจีวรพระ	ไขหางเสือ	

วิเคราะห์

การเล่น พระ เด็ก เสือ ไก่ มอด เป็นการฝึกให้เด็กใช้ความว่องไว รู้จักเปรียบเทียบเพื่อใหรู้ว่า ใครแพ้ใครชนะใครบ้าง เป็นผู้อยอมรับกติกา หรือข้อตกลงกันทั้งกองฝ่าย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อรวบรวมการละเล่นของเด็กในจังหวัดนครนายก ตั้งแต่เด็กเล็กถึงระดับประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การละเล่นของเด็กที่รวบรวมได้
3. นำผลการศึกษาค้นคว้าไปเผยแพร่ และปรับปรุงใช้ในการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการศึกษา

ใช้วิธีการสัมภาษณ์ มั่นที่กลางเห็บเข้านำมาถ่ายทอดออกเป็นลายลักษณ์อักษร การออกเก็บข้อมูลด้วยการไปสังเกตการละเล่นของเด็กต่างโรงเรียนต่าง ๆ ตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงระดับประถมศึกษา ลานวัด หุ่นนาและสนามเด็กเล่นในตำบลต่าง ๆ รวมถึงการให้เด็กสาธิตการละเล่นบางอย่างให้ รวมถึงการหาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

สรุปผลการศึกษาข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบการละเล่นของเด็กเล็กถึงระดับประถมศึกษาฯรวม 52 ชนิด จำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. การเล่นที่ใช้อุปกรณ์ 32 ชนิด
2. การเล่นที่ไม่ใช้อุปกรณ์ 20 ชนิด

อภิปรายผลของการศึกษาค้นคว้า

1. จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าการเล่นของเด็ก ๆ ส่วนใหญ่ เป็นการเล่นที่ไม่กำหนดโอกาสในการเล่น และเล่นได้ทั้งชายและหญิง
2. การละเล่นของเด็กเป็นการเล่นที่จบสิ้นภายในเวลารวดเร็วสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก เด็กในระดับประถมศึกษาเป็นเด็กเล็กและมีความสนใจในระยะสั้น เด็กจะนิยมเล่นการละเล่นที่ใช้เวลาน้อย และไม่นิยมเล่นเพียงชนิดเดียวซ้ำ ๆ หลาย ครั้ง
3. ขั้นตอนและวิธีการเล่นของเด็กเป็นไปอย่างง่าย ๆ มีกฎเกณฑ์ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน การละเล่นของเด็กบางอย่างเป็นการเล่นที่มีกฎเกณฑ์กติกาที่จริงจังอยู่ แต่กติกาเหล่านั้นจะเป็นกติกา

ที่ส่วนใหญ่แล้วเด็กตกลงกันเอง เช่นการทำโทษเมื่อเล่นหมากเก็บแพ้ การทำโทษเพื่อแก้ตาฟางของเด็กในการเล่นชิงช้ากลางนา การทำโทษนั้นฝ่ายใดได้รับโทษก็ปฏิบัติได้ง่าย และไม่เป็นการหนักหนาอะไรสำหรับการเล่นที่มีกฎเกณฑ์หรือกติกาตายตัว ก็เป็นที่น่าสังเกตอีกนั่นแหละว่า จะไม่มีกติกามากขอส่วนใหญ่ประมาณ 2 - 4 ข้อ

4. ถ้อยความสนุกสนานสมานสามัคคีเป็นข้อสำคัญของการเล่น เด็กจะได้รับความสนุกสนานในการเล่น ได้มีโอกาสเป็นทั้งผู้ดูและผู้เล่นไปพร้อมกัน และยังมีคุณค่าอย่างอื่นแฝงอยู่ด้วย ก็เป็นการฝึกให้เด็กเกิดความกล้าในการแสดงออก รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เป็นคนมีระเบียบวินัย เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เชื่อฟังคำสั่ง มีเหตุผลยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ปลูกฝังความรับผิดชอบ นับเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก ๆ ได้

5. เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีธรรมชาติป่าเขา น้ำตก แม่น้ำ หุบเขา การเล่นของเด็กส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของเด็ก เป็นการเล่นอย่างประหยัด รู้จักนำวัสดุที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น ไม้ไผ่นำมาทำกะเกียบเล่นไม้ซีกแซ่ด นำมาทำไม้ชาหยั่ง บ้องโพละ หลักวิ่งเปี้ยว เปี้ยก็ทำจากถ้วยชาม ตุ่ม หรือไห แฉก แม้แตกานกล้วย กะลามะพร้าวก็นำมาเป็นอุปกรณ์ในการเล่นได้ นอกจากนี้การเล่นของเด็กยังเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การอบรมสั่งสอน เช่นการเล่นขายของ การเห็นจึงแมว โพงพาง นำเสียขาย มีการเล่นบางอย่างของเด็กนครนายกที่เริ่มจะเปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้เล่นต้องการคิดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม คือ บ้องโพละ เด็กตามชนบทยังนิยมอยู่ เพราะมีวัสดุที่จะทำพร้อมมูล แต่เด็กในเมืองถือว่าเป็นการยุ่งยาก ทำยากขาดอุปกรณ์และมีปืนพลาสติกขายอยู่เกลื่อนตามท้องตลาด เพียงแต่ไปซื้อมาก็จะได้ปืนซึ่งดีกว่า บ้องโพละเสียอีก... และปืนบางชนิดใส่แถบได้ด้วย

6. เด็ก ๆ ในจังหวัดนครนายกจะนิยมการเล่นที่ไม่มีเนื้อเพลงประกอบ เพราะเป็นเด็กเล็ก การถ่ายทอดและความจำด้านเนื้อเพลงยาว ๆ จะสู้ผู้ใหญ่ไม่ได้ การเล่นของเด็กจึงไม่ค่อยมีบทร้องประกอบ สำหรับการเล่นบางอย่างที่มีบทร้อง บทร้องจะเป็นแบบกลอนชาวบ้านสั้น ๆ เช่น เพลงร่ำข้าวสาร นางแมว โพงพาง แมงมุม มอญซ่อนผ้า

ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยและฟื้นฟูส่งเสริม

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลครั้งนี้เป็นเบื้องต้นเท่านั้น อาจไม่ละเอียดครบถ้วนทุกอย่าง การเล่นบางอย่างที่ไม่สามารถศึกษารวม จะไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ ทั้งนี้เพราะการคมนาคมบางแห่งยังไม่สะดวกเข้าไปเก็บข้อมูลไม่ได้ จึงนับว่าการศึกษาค้นคว้านี้เป็นเพียงแนวทาง ๆ โดยมุ่งรวบรวมเพื่อให้ทราบความนิยมและวิธีการเล่นเป็นสำคัญ การเล่นบางอย่างจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย และบางอย่างก็กำลังจะสูญหายไป น่าจะได้มีการศึกษากันให้ลึกซึ้ง โดยแยกศึกษาเป็นอำเภอใดอำเภอหนึ่งอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเล่นของเด็กนับว่าเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สมควรอนุรักษ์และเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป เช่นการบรรจุเนื้อหาว้าววิชาภาษาไทยสาขา ภาษากวีวัฒนธรรม ในชั้นประถมศึกษาให้นำการเล่นเหล่านี้ไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในการนำการเล่นเหล่านี้ไปใช้ อาจทำได้โดยการสอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความสามัคคี ในวิชาจริยศึกษาเช่นกัน การนำการเล่นเหล่านี้ไปเป็นเกมในวิชาพลศึกษา หรือลูกเสือ ยุวกาชาดก็ย่อมทำได้ ซึ่งนอกจากจะได้ประโยชน์ในการเรียนการสอนโดยตรงแล้ว ยังจะเป็นการอนุรักษ์การเล่นซึ่งเป็นแบบพื้นบ้านไว้ได้ด้วย น่าที่โรงเรียนจะได้เข้าไปประยุกต์ใช้ได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์การเล่นบางชนิดที่น่าศึกษาและกำลังจะหมดไป เช่น เล่นตบตะกร้อ หลุมเมือง โม่ช็อกแซ็ก โม่จ่า เป็นต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือโรงเรียน ควรได้มีการฟื้นฟูและส่งเสริมกันอย่างจริงจัง ซึ่งจะนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในค่านี้นี้ไว้ให้เป็นสมบัติของชาติ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาในค่านี้นต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการละเล่นของเด็ก
ในจังหวัดนครนายก

นายปลั่ง ดีเส็ง

นายประยุทธ สุดใจ

นายสำเร็จ สุดใจ

ขายนนัส บ้านเล่า

นางสุมลทิพย์ ทรายชู

นายทองอ้อม ปัญญา

นางเพลินพิศ ประจิตร

นายผล โพธิ์แก้ว

นางประบอม กงคา

นายประจวบ วรรณพาสกุล

นายอดุลย์ หอมสุวรรณ

นายทองใบ ทรน้อย

นายเกรียงไกร อ่อนช้อย

นางสำอาง บ้านชำ

นางมาลัย อยู่สุข

นางฝรั่ง จุลทรัพย์

นางสมทรง ตรีทอง

นายอุทัย พุดโต

นายทรงศักดิ์ แกนทอง

นางประมวล กำแสง

นายชำนาญ ตรีสวัสดิ์

นางทิพย์ร เยี่ยมละออ

คุณบังอร ปทุม

นายจำนงค์ เขยกลั่น

นางกุล แยมศรี

นางพิมพ์ รวมศิลป์

นายบุญมี จุลทรัพย์

เด็กหญิงบุญมา ประเสริฐทรัพย์

ค.ช.ปรีชา ศรีงาม

ค.ช.สุพจน์ ชื่นชอบ

นักเรียนโรงเรียนบ้านพิบูลนอก

นักเรียนโรงเรียนวัดเคยใหญ่

นักเรียนโรงเรียนผดุงองค์รักษ์ประชา

นักเรียนโรงเรียนวัดสว่างอารมณ์

นักเรียนโรงเรียนคริสตสงเคราะห์

นักเรียนโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม

นักเรียนโรงเรียนบ้านโลกสำโรง

นักเรียนโรงเรียนวัดบ้านพร้าว

นักเรียนโรงเรียนวัดทองย้อย

นักเรียนโรงเรียนบ้านปลาชดอง 22

นักเรียนโรงเรียนบ้านคลอง 23
นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกสว่าง
นักเรียนโรงเรียนบ้านพริก
นักเรียนโรงเรียนวัดทองย้อย
นักเรียนโรงเรียนวันครู
นักเรียนโรงเรียนสุนทรพิพิธาราม
นักเรียนโรงเรียนนวมยถวิธานกร
นักเรียนโรงเรียนมาลาสุวรรณค์
นักเรียนโรงเรียนป่าชะ
นักเรียนโรงเรียนวัดทองกลาง
นักเรียนโรงเรียนวัดใหญ่พงศ์โสภณ

นักเรียนโรงเรียนบ้านเขาหัวนา
นักเรียนโรงเรียนวัดอำภาสโรวงษ์
นักเรียนโรงเรียนอนุบาลนครนายก
นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านเกาะหวาย
นักเรียนโรงเรียนปากพลีวิทยาคาร
นักเรียนโรงเรียนวัดคอนข่อ
ครู-อาจารย์นักเรียนโรงเรียนเขาเพิ่มนารีผล
ครู-อาจารย์นักเรียนโรงเรียนภัทรพิทยาจารย์
ครู-อาจารย์นักเรียนโรงเรียนวัดหนองทองทราย
ครู-อาจารย์นักเรียนโรงเรียนนครนายกวิทยาคม

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการส่งเสริมการประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงาน การละเล่นและเครื่อง
เล่นเพื่อพัฒนาเด็ก กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524, 133 หน้า
- จรินทร์ ธานีรัตน์ เกม (Games) กรุงเทพฯ ภาควิชาพละนามัยคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2524, 121 หน้า
- มนตรี ตราโมท การละเล่นของไทย โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์ 2497, 122 หน้า
- ช่อนกลิ่น พิเศษสลักกิ่ง, กิ่งแก้ว อัคราภรณ์ ภาษาถิ่น-วัฒนธรรมท้องถิ่น (Th 321)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2521, 141 หน้า
- ประพนธ์ เรืองตรงค์ ตำนานการละเล่นและภาษาชาวไทย กรุงเทพฯ โอเดียนสโตร์
2519, 103 หน้า
- ประติษฐ อินทนิล การศึกษารวบรวมการละเล่นพื้นบ้านคนตรีและฟ้อนรำ ภาคตะวันออก
จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด 2523, 474 หน้า
- พลศึกษา, กรม การเล่นเบ็ดเตล็ด 2509, 60 หน้า
- สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนา การละเล่นของเด็กลานนาไทยในอดีต ศูนย์หนังสือ
เชียงใหม่ 2520, 152 หน้า
- ผะอบ โปษะกฤษณะ, ฐะปะนีย์ นาคทรพรพ, สิวพร สุคนธพงษ์ ผลการวิจัยเรื่องการ
ละเล่นของเด็กไทยภาคกลาง โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย กระทรวงศึกษาธิการ 2522
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน สรุปรายงานการประชุมสัมมนาคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ 2-3 กรกฎาคม 2524, 129 หน้า
- พลศึกษา, กรม ปทานุกรมกีฬาพื้นเมือง กรุงเทพฯ อักษรเจริญทัศน์ 2524, 804 หน้า
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก เอกลักษณ์ไทย 2524, 56 หน้า

ศึกษานิเทศการจังหวัดนครนายก,สำนักงาน นิเทศการทางการศึกษาลงกรงรัตนโกสินทร์
200 ปี 2525, 36 หน้า

ประสิทธิ์ ภาพยกลอน ภาษากับวัฒนธรรม กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช 2518,150 หน้า
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา ของคีโตราย สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ
2525,3๙2 หน้า

Kohl;Marguerite Games for Children New York, Hill & Wang
1953, 184 p.

Harbin Elvin Oscar 1885 Games for boys and girls New York
1951, 160 p.

Map. L Hutt,Robert, Gibby Gwyn, The Child Development and Ajustment
(Boston: Allyn and Bacon) 147 p.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อศึกษาทัศนคว้าวรรบรวมการเล่นของเด็กในจังหวัดนครนายกซึ่งเป็นเด็กวัยก่อน เข้าเรียน ถึง ระดับประถมศึกษาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและรูปภาพ พร้อมทั้งนำมาแยกประเภทเพื่อวิเคราะห์หาคุณค่าของการละเล่น และความสัมพันธ์ระหว่างการละเล่นกับสภาพสังคมในท้องถิ่น ผลของการศึกษาทัศนคว้าวรรบรวมการเล่นของเด็กวัยก่อน เรียนถึงระดับประถมศึกษา รวม 52 ประเภท สามารถจำแนกประเภทได้ ดังนี้

1. การละเล่นที่ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 32 ประเภท เช่น จิ้งโหละ ตบตะกร้อ ตักกระ-
โจก เขื่อนน้อย ไม้ซ็อกแน็ก ฯลฯ การเล่นที่ใช้อุปกรณ์ประกอบนี้ส่วนใหญ่เป็นอุปกรณ์ที่ทำจากวัสดุในท้องถิ่น
เช่น ไม้ไผ่ ใบมะพร้าว กานกล้วย กะลามะพร้าว ผู้เล่นต้องสร้างอุปกรณ์ขึ้นเอง

2. การละเล่นที่ไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นมี 20 ประเภท เช่น กระจายขาเคียวแฉงมุม
ตากลือกตอกแตก โลงจับ ฯลฯ

การละเล่นทั้งที่ใช้และไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นที่พบส่วนใหญ่ไม่กำหนด โอกาสแน่นอน
พบอยู่ทั่วไปทุกฤดูกาล และเป็นการเล่นร่วมกันทั้งหญิง และชาย สำหรับกติกาการเล่นจะเป็นข้อตกลงง่ายๆ
ที่เด็กจะตกลงกัน ส่วนเนื้อเพลงที่ประกอบการเล่นจะเป็นเนื้อร้องสั้น ๆ ร้องน้ำ ๆ หลาย ๆ เที้ยว
เช่น มอญซ่อนผ้า โพงพาง จำใจ ฯลฯ